

Jaarrapportage onderzoek Animal Welfare Check Points 2013

Dr. ir. Kathalijne Visser
Ir. Wijbrand Ouweltjes
Dr. ir. Francesca Neijenhuis
Dr. ir. Sander Lourens
Ing. Joop van der Werf

Ing. Henk Gunnink
Vincent Hindle HND agric.
Ing. Jan Verkaik
Ing. Gisabeth Binnendijk
Dr. ir. Marien Gerritzen

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Jaarrapportage onderzoek Animal Welfare Check Points 2013

Dr. ir. Kathalijne Visser
Ir. Wijbrand Ouweltjes
Dr. ir. Francesca Neijenhuis
Dr. ir. Sander Lourens
Ing. Joop van der Werf
Ing. Henk Gunnink
Vincent Hindle HND agric.
Ing. Jan Verkaik
Ing. Gisabeth Binnendijk
Dr. ir. Marlen Gerritzen

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research, in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoek thema 'Themanaam' (projectnummer BO-20-008-002.02)

Wageningen UR Livestock Research
Wageningen, augustus 2014

Livestock Research Report 753

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

E.K. Visser, W. Ouweltjes, F. Neijenhuis, A. Lourens, J.T.N. Van der Werf, H. Gunnink, V.A. Hindle, J.C. Verkaik, G.P. Binnendijk en M.A. Gerritzen, 2014. Jaarrapportage onderzoek Animal Welfare Check Points 2013. Lelystad, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Report 753, 90 blz.

© 2014 Wageningen UR Livestock Research, Postbus 338, 6700 AH Wageningen, T 0317 489353, E info.livestockresearch@wur.nl, www.wageningenUR.nl/livestockresearch. Livestock Research is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

Livestock Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of auteur.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op als onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Animal Sciences Group van toepassing. Deze zijn gedeponereerd bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Livestock Research Report 753

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doelstelling	9
1.3 Leeswijzer	9
2 Materiaal en methoden	10
2.1 Opzet 10	
2.2 Training van protocollen voor praktijkproef	10
2.3 Uitvoering praktijkproef	11
2.4 Aanscherpen protocollen	11
3 Resultaten	12
3.1 Varkens	12
3.1.1 Laden op het primaire bedrijf	12
3.1.2 Lossen op de slachterij	13
3.1.3 Waarnemingen in de wachthokken	14
3.1.4 Waarnemingen bij de uitgang van wachthokken en richting de verdover	14
3.1.5 Na de verdover	15
3.2 Pluimvee	15
3.2.1 Vangen en laden op het primaire bedrijf	16
3.2.2 In de wachtruimte na het lossen op de slachterij	16
3.2.3 Rondom verdoven en aansnijden	17
3.3 Schapen en geiten	17
3.3.1 Laden op het primaire bedrijf	18
3.3.2 Lossen op de slachterij	19
3.3.3 Waarnemingen in de wachthokken	19
3.3.4 Waarnemingen bij de uitgang van wachthokken en richting de verdover	20
3.3.5 Na de verdover	20
3.4 Runderen	21
3.4.1 Laden op het primaire bedrijf	21
3.4.2 Lossen op de slachterij	22
3.4.3 Waarnemingen in de wachthokken	22
3.4.4 Waarnemingen bij verlaten van de wachthokken en opdrijven naar de verdover	23
3.4.5 Na de verdover	24
4 Symposium Animal Welfare Check Points	25
5 Discussie en aandachtspunten	26
6 Conclusies en aanbevelingen	28
7 Bijlagen	29
7.1 Bijlage 1 AWCP Protocol Varkens Toelichting	29
7.2 Bijlage 2 AWCP Protocol Varkens	35
7.3 Bijlage 3 AWCP Protocol Pluimvee Toelichting	44
7.4 Bijlage 4 AWCP Protocol Pluimvee	49
7.5 Bijlage 5 AWCP Protocol Schapen Toelichting	55
7.6 Bijlage 6 AWCP Protocol Schapen	61
7.7 Bijlage 7 AWCP Protocol Runderen Toelichting	70
7.8 Bijlage 8 AWCP Protocol Runderen	77
7.9 Bijlage 9 Verslag AWCP symposium	86

Woord vooraf

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel is ook de discussie gevoerd rondom het welzijn van slachtdieren tijdens het proces voorafgaande aan het doden. Kamerlid Ouwehand (PvdD) heeft om deze reden tijdens het debat over het wetsvoorstel (22 juni 2011) een motie ingediend, waarin wordt gevraagd inzichtelijk te maken op welke wijze het huidige slachtproces van varkens, vleeskuikens en uitgelegde leghennen, runderen, schapen en geiten, gerekend vanaf het primaire bedrijf, verbeterd zou kunnen worden. Het project Animal Welfare Check Points levert een bijdrage aan het in kaart brengen van het proces en het benoemen van mogelijke risico's.

Dit rapport is een jaarrapportage van het uitgevoerde werk in 2013 waarbij met de ontwikkelde protocollen in de praktijk kengetallen zijn verzameld om een eerste indruk te krijgen van de situatie in de praktijk. In 2014 wordt hier, samen met de sector, verder op voortgeborduurd.

Dr. ir. Kathalijne Visser
Projectleider

Samenvatting

Het project "Animal Welfare Check Points" heeft als doel het ontwikkelen van protocollen voor het beoordelen van het welzijn van slachtdieren tijdens het selecteren en voorbereiden op het primaire bedrijf, tijdens transport en op de slachterij. In de tweede fase van het onderzoek (2013) zijn gegevens verzameld om een idee te krijgen van de gemiddelden en spreiding van de welzijnsparementen in de praktijk. Daarnaast zijn ervaringen opgedaan met de toepassing van de protocollen in de praktijk, en waar nodig zijn protocollen verder aangescherpt.

Onderzoekers/diersoortspecialisten zijn van te voren getraind om de waarnemingen bij de betreffende diersoort op een juiste wijze vast te leggen. Trainen van de parameters hield in dat de definities werden getoetst op eenduidige interpretatie (consistentie van de waarnemingen) en de uitvoerbaarheid in de praktijk. Voor de uitvoering van de praktijkproef is per diersoort (pluimvee, varkens, runderen, schapen/geiten) gekozen voor een diersoortcategorie op basis van mogelijkheden in de praktijk (medewerking van bedrijven, transporteurs en slachterijen). Voor pluimvee is de praktijkproef uitgevoerd met vleeskuikens, voor varkens met vleesvarkens, voor runderen met melkvee (laden primaire bedrijven) en met vleeskalveren (lossen op de slachterij). Voor schapen en geiten waren we niet genoodzaakt een verdere keuze te maken.

Bij het in kaart brengen van het transport van de verschillende diersoorten zijn de volgende momenten (Check Points) gedefinieerd waarop waarnemingen aan gedrag, omstandigheden en hanteren van belang zijn met betrekking tot het welzijn van de dieren:

- 1) Laden op het primaire bedrijf/verzamelcentrum
- 2) Lossen op de slachterij/verzamelcentrum
- 3) Verblijf in de wachtruimte
- 4) Moment waarop de dieren uit de wachtruimte verlaten
- 5) Moment waarop de dieren vlak voor de verdovering zijn
- 6) Direct na de verdoving

Met de praktijkproef is data verzameld waarmee een eerste indruk verkregen is van de situatie in de praktijk. Deze indruk is echter geen representatief beeld van de praktijk omdat bedrijven, transporteurs en slachterijen op vrijwillige basis hebben meegewerkt aan het verzamelen van de data. De bevindingen van de praktijkproef zijn teruggekoppeld met de deelnemende bedrijven, transporteurs en slachterijen en zijn deels gepresenteerd tijdens het "AWCP symposium: onderweg naar beter welzijn" op woensdag 27 november 2013.

Het ontwikkelde meetinstrument kan ingezet worden als managementtool om (een deel van) de keten te stimuleren zich te onderscheiden en het beter te doen.

Om dit te kunnen doen zullen:

- 1) herhaalde metingen nodig zijn
- 2) bij een representatieve steekproef
- 3) waarbij inzicht is in mogelijke risicofactoren
- 4) de data worden vastgelegd in een database
- 5) de metingen een waarde laten vertegenwoordigen in termen van acceptabel of niet acceptabel.

Voor het inzicht krijgen in de verschillende risicofactoren (ad 3) is het gewenst om bij elkaar in de keukens te kunnen kijken en van elkaar te leren.

Voor het vaststellen van de waarde van de waarnemingen (ad 5) is discussie met de keten en sectorpartijen nodig waarbij bepaald zal worden bij welke waarde we van een excellente situatie spreken en bij welke waarde we van een onacceptabele situatie spreken.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De aanleiding van de vraag naar onderzoek naar het welzijn van slachtdieren gedurende het hele slachtproces komt voort uit de behandeling van het wetsvoorstel van de Partij voor de Dieren (PvdD) om het onverdoofd slachten van dieren te verbieden. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel is ook de discussie gevoerd rondom het welzijn van slachtdieren tijdens het proces voorafgaande aan het doden. Kamerlid Ouwehand (PvdD) heeft om deze reden tijdens het debat over het wetsvoorstel (22 juni 2011) een motie ingediend, waarin wordt gevraagd inzichtelijk te maken op welke wijze het huidige slachtproces van varkens, vleeskuikens en uitgelegde leghennen, runderen, schapen en geiten, gerekend vanaf het primaire bedrijf, verbeterd zou kunnen worden. Naar aanleiding van deze (aangenomen) motie heeft het Ministerie van EZ aan Wageningen UR Livestock Research (WUR-LR) gevraagd onderzoek uit te voeren om het welzijn van dieren te waarborgen tijdens het proces van selecteren en voorbereiden op het slachten tot en met het bedwelmen en doden.

1.2 Doelstelling

Het project "Animal Welfare Check Points" heeft als doel het ontwikkelen van protocollen voor het beoordelen van het welzijn van slachtdieren tijdens het selecteren en voorbereiden op het primaire bedrijf, tijdens transport en op de slachterij.

In de protocollen zal de nadruk liggen op het gebruik van dierparameters (metingen aan het dier zelf). De protocollen zullen worden ontwikkeld voor runderen, varkens, pluimvee en schapen/geiten. De protocollen worden in een kleine steekproef in de praktijk toegepast om enerzijds haalbaarheid te toetsen en anderzijds een indruk te krijgen van de situatie in de praktijk. De verzamelde data zal echter geen representatief beeld geven van de praktijk.

De verzamelde gegevens uit de praktijkproef kunnen vervolgens dienen als basis voor discussies met de sector over grenswaarden en streefbeeldens voor de meest relevante parameters.

Naast bovenstaande doelstelling kunnen de parameters ook worden gebruikt om zelfcontrole van een keten op de handhaving van dierenwelzijn meetbaar te maken.

1.3 Leeswijzer

In dit rapport wordt achtereenvolgens beschreven hoe de in 2012 opgeleverde protocollen zijn getraind, zijn aangescherpt en vervolgens zijn toegepast in de praktijk (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 wordt per diersoort het gebruik van de protocollen in de praktijk beschreven en de verzamelde data uit de praktijkproef gepresenteerd. In hoofdstuk 4 worden in een algemene discussie het gebruik van de protocollen in de praktijk en de ervaringen en opgedane kennis uit de praktijkproef samengevat. In hoofdstuk 5 staan de conclusies en aanbevelingen.

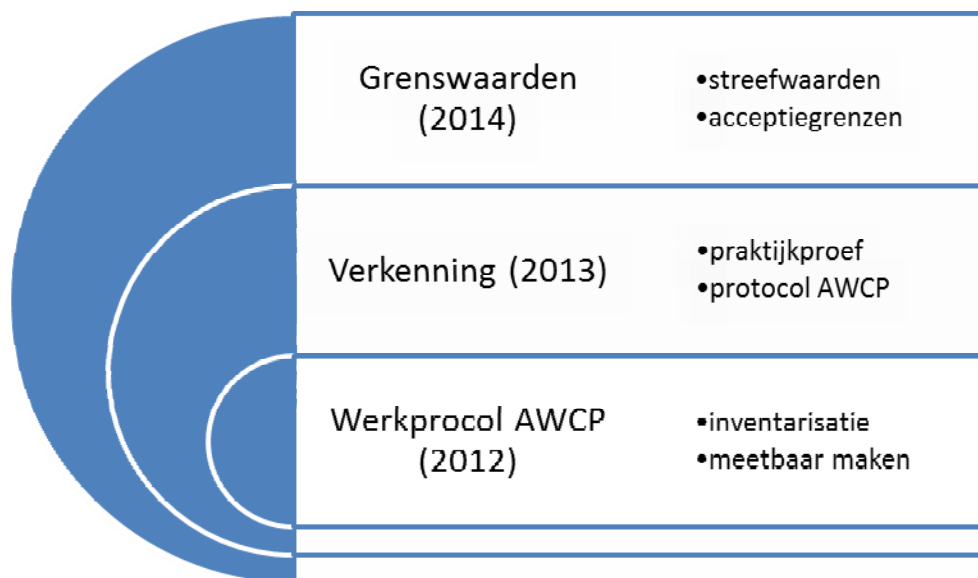
2 Materiaal en methoden

2.1 Opzet

Voor het meten van dierenwelzijn onder praktijkomstandigheden is het belangrijk dat de methode valide en haalbaar is. De metingen die worden uitgevoerd moeten een duidelijke link hebben met dierenwelzijn en de metingen moeten de dagelijkse praktijk niet verstoren. Met de Europese Welfare Quality® projecten zijn protocollen ontwikkeld waarmee diergericht (dierparameters) gemeten wordt op de primaire bedrijven en in een aantal gevallen ook in het slachthuis. De parameters die zijn opgenomen in de Welfare Quality® projecten zijn alle valide en hebben dus een duidelijke link met welzijn. Voor het AWCP project is gestart met deze parameters en zijn de bijbehorende kritische factoren uit wetenschappelijke rapporten (o.a. EFSA rapporten) opgenomen in een zogeheten lijst van 'hazards' (resultaat uit fase 1, opgeleverd eind 2012). Bij elke 'hazard' zijn de 'adverse effects' voor dierenwelzijn vastgesteld. Om deze adverse effects te meten zijn per diersoort protocollen ontwikkeld waarmee de incidentie bepaald kan worden. In deze AWCP wordt onderscheid gemaakt tussen de drie verschillende fasen van het proces: 1) primair bedrijf (klaarmaken voor transport en laden), 2) transport en 3) op de slachterij.

In de tweede fase van het onderzoek (Verkenning, 2013) zijn gegevens verzameld om een idee te krijgen van de gemiddelden en spreiding van de welzijnsparameters in de praktijk. Daarnaast zijn ervaringen opgedaan met de uitvoering van de protocollen in de praktijk, en waar nodig zijn protocollen verder aangescherpt (resultaat fase 2).

Voordat de protocollen in de praktijk geïmplementeerd kunnen worden zullen de resultaten van de praktijkproef besproken worden met experts (stakeholders en onderzoekers) en worden grenswaarden en streefwaarden bepaald (2014). Met andere woorden: wat is naar inschatting het huidige percentage dieren dat een bepaald ongerief ondervindt (in een bepaalde fase, per diersoortcategorie) en wat vinden we op dit moment acceptabel en waar willen we in de toekomst naar toe (zie **figuur**).

2.2 Training van protocollen voor praktijkproef

Onderzoekers/diersoortspecialisten van Wageningen UR zijn tot maximaal 1 maand voor de start van de waarnemingen van de betreffende diersoort getraind. Per diersoort zijn 2 onderzoekers getraind (behalve voor schapen, daar is 1 onderzoeker/diersoortspecialist voor getraind). De training werd gecoördineerd en begeleid door een derde persoon, de trainer. De trainer was verantwoordelijk voor het trainen van alle in het protocol opgenomen dierparameters (waarnemingen aan het dier) en het bediscussiëren van het vastleggen van de

omgevingsparameters. Trainen van de dierparameters hield in dat de definities werden getoetst op eenduidige interpretatie (consistentie van de waarnemingen) en de uitvoerbaarheid in de praktijk. Voor elke diersoort is 1 dag getraind voor het laden van de dieren en 1 dag voor het uitladen van de dieren en de verdere routing op de slachterij.

2.3 Uitvoering praktijkproef

Voor het verzamelen van de data in de praktijkproef zijn de 3 fasen van het proces, namelijk: 1) op het primaire bedrijf, 2) tijdens transport en 3) in de slachterij duidelijk van elkaar gescheiden. Voor de fase op het primaire bedrijf, is met name gekeken naar het laden van de dieren. Tijdens transport was het niet mogelijk om waarnemingen te doen. Voor de fase in de slachterij is gekeken naar het uitladen van de dieren en de verdere routing op de slachterij. Met uitzondering van pluimvee zijn de dieren die bij het laden zijn geobserveerd niet dezelfde dieren of koppels die ook bij het uitladen of lossen zijn geobserveerd. Vanwege logistieke redenen zijn deze fasen losgekoppeld. Om dezelfde reden zijn ook voor de waarnemingen op het slachthuis zelf, met uitzondering van pluimvee, de dieren die geobserveerd zijn bij het uitladen niet dezelfde dieren die geobserveerd zijn in de wachthokken of bij de verdoover.

Per diersoort (pluimvee, varkens, runderen, schapen/geiten) is gekozen voor een diersoortcategorie op basis van mogelijkheden in de praktijk (medewerking van bedrijven, transporteurs en slachterijen). Voor pluimvee konden we daarvoor waarnemingen doen bij vleeskuikens, voor varkens bij vleesvarkens, voor runderen bij melkvee (laden primaire bedrijven) en bij vleeskalveren (lossen op de slachterij). Voor schapen en geiten waren we niet genooddaakt een verdere keuze te maken. Per diersoortcategorie was het streven om 10 maal het vangen/laden (van een koppel of op een adres) en 10 maal het uitladen (van een koppel) en de verdere routing op de slachterij te observeren volgens het protocol.

Nadat de onderzoekers/diersoortspecialisten getraind waren is de praktijkproef uitgevoerd. Dit liep niet voor alle diersoorten op dezelfde tijd in het jaar. Dit was met name afhankelijk van de medewerking van primaire bedrijven en slachterijen.

- Voor pluimvee heeft de training plaatsgevonden in maart, en zijn de waarnemingen tussen april en eind oktober uitgevoerd.
- Voor varkens heeft de training plaatsgevonden in juni, en zijn de waarnemingen uitgevoerd in juni en juli en augustus.
- Voor runderen hebben de trainingen plaatsgevonden in september en oktober. De waarnemingen zijn uitgevoerd in september en oktober.
- Voor schapen en geiten hebben de trainingen plaatsgevonden in oktober en zijn de waarnemingen uitgevoerd in oktober en november.

De werving van primaire bedrijven, transporteurs en slachterijen voor deelname aan de praktijkproef verliep per diersoort verschillend. Criteria voor deelname aan de praktijkproef waren:

- dat de bedrijven konden deelnemen tussen april en november 2013
- dat voor het laden van de dieren een zo groot mogelijke variatie in omstandigheden en type dier werd gezocht (geslacht, opfok, langzaam en snel groeiers etc.)
- dat voor het uitladen van de dieren en de routing op de slachterij een zo groot mogelijke variatie in omstandigheden is gezocht (zoals verschillende verdoovers en/of locaties).

De verzamelde data zijn ingevoerd in een access database. Vanuit de database zijn gemiddelden en de spreiding (minimum en maximum) berekend. Deze resultaten zijn anoniem teruggekoppeld met de primaire bedrijven, transporteurs en slachterijen. De bevindingen zijn samengevat in het hoofdstuk resultaten en zijn deels gepresenteerd tijdens het "AWCP symposium: onderweg naar beter welzijn" – op woensdag 27 november 2013.

2.4 Aanscherpen protocollen

De protocollen zijn tijdens de trainingen van de verschillende diersoorten aangepast; tijdens de praktijkproef zijn geen aanpassingen meer gedaan. De onderzoekers hebben tijdens de praktijkproef wel aantekeningen gemaakt van punten waarop de protocollen nog verder aangescherpt of verbeterd zouden kunnen worden. Deze aanpassingen zijn doorgevoerd in de protocollen nadat alle data was verzameld. De uiteindelijke protocollen zijn opgenomen in bijlagen.

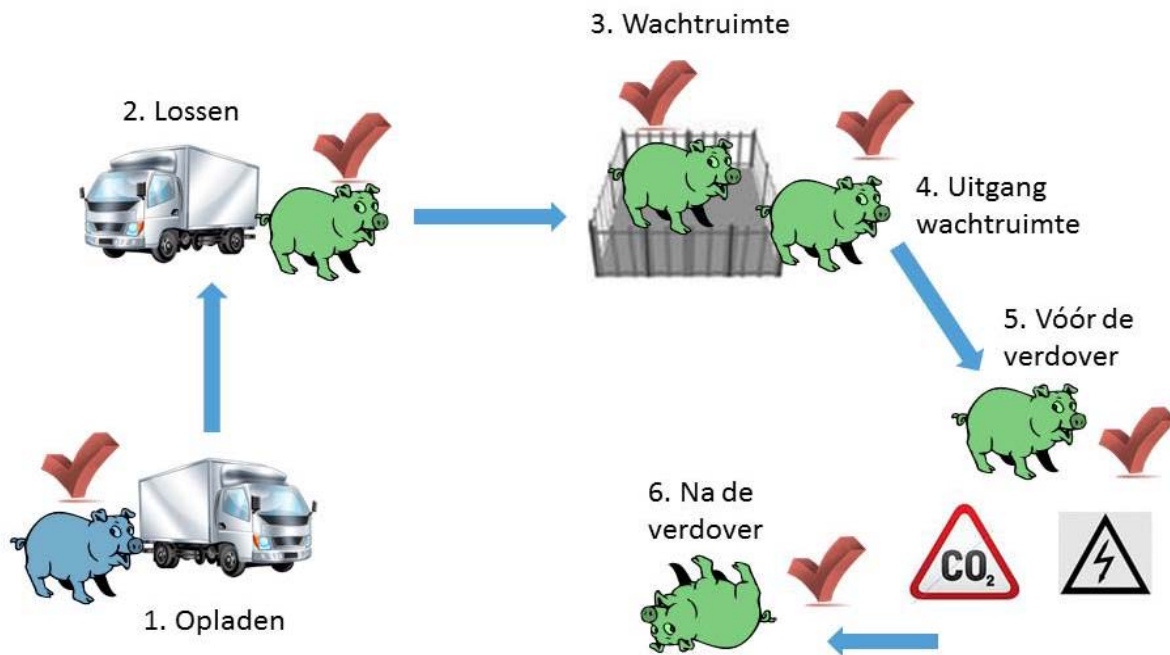
3 Resultaten

3.1 Varkens

Bij het in kaart brengen van het transport van varkens zijn de volgende momenten (Check Points) gedefinieerd waarop waarnemingen aan gedrag, omstandigheden en hanteren van belang zijn met betrekking tot het welzijn van de dieren (zie ook **Figuur 1**):

1. Laden op het primaire bedrijf
2. Lossen op de slachterij
3. Verblijf in de wachtruimte
4. Moment waarop dieren uit de wachtruimte worden gedreven
5. Moment waarop dieren naar de verdover worden gedreven
6. Direct na de verdooving

Voor elk Check Point (1-6) zijn groepen dieren geobserveerd. In de praktijk is gebleken dat het kunnen blijven volgen van dezelfde groep dieren op al deze punten niet haalbaar was. De waarnemingsprotocollen zijn zo ingericht dat er een 'protocol fase 1' is voor de waarnemingen tijdens het laden op het primaire bedrijf (1) en er is een 'protocol fase 3' voor alle waarnemingen op het slachthuis (2 (lossen op de slachterij) tot en met 6 (direct na verdooving)). Een 'protocol fase 2' is op dit moment niet verder ingevuld, daar zouden in de toekomst dierwaarnemingen kunnen worden opgenomen die tijdens het (rijdend) transport gemeten kunnen worden. Voor alle onderdelen van het protocol geldt dat met name waarnemingen aan het dier zijn genoteerd (bijvoorbeeld uitglijden). In de protocollen is minder nadruk gelegd op de waarnemingen uit de omgeving, die eventueel wel een risico kunnen vormen voor het welzijn van de dieren (bijvoorbeeld gladde vloeren).

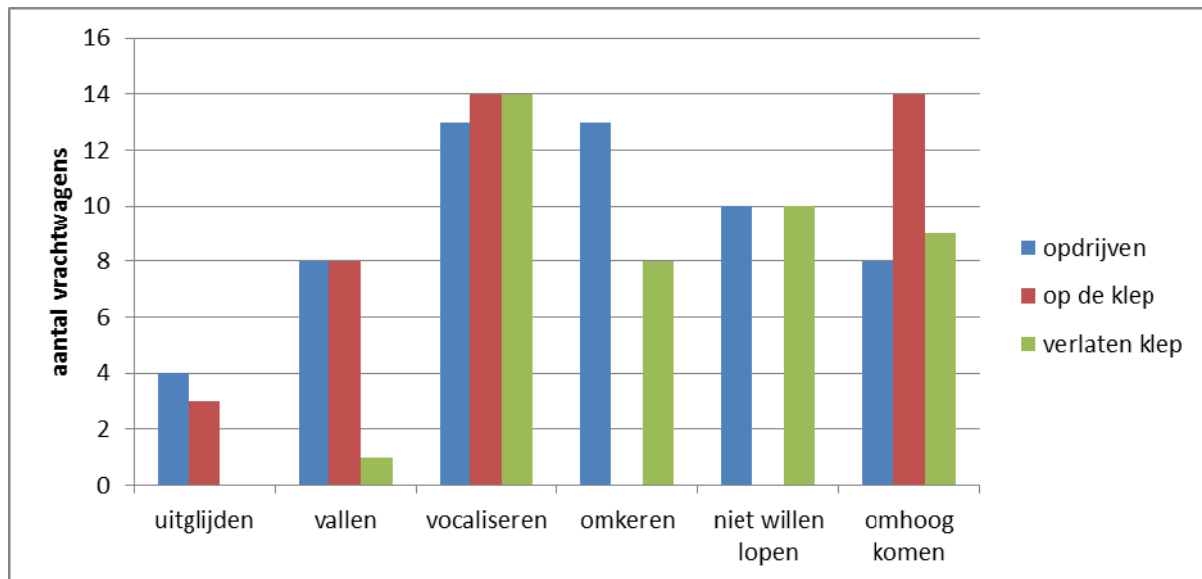

Figuur 1 Schematische weergave Check Points varkens

3.1.1 Laden op het primaire bedrijf

Op 8 verschillende praktijkbedrijven zijn waarnemingen gedaan tijdens het laden van in totaal 14 vrachtwagens met vleesvarkens met bestemming slachterij. In totaal werden tijdens de waarnemingen 2257 dieren geladen. Al deze dieren hadden vooraf gevast, de duur varieerde van 14 tot 24 uur. Tot ze het hok verlieten hadden ze de beschikking over drinkwater. In alle gevallen zocht de varkenshouder of zijn personeel de te laden dieren zelf uit. De chauffeur kon dieren weigeren indien hij ze niet geschikt achtte voor transport,

maar dit kwam tijdens de praktijkproef niet voor. Alle vrachtwagens waarmee de varkens werden vervoerd waren uitgerust met een kleplift. Meestal werden de dieren op de klep geblikt. Voor de praktijkproef zijn de dierwaarnemingen tijdens het laden in 3 delen gesplitst: 1) opdrijven uit de stal tot de klep, 2) gedrag op de klep en 3) gedrag vanaf het verlaten van de klep, de wagen in. In **Figuur 2** staan de aantallen vrachtwagens waarbij de verschillende gedragingen werden waargenomen.

Figuur 2 Het aantal vrachtwagens (van totaal 14) waarbij tijdens het laden van de varkens uitglijden, vallen, vocaliseren, omkeren, niet willen lopen of en/of omhoog komen werd gezien. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

De gemiddelde waarden (%) en de spreiding (minimum en maximum) per vrachtwagen van de gedragingen staan weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Het gemiddelde (minimum - maximum) percentage uitglijden, vallen, vocaliseren, omkeren, niet willen lopen en omhoog komen per vrachtwagen bij laden vleesvarkens. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	% Uitglijden	% Vallen	% Vocaliseren*	% Omkeren	% Niet willen lopen	% Omhoog komen
Opdrijven	0,3 (0,0 – 1,5)	1,6 (0,0 – 5,9)	7,4 (0,0 – 18,1)	5,7 (0,0 – 15,0)	6,3 (0,0 – 17,9)	2,1 (0,0 – 11,0)
Op de klep	0,1 (0,0 – 0,9)	3,6 (0,0 – 18,9)	7,8 (1,9 – 13,1)	n,v,t	n,v,t	11,7 (3,0 – 22,0)
Bij verlaten klep	0,0 (0,0 - 0,0)	0,3 (0,0 – 3,7)	5,0 (1,0 – 10,2)	1,0 (0,0 – 4,4)	2,5 (0,0 – 11,2)	0,8 (0,0 – 3,9)

* vocaliseren betreft alleen gillen en krijsen ("high pitched")

3.1.2 Lossen op de slachterij

Op twee verschillende slachterijen zijn gedurende een dag waarnemingen uitgevoerd bij de Check Points 2 t/m 6 uit **Figuur 1**. Zie voor een omschrijving van de waargenomen parameters de bijlagen. Een belangrijk verschil tussen de beide slachterijen was dat de ene elektrische verdoving toepaste, en de andere gasverdoving. De slachterij met elektrische verdoving slachtte 645 dieren per uur, de andere slachterij 1310 dieren per uur. Voor de overige Check Points waren er geen wezenlijke verschillen tussen de slachterijen.

Op beide slachterijen is het lossen van 5 vrachtwagens waargenomen, deze vervoerden in totaal 1851 dieren. Een klein percentage dieren (0,5 resp. 1,0%) werd na lossen apart gestald, het merendeel had een zwelling of een breuk. Bij geen van de transporten waren er dode dieren op de vrachtwagen. De resultaten van de dierwaarnemingen bij lossen zijn samengevat in Tabel 2.

Tabel 2

Het gemiddelde (minimum – maximum) percentage voorkomen van uitglijden, vallen, vocaliseren, omkeren, niet willen lopen en/of omhoog komen per vrachtwagen bij lossen vleesvarkens. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

% Uitglijden	% Vallen	% Vocaliseren*	% Omkeren	% Niet willen lopen	% Omhoog komen
0,6 (0,0 - 2,5)	0,5 (0,0 – 1,5)	0,8 (0,0 – 1,9)	0,3 (0,0 – 1,0)	0,1 (0,0 – 1,0)	0,4 (0,0 – 1,9)

* vocaliseren betreft alleen gillen en krijsen (*high pitched*)

3.1.3 Waarnemingen in de wachthokken

Na het lossen werden de dieren in wachthokken gezet. Gestreefd werd om de dieren minimaal 30 minuten in de wachthokken te laten zitten. De gemiddelde verblijfsduur werd door de slachthuismedewerkers geschat op 2 uur voor beide slachterijen, het maximum kon oplopen tot meer dan 6 uur. Het kwam niet voor dat dieren in de wachtruimten overnachtten. In de wachthokken werd geen voer verstrekt; wel was er drinkwater beschikbaar via een schoon drinkpunt. De wachthokken varieerden in grootte, de norm van beide slachterijen was 0,5m² vloeroppervlak per dier te bieden.

Op beide slachterijen zijn in 10 wachthokken twee achtereenvolgende scans van de houding en het gedrag van de dieren gedaan (bij wijze het maken van een foto). De gegevens van de beide scans zijn gemiddeld. Het aantal dieren varieerde van 24 – 60, gemiddeld waren er 34 dieren per wachthok. Een overzicht van de bevindingen staat in Tabel 3.

Tabel 3

Het gemiddelde (minimum – maximum) percentage van staan, liggen, zitten, positief en negatief sociaal gedrag, exploratief gedrag en rusten van varkens in de wachthokken. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

Houding	% Staan		% Liggen		% Zitten	
	46 (5 – 83)		37 (8 – 87)		16 (4 – 34)	
Gedragingen	% Actief positief	% Actief negatief	% Actief exploratief	% Actief overig	% Niet actief	
		4 (1 – 10)	3 (0 – 10)	13 (3 – 28)	31 (10 – 56)	49 (17 – 79)

Ook is geteld hoeveel dieren tekenen vertoonden van een verstoorde temperatuurhuishouding, dit betrof hijgen (als dieren het te warm krijgen), rillen (als dieren het te koud dreigen te krijgen) en huddlen (het bij elkaar kruipen als dieren het te koud krijgen). Alleen hijgende dieren werden incidenteel waargenomen (maximaal 7% van de dieren), waarschijnlijk als gevolg van vechten en niet vanwege een hoge omgevingstemperatuur. Rillen en huddlen zijn tijdens de praktijkproef in juli niet waargenomen. Er werd gemiddeld 2 keer (maximaal 10 keer) gevoocaliseerd gedurende 2 minuten waarneming per wachthok.

3.1.4 Waarnemingen bij de uitgang van wachthokken en richting de verdoover

Op beide slachterijen zijn in totaal 10 waarneemsessies van 10 minuten uitgevoerd voor de Check Points 4 (uitgang wachthok) en 5 (voor verdoover) in **Figuur 1**. Iedere waarneemsessie had betrekking op ruim 100 resp. ruim 200 dieren. Een samenvatting van de resultaten staat in Tabel 4.

Tabel 4

Het gemiddelde (minimum – maximum) percentage uitglijden, vallen, vocaliseren, omkeren, niet willen lopen en omhoog komen van de varkens bij de uitgang van de wachthokken en opdrijven naar de verdoover. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	% Uitglijden	% Vallen	% Vocaliseren*	% Omkeren	% Niet willen lopen	% Omhoog komen
Uitgang wachthok	0,7 (0,0 – 3,7)	0,5 (0,0–2,8)	0,6 (0,0 – 2,7)	1,2 (0,0 – 4,6)	0,2 (0,0 – 3,7)	1,8 (0,0 – 13,7)
Opdrijven naar verdoover	0,9 (0,0 – 4,6)	1,6 (0,0–9,2)	3,2 (0,9 – 11,2)	3,7 (0,0 – 14,9)	0,5 (0,0 – 1,8)	3,3 (0,0 – 10,2)

*vocaliseren betreft het aantal keren dat is gevoocaliseerd en niet het aantal dieren

Geconstateerd is dat op beide slachterijen vooral bij de wachthokken netjes met de dieren werd omgegaan; maar dat er voor wat betreft gedrag van de dieren grote verschillen waren tussen de wachthokken die geobserveerd zijn. Er zal verder onderzocht moeten worden waardoor deze verschillen zijn veroorzaakt (wat zijn de risicofactoren) en hoe bedrijven en medewerkers daarbij van elkaar kunnen leren. Op weg naar de verdoover werd in enkele gevallen gebruik van een prikker en/of werden de dieren op de achterhand getikt om vooruit te gaan.

3.1.5 Na de verdoover

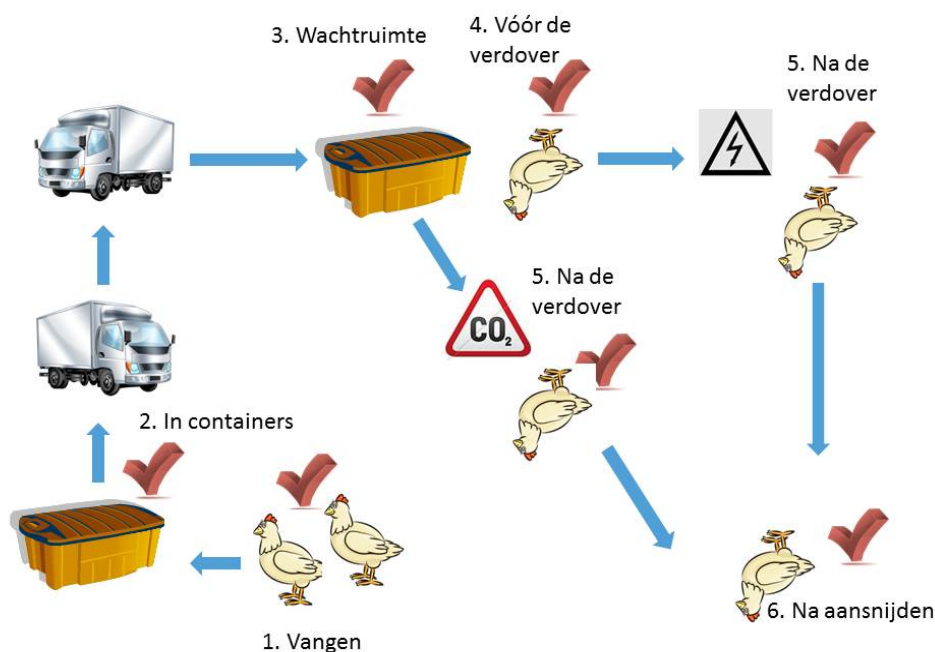
Bij de slachterij waar elektrisch werd verdoofd werden gedurende 100 minuten observeren 13 dieren naverdoofd, bij een slachtsnelheid van 645 dieren per uur. Bij de slachterij die gasverdooving toepaste is naverdooving niet waargenomen. Het interval tussen verdoven en steken was 9 seconden per waargenomen dier (range van 7 tot 10) bij de slachterij met elektrische verdooving. Bij gasverdooving, waarbij dieren in groepen van 5 tot 9 dieren tegelijk uit de verdoover kwamen, duurde het gemiddeld 78 seconden (range van 68 tot 92) tot het laatste dier van die groep gestoken werd. De langere tijd tussen verdoven en steken bij gasverdooving is grotendeels het gevolg van het verdoven in groepen (vertraging oplevert) en de layout op de slachterij.

3.2 Pluimvee

Bij het in kaart brengen van het transport van vleeskuikens zijn de volgende momenten (Check Points) gedefinieerd waarop waarnemingen aan gedrag, omstandigheden en hanteren van belang zijn met betrekking tot het welzijn van de dieren (zie ook **Figuur 3**)

1. Vangen op het primaire bedrijf
2. In de containers op het primaire bedrijf
3. Verblijf in de wachtruimte
4. Voor het verdoven (alleen voor elektrisch verdoven)
5. Na het verdoven
6. Na aansnijden

De waarnemingsprotocollen zijn zo ingericht dat er een 'protocol fase 1' is voor de waarnemingen tijdens het vangen en het verblijf in de containers op het primaire bedrijf (1, 2) en er is een 'protocol fase 3' voor alle waarnemingen op het slachthuis (3 (wachtruimte) tot en met 6 (na aansnijden)). Een 'protocol fase 2' is op dit moment niet verder ingevuld, daarin zouden in de toekomst dierwaarnemingen kunnen worden opgenomen die tijdens het (rijdend) transport gemeten kunnen worden. Voor alle onderdelen van het protocol geldt dat met name waarnemingen aan het dier zijn genoteerd (bijvoorbeeld uitglijden). In de protocollen is minder nadruk gelegd op de waarnemingen uit de omgeving, die eventueel wel een risico kunnen vormen voor het welzijn van de dieren (bijvoorbeeld gladde ondergrond).

figuur 3 Schematische weergave Check Points vleeskuikens

3.2.1 Vangen en laden op het primaire bedrijf

In totaal zijn op 11 vleeskuikenbedrijven waarnemingen gedaan bij het vangen en laden van vleeskuikens. Alle levende dieren in een stal zijn gevangen en geladen, er werden geen dieren geselecteerd en er werden geen uitladers genoteerd. Op alle bedrijven zijn de dieren in containers vervoerd, de uitvoering daarvan verschilde per slachterij. De gemiddelde dierbezetting in de containers varieerde tussen de bedrijven van 50,9 tot 66,9 kg/m² vloeroppervlak. De tijd tussen het leeg zijn van de voerbakken en het begin van het laden varieerde van 1 uur en 6 minuten tot 8 uur. De watervoorziening was tussen 5 minuten en 1 uur en 27 minuten voor aanvang van het vangen buiten bereik van de dieren gebracht. De resultaten van de waarnemingen aan de dieren in de containers zijn samengevat in Tabel 5.

Tabel 5

Het percentage van verschillende waarnemingen bij vleeskuikens in containers direct na het vangen op het primaire bedrijf. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	#bedrijven*	Gemiddelde %	Minimum %	Maximum %
Dieren met tenen klem in de krat	1	0,03	0,03	0,03
Dieren met vleugels klem in krat	6	0,05	0,03	0,08
Dieren kruipen over elkaar heen	8	0,48	0,03	1,10
Dieren liggen ondersteboven	11	0,14	0,03	0,41
Dieren glijden uit	2	0,13	0,13	0,13
Dieren hijgen	10	1,08	0,02	4,16
Dieren maken veel lawaai	1	0,03	0,03	0,03

* waarbij de betreffende waarneming werd geconstateerd (van in totaal 11 bedrijven)

In bovenstaande tabel komt 0,03% ongeveer overeen met één dier per 10 containers met een gemiddelde bezetting van 307 dieren per container.

3.2.2 In de wachtruimte na het lossen op de slachterij

Op vier verschillende locaties van in totaal drie verschillende slachterijen (A, B en C) zijn waarnemingen uitgevoerd bij de kuikens in de containers na aankomst op de slachterij, en bij de slachtlijn rondom het verdoven en doden (Check Points 3 t/m 6 in Figuur 3). Twee slachterijen pasten elektrisch verdoven toe, de andere twee hadden gasverdoving. De waarnemingen op de slachterijen zijn gedaan bij dieren van 10 verschillende primaire bedrijven, waarbij ook tijdens het vangen en laden waarnemingen zijn gedaan.

De tijdsduur tussen starten met vangen en aankomst van de vrachtwagen op de slachterij varieerde van 1 uur en 50 minuten tot 3 uur en 41 minuten, gemiddeld 2 uur en 46 minuten (per wagen). Aanzienlijk groter was de variatie in de tijdsduur tussen starten met vangen en lossen van de laatste container: deze liep uiteen van 4 uur en 5 minuten tot 10 uur (gemiddeld 6 uur en 5 minuten). Op de slachterij zijn dezelfde waarnemingen gedaan in de containers als op het primaire bedrijf, maar daarnaast is het aantal dode dieren geteld. Per primair bedrijf zijn voor alle bekeken containers gemiddelden berekend. Een samenvatting van de resultaten van deze dierwaarnemingen in de wachtruimte staat in Tabel 6.

Tabel 6

Het percentage van verschillende gedragingen bij vleeskuikens in containers in de wachtruimte na aankomst op de slachterij. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	#bedrijven*	Gemiddelde %	Minimum %	Maximum %
Dieren met tenen klem in de krat	1	0,10	0,10	0,10
Dieren met vleugels klem in krat	3	0,09	0,03	0,19
Dieren liggen ondersteboven	3	0,06	0,04	0,10
Dieren glijden uit	3	0,18	0,04	0,33
Dieren hijgen	9	6,51	0,04	14,80
Dieren dood bij aankomst	5	0,11	0,04	0,26

* waarbij betreffend verschijnsel werd geconstateerd (van 10 totaal)

Bij vergelijking van de slachterijen bleek dat bij twee van de drie slachterijen meer hijgende dieren zijn gezien in vergelijking met de derde slachterij. Bij een van de drie slachterijen zijn meer tenen of vleugels klem, uitglijden en dode dieren bij aankomst gezien.

3.2.3 Ransom verdoven en aansnijden

Op de slachterijen waar elektrisch werd verdoofd zijn waarnemingen gedaan vóór het verdoven (vóór het waterbad), na het verdoven (na het waterbad) en direct na aansnijden in de bloedgoot. Op de slachterijen waar gasverdoving werd toegepast zijn waarnemingen gedaan na het verdoven (bij aanhangen) en direct na aansnijden in de bloedgoot. De volgende dierparameters zijn aan de slachtlijn gescoord: vleugelslag en gebroken vleugels. De resultaten staan in Tabel 7.

Tabel 7

Percentage dieren waarbij ransom verdoven en doden vleugelslag en gebroken vleugels werden waargenomen. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	Gemiddelde %	Minimum %	Maximum %
Vleugelslag aan lijn richting verdover*	0,4	0,0	0,7
Vleugelslag na verdoving, voor aansnijden	4,5	0,0	15,3
Gebroken vleugels na aansnijden	2,8	1,0	4,8

*dit heeft alleen betrekking op de slachterijen waar elektrisch wordt verdoofd

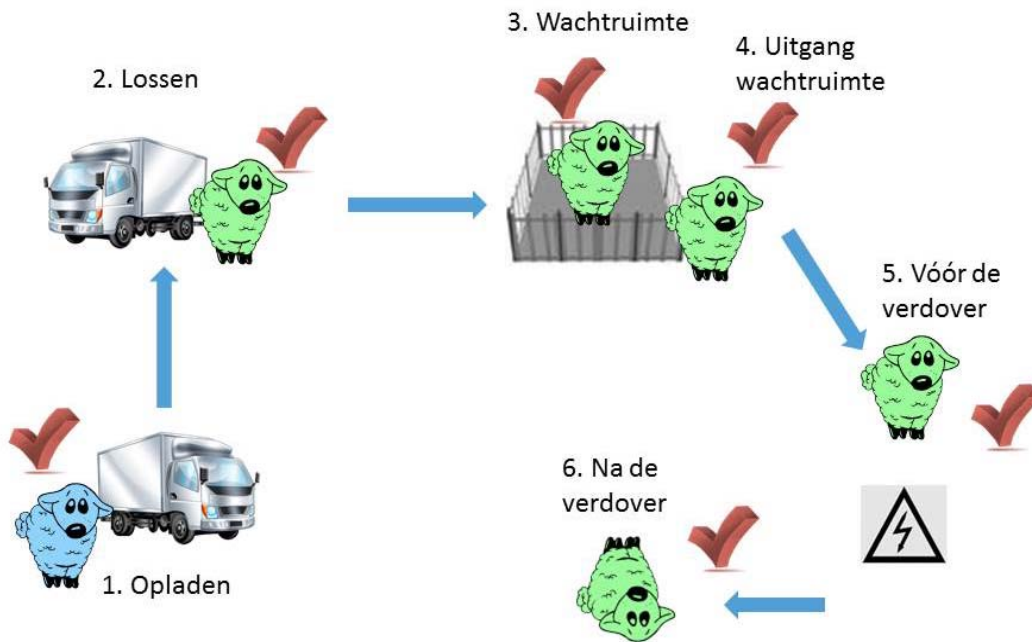
Vleugelslag voor verdoving kon alleen bij elektrische verdoving worden waargenomen en is gezien bij kuikens van drie van de in totaal vier koppels waarbij elektrisch werd verdoofd. Vleugelslag na het verdoven en voor het aansnijden kwam voor bij kuikens van vier van de tien koppels. Gebroken vleugels werden bij alle 10 de koppels gezien met een aanzienlijke variatie in het percentage dieren met gebroken vleugels. Het percentage gebroken vleugels na aansnijden is niet direct te relateren aan het daadwerkelijke transport, maar is waarschijnlijk grotendeels ontstaan als gevolg van aanhangen en verdoven.

3.3 Schapen en geiten

Bij het in kaart brengen van het transport van schapen zijn hiervoor de volgende momenten (Check Points) gedefinieerd waarop waarnemingen aan gedrag, omstandigheden en hanteren van belang zijn met betrekking tot het welzijn van de dieren (zie ook **Figuur 4**).

1. Laden op het primaire bedrijf
2. Lossen op de slachterij
3. Verblijf in de wachtruimte
4. Moment waarop dieren uit de wachtruimte worden gedreven
5. Moment waarop dieren naar de verdover worden gedreven
6. Direct na de verdoving

Voor elk Check Point (1-6) zijn groepen dieren geobserveerd. In de praktijk is gebleken dat het kunnen blijven volgen van dezelfde groep dieren op al deze punten niet haalbaar was. De waarnemingsprotocollen zijn zo ingericht dat er een 'protocol fase 1' is voor de waarnemingen tijdens het laden op het primaire bedrijf (1) en er is een 'protocol fase 3' voor alle waarnemingen op het slachthuis (2 (lossen op de slachterij) tot en met 6 (direct na verdoving)). Een 'protocol fase 2' is op dit moment niet verder ingevuld, daarin zouden in de toekomst dierwaarnemingen kunnen worden opgenomen die tijdens het (rijdend) transport gemeten kunnen worden. Voor alle onderdelen van het protocol geldt dat met name waarnemingen aan het dier zijn genoteerd (bijvoorbeeld uitglijden). In de protocollen is minder nadruk gelegd op de waarnemingen uit de omgeving, die eventueel wel een risico kunnen vormen voor het welzijn van de dieren (bijvoorbeeld gladde vloeren).

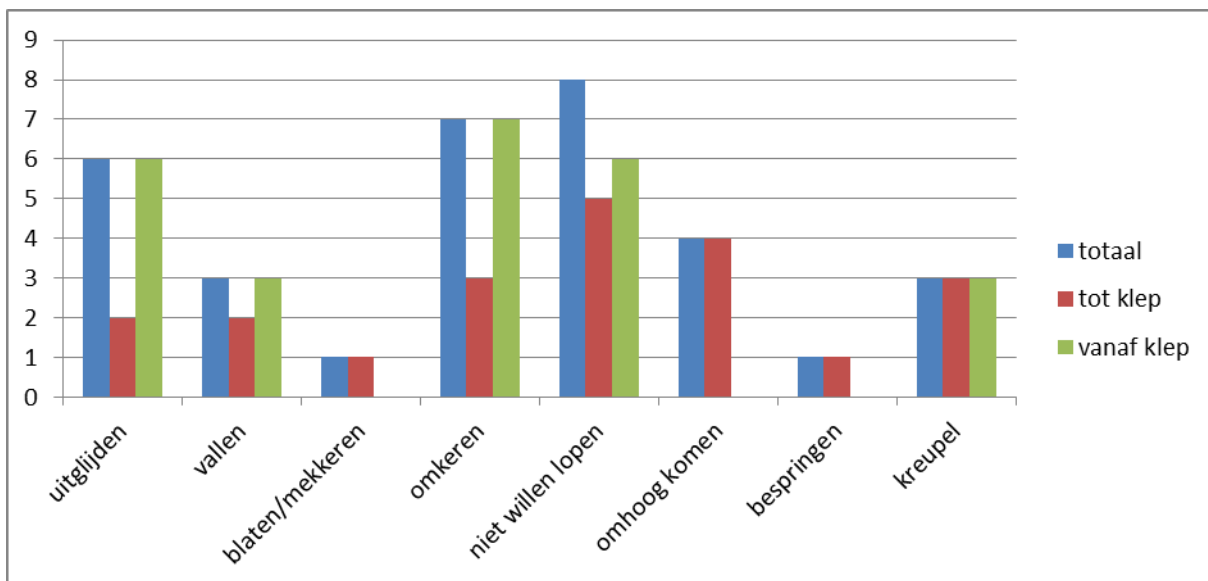

Figuur 4 Schematische weergave Check Points schapen en geiten

3.3.1 Laden op het primaire bedrijf

Op 13 verschillende laadadressen zijn waarnemingen gedaan. Dit betrof in totaal 5 transporten van 4 verschillende transporteurs. Het aantal geladen dieren per adres varieerde sterk, van minimaal 1 tot maximaal 110 dieren. Ook het aantal laadadressen per transport varieerde, van 1 tot 7. De dieren stonden soms in de buitenlucht bijgedreven, maar soms ook binnen. Bijna altijd hadden de dieren de beschikking over voer en drinkwater totdat ze werden geladen. De chauffeur (vaak tevens handelaar) selecteerde in de meeste gevallen uit de klaargezette dieren de slachtrijpe dieren. In totaal zijn tijdens de waarnemingen 312 dieren geladen, waarvan 309 schapen en 3 geiten. Mengen van geiten en schapen en dieren van verschillende rassen bij het laden kwam voor. De totale tijd tussen het begin van de 1^e laadsessie en het einde van de laatste laadsessie was 3 uur en 54 minuten bij het transport met 7 laadadressen, dit geeft aan dat de totale transportduur aanzienlijk kan zijn.

De gedragswaarnemingen aan de dieren tijdens het laden zijn in 2 delen gesplitst: 1) opdrijven tot de klep en 2) vanaf de klep tot in de wagen. Voor alle gescoorde gedragingen was er variatie tussen de laadsessies. De aantallen laadsessies waarbij de verschillende gedragingen werden gezien staan in **Figuur 5**.

Figuur 5 Aantal laadsessies (van 13) waarbij gedrag werd gezien bij laden geiten/schapen. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

Figuur 5 geeft nog niet aan hoe vaak de gedragingen voorkwamen, de gemiddelde percentages voorkomen staan samengevat in Tabel 8.

Tabel 8

De gemiddelden (minimum en maximum) percentage van gedrag gescoord tijdens het laden van schapen en geiten. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	% Gemiddelde (min en max) tot klep	% Gemiddelde (min en max) vanaf klep
Uitglijden	2 (0-11)	9 (0-44)
Vallen	0 (0-3)	1 (0-8)
blaten/mekkeren	0 (0-2)	0 (0-0)
Omkeren	2 (0-14)	4 (0-22)
Niet willen lopen	27 (0-100)	26 (0-100)
Omhoog komen	7 (0-42)	0 (0-0)
Bespringen	0 (0-6)	0 (0-0)
Kreupel	1 (0-7)	1 (0-7)

Bij de waargenomen laadsessies werd het gedrag van de schapenhouder en de chauffeur in alle gevallen gekwalificeerd als "rustig" of "normaal". In 1 geval werd een dier dat poogde te ontsnappen door de chauffeur op vrij ruwe manier de vrachtwagen ingewerkt.

3.3.2 Lossen op de slachterij

Voor schapen en geiten zijn bij 2 verschillende slachterijen waarnemingen gedaan op 2 dagen per slachterij. Het lossen is waargenomen voor 10 transporten: 8 werden gelost bij de ene slachterij en 2 bij de andere slachterij. In totaal werd bij de ene slachterij het lossen van 658 dieren (waarvan 148 geiten) geobserveerd en bij de andere slachterij van 426 dieren (alleen schapen). Bij 4 transporten gelost bij één van beide slachterijen was er tijdens het lossen een dierenarts van de NVWA aanwezig om de dieren te beoordelen. Er werden geen dieren gesepareerd tijdens het lossen. Een overzicht van de scores van de gedragingen tijdens het lossen per transport staan samengevat in Tabel 9.

Tabel 9

De gemiddelden en minimum en maximum gedragingen gescoord tijdens het lossen van schapen en geiten. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	Gemiddelde	Minimum	Maximum
Uitglijden	13,2%	0,0%	29,7%
Vallen	8,5%	0,0%	34,7%
blaten/mekkeren	7,8%	0,0%	34,7%
Omkeren	10,2%	0,0%	21,1%
Niet willen lopen	9,9%	0,0%	40,0%
Omhoog komen	3,3%	0,0%	20,0%
Bespringen	2,8%	0,0%	10,5%
Kreupel	3,5%	0,0%	8,4%

Er zijn grote verschillen waargenomen in het gedrag tijdens het lossen, zoals het uitglijden: tussen de 0 en 29,7% van de dieren gleed uit tijdens het lossen. Door de onderzoekers waren er op dat moment geen duidelijke redenen voor de grote verschillen aan te wijzen.

Bij 2 transporten werd de werkwijze van de chauffeur en personeel van het slachthuis tijdens het lossen als ruw beoordeeld omdat één of enkele dieren ruw op de klep werden gezet om de rest in beweging te krijgen. In alle andere gevallen werd de werkwijze als normaal beoordeeld, maar het was meestal wel nodig om bij het eerste dier extra dwang uit te oefenen om de dieren in beweging te krijgen.

3.3.3 Waarnemingen in de wachthokken

Beide slachterijen slachtten zowel geiten als schapen. De verblijfsduur van de dieren in de wachtruimten varieerde bij de ene slachterij van 0 tot 96 uur voor schapen (en van 0 tot 5 uur voor geiten), bij de andere slachterij van 12 tot 168 uur voor schapen en gemiddeld voor geiten 12 uur. Op beide slachterijen was stro in de wachthokken aanwezig en kwam het dagelijks voor dat dieren langer dan 3 uur in een wachtruimte verbleven. Bij de ene slachterij kregen de dieren alleen voer verstrekt als ze er minimaal een nacht overbleven. Bij de andere slachterij kregen alle dieren die langer dan 3 uur werden opgevangen voer verstrekt. In alle wachthokken waren schone drinkbakken met vers water aanwezig. Het gedrag van dieren is

waargenomen in 12 wachthokken: 8 bij de ene slachterij en 4 bij de andere slachterij. Gemiddeld waren er 33 dieren per wachthok, dit varieerde van 7 tot 102. De gegevens van de beide scans zijn gemiddeld. Een overzicht van de resultaten staan samengevat in Tabel 10.

Tabel 10

Het gemiddelde (minimum - maximum) percentage staan, liggen, agressief, positief en exploratief sociaal gedrag, overig actief gedrag en rusten van schapen en geiten in de wachthokken. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

Houding	% Staan			% Liggen	
	83 (23 – 100)			17 (0 – 77)	
Gedragingen	% Actief agressief	% Actief positief	% Actief exploratief	% Actief overig	% Niet actief
	6 (0 – 40)	6 (0 – 40)	15 (0 – 43)	14 (0 – 52)	61 (0 – 90)

In totaal waren er 367 schapen en 32 geiten in de geobserveerde wachthokken. In de meeste wachthokken stond het merendeel van de dieren en in bijna alle hokken was een klein deel van de dieren aan het herkauwen (gemiddeld 8%, variërend van 0 tot 21%). In 5 van de 12 geobserveerde wachthokken waren dieren aan het hijgen. In 4 wachthokken betrof het tussen 7 en 13% van de dieren, in één wachthok 45% van de dieren. Op beide slachterijen waren er op dezelfde dag zowel wachthokken met als zonder hijgende dieren. In 2 wachthokken waren in totaal 3 dieren aan het blaten/mekkeren tijdens de waarnemingen.

3.3.4 Waarnemingen bij de uitgang van wachthokken en richting de verdover

Gedragingen tijdens het verlaten van het wachthok zijn bij 10 wachthokken gescoord, 6 bij de ene slachterij en 4 bij de andere slachterij. In de wachthokken zaten in totaal 14 geiten en 248 schapen. Ook zijn 9 waarneem-sessies gedaan bij opdrijven naar de verdover. In Tabel 11 zijn de gemiddelden en de spreiding (minimum en maximum) van de verschillende gedragingen voor beide Check Points weergegeven.

Tabel 11

De gemiddelden (minimum – maximum) percentages voorkomen van gedragingen gescoord bij de uitgang van de wachthokken en tijdens opdrijven naar de verdover voor schapen en geiten. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	Uitgang wachthok	Opdrijven naar verdover
% Uitglijden	5,2 (0,0 – 35,0)	6,0 (0,0 – 12,0)
% Vallen	0,5 (0,0 – 5,0)	5,3 (0,0 – 29,9)
% Blaten/mekkeren	0,4 (0,0 – 4,0)	6,7 (0,0 – 41,9)
% Omkeren	0,0 (0,0 – 0,2)	33,3, (0,0 – 100,0)
% Niet willen lopen	4,5 (0,0 – 25,0)	30,4 (0,0 – 100,0)
% Omhoog komen	1,4 (0,0 – 5,0)	6,0 (0,0 – 47,9)
% Bespringen	0,8 (0,0 – 5,0)	4,0 (0,0 – 18,0)
% Kreupel	1,8 (0,0 – 14,3)	5,4 (0,0 – 24,1)

Voor alle gedragingen in Tabel 11 is het aantal keren dat het gedrag is gezien gescoord en niet het aantal dieren wat het gedrag vertoonde. Met name omkeren en niet willen lopen op weg naar de verdover zijn soms meerdere keren vertoond door hetzelfde dier. Uitglijden bij verlaten van het wachthok werd een enkele keer voor meerdere dieren in dezelfde groep gescoord, bij 6 wachthokken was er geen enkel dier wat uitgled.

Het hanteren van de dieren bij verlaten van de wachthokken werd bij 2 van de 4 wachthokken op een van beide slachterijen als ruw gekwalificeerd. Alle andere keren werd hierbij rustig met de dieren omgegaan. Het hanteren van de dieren die onderweg waren naar de verdover werd bij de ene slachterij steeds als ruw gekwalificeerd, maar daarbij werd wel opgemerkt dat dit van dier tot dier verschilde. Bij de andere slachterij varieerde de beoordeling van het hanteren van de dieren voor de verdover van ruw tot rustig.

3.3.5 Na de verdover

Bij de ene slachterij varieerde het interval (verdoven-steken) tussen 5,2 tot 13,5 seconden (gemiddeld 8,7, totaal 51 dieren geobserveerd), bij de andere slachterij tussen de 22,1 en de 45,5 seconden (gemiddeld 32,2, totaal 35 dieren geobserveerd). Bij deze slachterij werd tijdens de waarnemingen 1 dier naverdoofd, verder is dit voor schapen en geiten niet waargenomen.

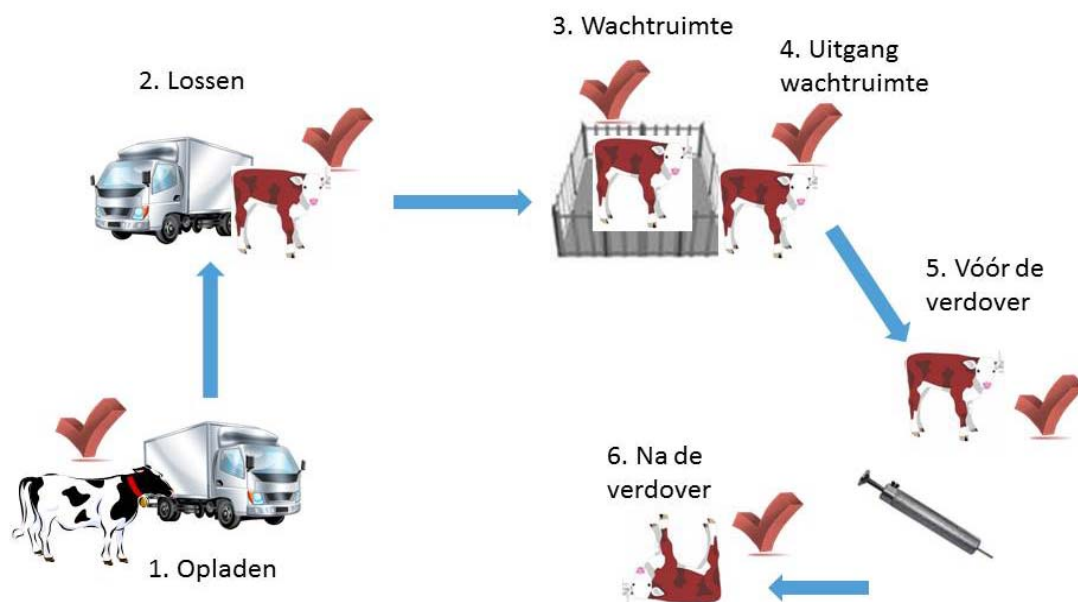
3.4 Runderen

Bij het in kaart brengen van het transport van runderen zijn hiervoor de volgende momenten (Check Points) gedefinieerd waarop waarnemingen aan gedrag, omstandigheden en hanteren van belang zijn met betrekking tot het welzijn van de dieren (zie ook Figuur 6):

1. Laden op het primaire bedrijf
2. Lossen op de slachterij
3. Verblijf in de wachtruimte
4. Moment waarop dieren uit de wachtruimte worden gedreven
5. Moment waarop dieren naar de verdover worden gedreven
6. Direct na de verdoving

Voor elk Check Point (1-6) zijn groepen dieren geobserveerd. In de praktijk is gebleken dat het kunnen blijven volgen van dezelfde groep dieren op al deze punten niet haalbaar was.

De waarnemingsprotocollen zijn zo ingericht dat er een 'protocol fase 1' is voor de waarnemingen tijdens het laden op het primaire bedrijf (1) en er is een 'protocol fase 3' voor alle waarnemingen op het slachthuis (2 (lossen op de slachterij) tot en met 6 (direct na verdoving)). Een 'protocol fase 2' is op dit moment niet verder ingevuld, daar zouden in de toekomst dierwaarnemingen kunnen worden opgenomen die tijdens het (rijdend) transport gemeten kunnen worden. Voor alle onderdelen van het protocol geldt dat met name waarnemingen aan het dier zijn genoteerd (bijvoorbeeld uitglijden). In de protocollen is minder nadruk gelegd op de waarnemingen uit de omgeving, die eventueel wel een risico kunnen vormen voor het welzijn van de dieren (bijvoorbeeld gladde vloeren).

Figuur 6 Schematische weergave Check Points runderen

Voor runderen is in de praktijkproef het laden geobserveerd bij melkkoeien en het lossen en de slachterij waarnemingen zijn gedaan bij een vleeskalveren slachterij. Er konden voor de praktijkproef geen primaire bedrijven in de vleeskalverenensector gevonden worden die wilden deelnemen aan het onderzoek.

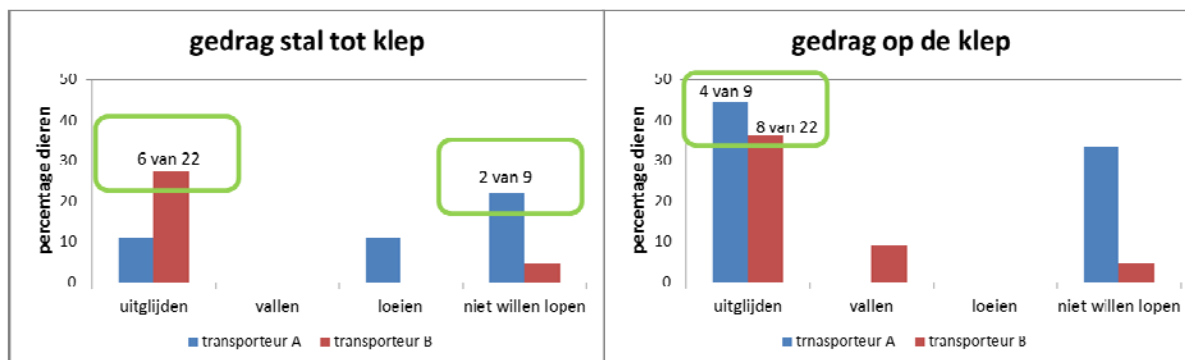
3.4.1 Laden op het primaire bedrijf

In totaal zijn op 18 verschillende melkveebedrijven waarnemingen gedaan tijdens het laden van runderen met bestemming slachterij. Dit betrof twee verschillende transporten van twee transporteurs. De ene transporteur haalde 9 dieren op bij 6 bedrijven, de andere transporteur 22 dieren bij in totaal 12 bedrijven. Het ophalen van de runderen vond merendeels plaats in de vroege ochtend. Op een aantal bedrijven was de rundveehouder niet aanwezig bij het laden. Het interval tussen het laden van het eerste en het laatste dier was 2 uur voor het transport met 9 dieren en 4 uur en 15 minuten voor het transport met 22 dieren.

Meestal hadden de dieren totdat ze werden opgehaald beschikking over water en voer. Afzondering zonder contact met soortgenoten voorafgaand aan het laden kwam niet voor. Het hanteren van de dieren door de transporteur bij het laden werd steeds als rustig gekwalificeerd, dat van de rundveehouder (indien aanwezig) als normaal tot rustig. Bij het 1e transport werd een wagen gebruikt waarmee ook varkens worden vervoerd,

daarbij werd de laadklep als kleplift gebruikt wanneer varkens worden geladen. Hierdoor was er voor de runderen een grote overstap van de klep naar de vloer in de vrachtwagen. Een aantal dieren werd op de wagen aan een halster vastgezet. Aangebonden en niet aangebonden dieren werden in eenzelfde compartiment vervoerd. De dieren werden niet in meerdere lagen vervoerd.

Net als voor de andere diersoorten is ook voor runderen het gedrag van de dieren tijdens laden geobserveerd, waarbij onderscheid is gemaakt tussen het traject vanuit de stal tot aan de klep en vanaf de klep tot het betreden van de wagen. Vanwege het kleine aantal dieren per bedrijf zijn alleen de gemiddelden per transport/transporteur weergegeven in **figuur 7** en zijn de aantallen dieren vermeld bij de hoogste percentages.

Figuur 7 Gemiddelde waarden gedragswaarnemingen runderen bij laden per transport. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

Ondanks dat de klep steeds als voldoende stroef werd gekwalificeerd en er rustig met de dieren werd omgegaan kwam het bij beide transporten relatief vaak voor dat dieren uitgleden tijdens het laden, vooral als ze van de klep de wagen in gingen.

3.4.2 Lossen op de slachterij

De waarnemingen in de slachterij zijn gedaan bij vleeskalveren. Daarvoor is één slachthuis gedurende 2 dagdelen bezocht. Deze slachterij slachtte zowel blanke als jong rosé vleeskalveren. Door beperkte opvangcapaciteit in de wachthokken moesten vrachtwagens na aankomst soms wachten voordat er met lossen kon worden begonnen.

Van 7 vrachtwagens met blanke vleeskalveren en 7 vrachtwagens met jong rosé vleeskalveren is het lossen geobserveerd. Een dierenarts van de NVWA was steeds aanwezig om de dieren te keuren en toezicht te houden. Er werd één keer een dier apart gezet in de separatiekamer, dit dier was in matige conditie vergeleken met de andere dieren. Er waren geen dode dieren op de vrachtwagens. Een overzicht van de bevindingen van de dierwaarnemingen tijdens lossen staat samengevat in Tabel 12.

Tabel 12

Het gemiddelde (minimum - maximum) percentage voorkomen van uitglijden, vallen, loeien, omkeren en niet willen lopen per vrachtwagen bij lossen vleeskalveren. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

Categorie	Uitglijden	Vallen	Loeien	Omkeren	Niet willen lopen
Blank	7,1 (1,6 - 11,3)	0,3 (0,0 - 1,3)	1,0 (0,0 - 3,3)	0,7 (0,0 - 1,3)	0,0
Rosé	5,6 (1,3 - 12,7)	0,0	0,5 (0,0 - 2,4)	2,4 (0,0 - 5,2)	0,8 (0,0 - 5,6)

Het hanteren van de dieren door de chauffeurs is gekwalificeerd als normaal tot rustig. Personeel van het slachthuis bemoeide zich vrijwel niet met het lossen.

3.4.3 Waarnemingen in de wachthokken

Er waren 3 wachtruimten met betonnen vloeren die alle een schoon drinkpunt hadden. De verblijfsduur in de wachtruimten varieerde van 0 tot 45 minuten voor blanke vleeskalveren (gemiddeld 20 minuten) en van 0 tot 55 minuten voor jong rosé vleeskalveren (gemiddeld 25 minuten).

Het gedrag van de dieren is geobserveerd in 6 wachthokken met blanke vleeskalveren en 7 wachthokken met jong rosé vleeskalveren. Het aantal dieren per wachthok varieerde van 7 tot 35 dieren (gemiddeld 22 dieren). Er werden geen liggende dieren gezien in de wachthokken. Ook rillen, hijgen en zweten werden niet waargenomen. Eén dier was aan het herkauwen, de prevalenties van de overige gedragingen zijn weergegeven in Tabel 13.

Tabel 13

Het gemiddelde (minimum – maximum) percentages voorkomen van agressief, positief en exploratief sociaal gedrag, bespringen, overig actief gedrag en loeien van vleeskalveren in de wachthokken

Categorie	% actief agressief	% actief positief	% actief exploratief	% actief bespringen	% actief Overig
Blank	2 (0 – 5)	2 (0 – 5)	20 (0 – 27)	4 (0 – 13)	72 (61 – 88)
Jong rosé	2 (0 – 14)	2 (0 – 6)	18 (0 – 30)	4 (0 – 14)	73 (64 – 87)

Verder is in totaal 8 keer loeien waargenomen, vooral tijdens de 2e van de achtereenvolgende scans, en alleen bij blanke vleeskalveren.

3.4.4 Waarnemingen bij verlaten van de wachthokken en opdrijven naar de verdover

Een overzicht van de resultaten van de waarnemingen bij verlaten van de wachthokken en tijdens het opdrijven naar de verdover (hierbij is geen onderscheid gemaakt tussen blanke en jong rosé vleeskalveren) is weergegeven in Tabel 14.

Tabel 14

De gemiddelden (minimum – maximum) percentages voorkomen van gedragingen gescoord bij verlaten van de wachthokken en tijdens opdrijven naar de verdover voor vleeskalveren. Zie voor omschrijving van de gedragingen de toelichting van de protocollen in de bijlagen.

	Uitgang wachthok	Opdrijven naar verdover
% Uitglijden	10,3 (0,0 – 26,7)	42,2 (8,9 – 71,1)
% Vallen	-	5,9 (0,0 – 22,2)
% Loeien	0,7 (0,0 – 4,4)	4,1 (0,0 – 22,2)
% Omkeren	8,9 (0,0 – 35,6)	0,4 (0,0 – 4,4)
% Niet willen lopen	-	14,4 (0,0 – 48,9)
% Omhoog komen	0,3 (0,0 – 4,4)	0,7 (0,0 – 8,9)
% Bespringen	0,7 (0,0 – 4,4)	2,6 (0,0 – 8,9)
% Kreupel	-	-

Iedere observatie had betrekking op 20 tot 25 dieren. De omgang van het personeel met de dieren bij verlaten van de wachthokken werd gekwalificeerd als rustig tot normaal, en die bij het opdrijven naar de verdover werd één keer als rustig gekwalificeerd en de overige keren als normaal. Wel werd opgemerkt dat dieren soms de schuifdeur van de verdoverbox op hun rug of staartwortel kregen. Ook werd af en toe gebruik gemaakt van een prikker op de rug, korter dan 1 seconde achtereen. Verder werden enkele dieren met een stok of tang geprikt om ze op te drijven.

3.4.5 Na de verdover

Er werden geen dieren naverdoofd. Het interval tussen verdoven en steken varieerde van 15 tot 37 seconden, het gemiddelde was 24 seconden.

4 Symposium Animal Welfare Check Points

Op 27 november 2013 zijn de resultaten van de praktijkproef gepresenteerd aan de deelnemers van het onderzoek, enkele ketenpartijen en NGO's.

Hieronder volgt een korte weergave van het symposium. Een uitgebreider verslag van het symposium bevindt zich in de bijlage.

Context

In het project "Animal Welfare Check Points" zijn in Nederland protocollen ontwikkeld gericht op het beoordelen van het welzijn van slachtdieren. Het afgelopen jaar zijn deze protocollen in de praktijk toegepast om de haalbaarheid te onderzoeken en een eerste indruk van de praktijk te krijgen. Hiervoor is het welzijn van slachtdieren tijdens het selecteren en voorbereiden op het primaire bedrijf, tijdens transport en bij aankomst en verblijf op de slachterij bij vier diersoorten onderzocht. De onderzochte diersoorten waren: varkens, pluimvee, runderen en schapen/geiten. De verzamelde data uit de praktijkproef van het afgelopen jaar geven geen representatief beeld van de huidige situatie in Nederland. De ontwikkelde protocollen en de daarmee verzamelde data vormen de basis voor het gesprek over mogelijke verbeterpunten voor het welzijn van slachtdieren. Dit project wordt gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken en de projectleiding is in handen van dr.ir. Kathalijne Visser van Wageningen UR Livestock Research.

Het symposium "Animal Welfare Check Points – Onderweg naar beter welzijn" was georganiseerd om ervaringen uit het onderzoek te delen. Om met alle deelnemers aan dit onderzoek en vakmensen uit het bedrijfsleven ervaringen en kennis te delen. Om hun persoonlijke ervaringen met betrekking tot dit thema en om de opdrachtgever de visie vanuit de overheid te laten toelichten. De ruim 60 deelnemers aan het symposium kwamen uit:

- het onderzoek (ca. 40%)
- het bedrijfsleven (ca. 9% primaire bedrijven, ca. 4% transport, ca. 4% verzamelplaats en ca. 9% slachterijen)
- beleid, controle of toezicht (ca. 13%), NGO's (ca. 7%)
- overige organisaties (ca. 14%).

Deze dag voorgezeten door dr. ing. Hans Hopster van Wageningen UR Livestock Research, die de middag inleidde met een korte schets waar de uitdagingen liggen bij het waarborgen van dierenwelzijn. Hierbij spelen het management (waarden, middelen, regels) en de attitude (productkwaliteit, verantwoordelijkheid en passie) een belangrijke rol, aldus Hopster.

Onderzoeksgegevens

Dr. ir. Kathalijne Visser schetste kort de opzet van de protocollen en gaf uitleg over de verzamelde data uit met name de praktijkproef van het afgelopen jaar. Voor elke diersoort waren een beperkt aantal waarnemingen gedaan bij het laden/vangen van de dieren op het primaire bedrijf, het lossen van de dieren op de slachterij en de verdere routing van de dieren tot en met de verdoover. Naast het noteren van omstandigheden was in de protocollen met name aandacht voor het registreren van diergedrag, als reactie op de omstandigheden of op het hanteren van de dieren. Een belangrijke opmerking bij de interpretatie van de data is dat de opzet zó is gekozen dat met name het protocol getoetst kon worden op geschiktheid en relevantie. Dit hield in dat bewust zoveel mogelijk variatie in situaties en omstandigheden in de steekproef werd aangebracht. Daar waar variatie wordt gevonden zijn namelijk ook verbeteringen mogelijk. Meer hierover in het verslag van het symposium.

Hoe gaan we verder?

De "Take Home Message" van dit symposium luidt als volgt:

Met dit onderzoek hebben we een waarnemingstool ontwikkeld die in de toekomst in de praktijk gebruikt kan worden. De praktijkproef heeft ons inzicht gegeven in mogelijke risicofactoren en verbeterpunten voor het welzijn van dieren tijdens transport, van primair bedrijf tot in het slachthuis.

De toepassing van een waarnemingstool in de praktijk stelt bedrijven, transporteurs, slachterijen, beleid en toezichthouders in staat om zichtbaar te maken of het dierenwelzijn goed gewaarborgd wordt, en om de effectiviteit van maatregelen in de gehele keten te monitoren.

In 2014 willen we graag samen met keten- en keurmerkpartijen verder werken aan een implementatie van het gebruik van deze protocollen. We hopen, dat onderweg naar beter dierenwelzijn bij slachtdieren veel stoplichten op groen zullen staan.

5 Discussie en aandachtspunten

Tijdens de ontwikkeling van de protocollen en de daarbij behorende toetsing van de protocollen in de praktijk zijn de volgende aandachtspunten naar voren gekomen:

1. Protocollen voor het beoordelen van dierenwelzijn zullen nooit echt 'af' zijn. Voortschrijdend inzicht voor meten en interpreteren van gedrag kan reden zijn om de protocollen op onderdelen aan te passen en te verfijnen. Ook veranderingen in het proces van transport (opladen op primaire bedrijf tot en met het verdoven) kunnen reden zijn om noodzakelijke aanpassingen in (de uitvoering van) het protocol door te voeren.
2. De ontwikkelde protocollen zijn in een praktijkproef getest. Voor verzameling van bruikbare gegevens is het van belang dat diegenen die ze gaan toepassen vooraf worden getraind wat betreft de interpretatie van de parameters en de praktische werkwijze. Ook moeten zij zich de definities van de verschillende te scoren gedragingen goed eigen maken. Verder wordt aanbevolen om met name voor waarnemingen op slachterijen eerst de situatie te verkennen.
3. Bij de waarnemingen tijdens het laden van pluimvee is de veiligheid van de waarnemer een punt van aandacht, omdat de chauffeur van de hefruck niet is ingespeeld op aanwezigheid van een waarnemer. Dit brengt risico's met zich mee, omdat de chauffeur tijdens het verplaatsen van containers met dieren geen goed zicht heeft op wat er zich vlak voor de hefruck bevindt.
4. De ontwikkelde protocollen zijn vanuit de wetenschappelijke literatuur opgesteld voor vier verschillende diersoorten: varkens, pluimvee, schapen/geiten, runderen. De protocollen zijn daarmee in grote lijnen toepasbaar op alle diersoortcategorieën binnen een diersoort (dus bijvoorbeeld zowel vleeskuiken als leghennen voor de diersoort pluimvee). De protocollen zijn in de praktijk echter alléén getoetst voor een bepaalde diersoortcategorie:
 - a. Varkens: vleesvarkens (beren, gelten, borgen)
 - b. Pluimvee: vleeskuikens
 - c. Schapen en geiten: geen nadere diersoortcategorie
 - d. Runderen: melkkoeien (laden) en vleeskalveren (lossen tot en met verdoven)
 - e. Voor een praktijkimplementatie van andere diersoortcategorieën dan hierboven genoemd zal eerst ervaring opgedaan moeten worden met de praktische uitvoerbaarheid in de praktijk.
5. Indien ketenpartijen zich willen onderscheiden en het welzijn van de dieren in het gehele proces beter willen waarborgen dan zullen zij hiervoor hun medewerking moeten willen verlenen door zich met enige regelmaat te laten beoordelen aan de hand van gestandaardiseerde protocollen, zoals ontwikkeld tijdens dit AWCP onderzoeksproject.
6. Een belangrijk deel van de data die met de protocollen worden verzameld en vastgelegd worden ook door de het primaire bedrijf, de transporteur, de toezichthouder (NVWA), het verzamelstation en het slachthuis vastgelegd. Te denken valt dan aan aantallen dieren, transportduur, aantal uitval, aantal gewonde dieren etc. Deze data wordt nu grotendeels door de verschillende verantwoordelijken afzonderlijk vastgelegd. Juist het koppelen van deze kengetallen in de keten (van primair bedrijf tot en met het verdoven) tezamen met de waarnemingen aan de dieren die met deze protocollen vastgelegd kunnen worden zou het benodigde inzicht geven in het welzijn van slachtdieren en mogelijke knelpunten in de gehele keten weergeven. Wanneer deze kengetallen centraal zouden worden verzameld en vastgelegd, zou het AWCP protocol verder kunnen worden ingekort en ontstaat er een compleet en transparant beeld van het welzijn van slachtdieren in de gehele keten.
7. Met de huidige versies van de protocollen kunnen de waarnemingen op papier op de betreffende locatie worden genoteerd, en later worden ingevoerd in databases. Het is daarbij van belang dat er een goede database wordt opgebouwd (met gebruikmaking van een databaseprogramma) waaruit met queries de gewenste overzichten kunnen worden gegenereerd. Het opzetten van een dergelijke database vereist specifieke kennis van database programma's. Een mogelijkheid is ook om de invoer via bijvoorbeeld een PDA verder te automatiseren.

-
8. Uit de praktijk kwam duidelijk naar voren dat het praktisch haalbaar en valide is om op de Check Points die in het protocol zijn opgenomen het dierenwelzijn te beoordelen. Over diersoorten heen kan gesteld worden dat op vergelijkbare punten/parameters (Check) en op vergelijkbare momenten in het proces (Points) het welzijn beoordeeld kan worden. Vooral voor de grotere landbouwhuisdieren (varkens, runderen, schapen/geiten), is de manier van beoordelen heel vergelijkbaar. Voor pluimvee is dat anders, het proces van laden, lossen en de routing op de slachterij is voor deze dieren structureel anders. Tijdens de praktijkproef is opgevallen dat voor de ene diersoort het proces (van laden tot en met verdoven) al veel strakker gepland is in vergelijking met een andere diersoort. Zo is er bij het laden, lossen en verblijven in wachtruimten bij schapen/geiten veel meer variatie in bijvoorbeeld wachttijden in vergelijking met vleeskalveren. Dit heeft deels te maken met de regelmaat van aanvoer, de beschikbare capaciteit op de slachterij, maar ook met behoeften van de diersoort.
 9. De praktijkproef heeft verder laten zien dat zelfs bij een beperkt aantal waarnemingen bij vrijwillig meewerkende bedrijven al variatie zichtbaar wordt in een aantal uitleesparameters voor de verschillende diersoorten voor de gedefinieerde Check Points. Ook worden relevante verschillen tussen de verschillende sectoren inzichtelijk. Dit biedt perspectief om naar met name transporteurs en slachterijen, en mogelijk ook veehouders, bruikbare managementinformatie terug te koppelen.

6 Conclusies en aanbevelingen

- In 2013 zijn de eerder ontwikkelde protocollen verder aangescherpt en getoetst in de praktijk voor de diersoortcategorieën vleesvarkens, vleeskuikens, schapen/geiten en melkkoeien (laden), vleeskalveren (lossen en verdoven). In de protocollen zijn per diersoort 6 Check Points opgenomen waar dierwaarnemingen worden gedaan voor de beoordeling van eventueel ongerief voor dieren. De protocollen voor de verschillende diersoorten zijn opgenomen in de bijlagen van dit rapport.
- Met de praktijkproef is in 2013 voor bovenstaande diersoortcategorieën data verzameld waarmee een eerste indruk verkregen is van de situatie in de praktijk. Deze indruk geeft echter geen representatief beeld van de praktijk omdat bedrijven, transporteurs en slachterijen op vrijwillige basis hebben meegewerkt aan het verzamelen van de data.
- Het gebruik van een meetinstrument zoals de ontwikkelde protocollen zal zijn waarde hebben wanneer het ingezet kan worden als managementtool om een keten of een deel van de keten te stimuleren het beter te doen of zich te onderscheiden van anderen.
 - a) Om dit te kunnen doen zullen:
 - b) herhaalde metingen nodig zijn
 - c) bij een representatieve steekproef
 - d) waarbij inzicht is in mogelijke risicofactoren
 - e) de data worden vastgelegd in een database
 - f) de metingen een waarde laten vertegenwoordigen in termen van acceptabel of niet acceptabel.Voor het vaststellen van een dergelijke waarde is discussie met de keten en sectorpartijen nodig waarbij per parameter gediscussieerd en vastgelegd wordt hoeveel procent van de dieren maximaal afwijkend mag zijn.

Een volgende stap in het proces vóór implementatie van Animal Welfare Check Points protocollen is het beter in beeld brengen van de risicofactoren en het vaststellen van acceptatiegrenzen en streefwaarden.

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1 AWCP Protocol Varkens Toelichting

Algemeen: Indeling in fasen

Het vervoer van slachtdieren naar een slachterij is voor project AWCP opgedeeld in 3 fasen:

- fase 1: opladen
- fase 2: transporteren (deze fase wordt voorlopig niet ingevuld)
- fase 3: lossen (3A), met aansluitend verblijf op slachterij (3B)

Fase 1 is niet per definitie synoniem aan 'primaair bedrijf', en fase 3A is niet synoniem aan 'slachterij'. Laden en lossen kan ook elders gebeuren, want binnen één transportbeweging kunnen er diverse dierverplaatsingen zijn. Er worden bijvoorbeeld dieren op verschillende locaties geladen, er worden dieren overgeladen, er worden dieren tussentijds gestald, en uiteindelijk wordt er volgeladen en naar een slachterij gereden. We beschouwen dit als één transport met meerdere ritten.

Het rijden met een lege wagen is geen diertransport.

Het gebruik van de vragenlijsten is als volgt:

Protocol fase 1 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar dieren worden geladen. Gebruik indien meerdere wagens op hetzelfde bedrijf worden geladen een apart formulier voor iedere vrachtauto.

Protocol fase 3 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar wordt gelost, indien het een slachtlocatie betreft kunnen ook de onderdelen die specifiek betrekking hebben op een slachterij worden gebruikt.

Voor AWCP worden de fasen in principe los van elkaar beoordeeld en hoeven niet op dezelfde transporten betrekking te hebben. Ook de onderdelen die op het slachthuis worden beoordeeld kunnen op verschillende diergroepen betrekking hebben, omdat het veelal niet mogelijk is om diergroepen vanaf lossen tot en met verdoven en steken te volgen. Vaste gegevens per bezoek aan een slachthuis hoeven slechts eenmalig per beoordelingssessie te worden ingevuld.

Bij een aantal vragen is het keuze antwoord: *géén / een deel / alle*

Géén - is geen enkel dier, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: géén of minder dan 5%.

Alle - zijn alle dieren, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: alle of meer dan 95%.

Een deel - is alles daartussen in.

Fase 1 - laden

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen. Als dit niet mogelijk is dan op basis van interview b.v. met veehouder, dierversorger of chauffeur. Dit zal met name nodig zijn bij de notities vóór opladen.

Heading

Laad adres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe laadlocatie met een nieuw formulier. Gebruik ook indien op hetzelfde adres meerdere vrachtwagens worden geladen voor iedere vrachtwagen een nieuw formulier. Let op dat de bij elkaar horende formulieren bijeen blijven!

Vóór het opladen

- Vr. 1 Aangeven hoe precies het beoogd aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend is. Ook indien bij het laden wordt besloten een ander aantal te laden kan het beoogde aantal exact bekend zijn.
- Vr. 2 Vul in kolom b het aantal te laden dieren in, exact dan wel circa in deze vrachtauto. Vul na het opladen onder "w" het aantal werkelijk geladen dieren in (zie vraag 16).
- Vr. 3 Vraag deze informatie aan de veehouder
- Vr. 4 Idem, brijvoeding wordt voor deze vraag gerekend tot voer!
- Vr. 5 'Bekend' wordt hier gedefinieerd als zijnde twee dieren die tenminste de laatste 24 uur voor mengen loslopend dezelfde leefruimte hebben gedeeld. Zo niet, dan noemen we dat bij mengen 'onbekende' of 'vreemde' dieren.

Beschouw de telling vanuit de positie van elk te transportereren dier afzonderlijk. Bij voorbeeld: als er één onbekend dier in een hok van 10 dieren is geplaatst, en ze gaan allemaal op transport, dan zijn er 11 te transportereren dieren gemengd met een onbekend dier. Wanneer alleen dat ene dier op transport gaat dan is er 1 te transportereren dier gemengd. De grens van 1 uur maakt verschil tussen het (ruim) van tevoren klaarzetten van de dieren, en het kort van tevoren klaarzetten, b.v. nadat de chauffeur heeft gebeld dat hij onderweg is.

Tijdens het opladen

Waarnemingszone en -periode: Tijdens het opladen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het opladen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone vanaf 3m voor de klep tot het moment dat ze over de drempel in de wagen gaan. Dit is de zone waarin de gedragsobservaties worden gedaan. Er wordt onderscheid gemaakt waar de waargenomen gedragingen plaatsvinden: tussen de stal en de klep, op de klep of bij het verlaten van de klep naar de vrachtauto.

Scope: Alle dieren die en voor zolang ze zich in de waarnemingszone bevinden.

- Vr. 6 Aanvang van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk van start gaan, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip dat de klep voor het eerst open gaat. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.
- Vr. 7 Geef ook "veehouder" aan indien het een medewerker/dierversorger in dienst van de veehouder is.
- Vr. 8 Scoor de incidentie van de genoemde gedragingen. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Noteer de aantallen per groepje dieren zoals ze worden geladen voor de 3 fasen van het laden (voor zover van toepassing, zie scoreformulier): .opdrijven, op de klep en bij het verlaten van de klep (voor zover te zien).

Gedrag	Definitie
uitglijden	Verlies van evenwicht, zonder dat deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt
vallen	Verlies van evenwicht, waarbij deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt. Hiervan is geen sprake indien een varken spontaan gaat zitten zonder op dat moment te worden opgedreven.
vocaliseren	Alleen high-pitched vocalisaties i.e. gillen en krijsen. Exploratief vocaliseren (knorren) telt niet mee.
omkeren	Meer dan 90 graden omdraaien naar waar dier vandaan komt. Exploratief teruglopen (b.v. einde traject) telt niet mee.
niet willen lopen	2 sec of langer stokstijf stil blijven staan ('freeze')
omhoog komen	Zelf opspringen, of de voor- of achterhand wordt omhoog geduwd. Seksueel opspringen (bijv. berigheid of tocht) telt mee!

Noteer per groep ook steeds het aantal dieren!

-
- Vr. 9 Dieren die wel zijn aangeboden voor transport, maar die tijdens het laadproces alsnog zijn teruggetrokken door het management ter plaatse, of die zijn geweigerd (door chauffeur of nVWA), of die niet in staat bleken om mee te gaan.
- Vr. 10 Einde van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk klaar zijn, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip van laatste klep dicht. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.

Na het opladen

Bij Vr. 11 t/m Vr. 14 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 11 Beoordeeld wordt of sprake is van door de wet verboden handelingen door de veehouder (of een medewerker) of door de chauffeur. Prikkergebruik is toegestaan indien een dier volwassen is, er ruimte is om vooruit te lopen en de prikker korter dan 1s op bespiering van de achterhand wordt toegepast. Herhaald gebruik is alleen toegestaan als het dier er op reageert. Dieren sleuren aan oren, poten, kop of vacht is verboden, evenals dieren schoppen of hard slaan. Geef indien van toepassing ook een schatting welk deel van de dieren met deze handelingen is geconfronteerd.
- Vr. 12 Dit betreft een meer algemene beoordeling van de werkwijze van genoemde personen, dit geeft de mogelijkheid om ook positief gedrag te noteren.
- Vr. 13 Dieren hebben vooral moeite met overgang van licht naar donker, maar als in de stal weinig licht is en bij de klep is het helder verlicht dan kan het zijn dat de ogen tijd nodig hebben om zich aan te passen.
- Vr. 14 Het gaat hier om de begaanbaarheid / glibberigheid i.v.m. vervuiling.
- Vr. 15 Met blikken wordt bedoeld: het aanbrengen van een oornummer t.b.v. de slachterij (slachtblik)
- Vr. 16 Het aantal geladen dieren kan in de tabel van Vr. 2 worden genoteerd.
- Vr. 17 Aantal compartimenten correspondeert met schets bij 0
- Vr. 18 Onbekende dieren die in voorbereiding op transport korter dan 24 uur bij elkaar zaten (zie toelichting bij Vr. 5) worden hier nog steeds als 'onbekend' met elkaar beschouwd.
- Vr. 19 Voor o.a. vleesvarkens: als er niet uitdrukkelijk voor wordt gezorgd dat stalhokken één op één in wagen compartimenten komen (of opgesplitst: één op meer), is het antwoord hier gelijk aan Vr. 17. Zo mogelijk in het plaatje dat van toepassing is schetsmatig aangeven waar de dieren van dit bedrijf werden geplaatst. Geef per ingetekende laag en compartimenten de volgorde van laden aan [1, 2, 3, ...] met het aantal geladen dieren, bv. 1.13, 2.12,). De kenteken informatie is handig voor eventuele navraag. De schets is vooral voor eigen referentie.
Een wagen kan meerdere klep en liftvoorzieningen hebben, kruis aan welke bij het opladen gebruikt zijn. Van een etagelift is sprake indien niet de klep maar een hele etage na opladen omhoog gaat (voor alle lagen behalve de onderste).
Als er op de huidige laadlocatie dieren die al op de wagen stonden worden overgeplaatst naar andere compartimenten dan kan dit op de schets van de huidige laadlocatie worden aangeven.
- Vr. 20 Geef een globale indruk van de weersomstandigheden

Fase 3 slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen, daar waar aangegeven kan ook informatie van de NVWA-dierenarts worden overgenomen. Als eigen waarneming op onderdelen niet mogelijk is dan op basis van interview met chauffeur, stalmeester, of manager op bestemming. Een aanbeveling is om tijdens het uitladen bliknummers en ubn te noteren om zodoende het traceren van de dieren te vergemakkelijken indien het de bedoeling is om de waarnemingen van de verschillende onderdelen (uitladen, wachthokken, verdover) aan elkaar te koppelen. De opzet van het formulier is nu zodanig dat per slachterijbezoek meerdere transporteenheden kunnen worden beoordeeld, daarom bevat het eerste blad algemene informatie die voor alle beoordeelde transporten van belang is en de volgende bladen de unieke informatie per transporteenheid. In principe moeten per onderdeel in alle niet grijs gearceerde vakken antwoorden worden ingevuld!

Algemene informatie

De algemene informatie op de 1^e pagina hoeft slechts eenmalig te worden ingevuld per dag van waarnemen op dezelfde locatie.

Losadres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe loslocatie met een nieuw formulier.

Informatie mondeling op te vragen bij personeel slachterij:

Bij gegevens over schatting verblijfsduur in de wachthokken wordt momenteel onderscheid gemaakt tussen "vrouwelijke vleesvarkens en borgen" en "beren" omdat deze vaak in aparte batches worden geslacht. Indien er andere categorieën moeten worden onderscheiden pas dit dan aan in het protocol.

Stop- of parkeermomenten zijn de momenten of plaatsen van ophoud, waarbij de dieren niet naar believen kunnen doorlopen. Automatische oprijfhekken zijn ook stopplaatsen (voor de volgende groep).

Waarnemingen bij lossen

Gebruik voor iedere transporteenheid een apart scoreformulier, vul daarbij ook de header in!

Bij aankomst

- Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie): gebruik zo mogelijk info van medewerker NVWA bij lossen. Pas indien nodig de diercategorieën aan.
- Vr. 2 Geef de juiste keuze aan, geef bij keuze "anders" een korte tekstuele toelichting. Probeer indien er geen NVWA toezicht is tijdens lossen zelf te beoordelen in hoeverre afwijkingen vermeld bij vraag 7 voorkomen!

Tijdens het lossen

Tijdens het lossen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het lossen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone die bestaat uit de wagenklep en de losklep van het losperron. Indien er geen losklep is dan loopt de zone tot het begin waar de voer vlak loopt. Als de vloer direct vlak loopt na de wagenklep wordt er 3m van het losperron meegerekend. Wordt er gelost met een kleplift, dan wordt er gerekend vanaf het moment dat de klepdeurtjes open gaan. Dit is de zone waarin de waarnemer de dieren beoordeelt op geschiktheid na transport, en waarin de gedragsobservaties worden gedaan.

- Vr. 3 Het lossen start zodra het eerste dier de wagen verlaat
- Vr. 4 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 8 van Fase 1.
- Vr. 5 Dead on arrival (dood bij aankomst)
- Vr. 6 Dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet en direct zijn gedood of met voorrang zijn geslacht
- Vr. 7 Overige dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet maar die later worden gedood en geslacht. Vraag de redenen na bij de NVWA-dierenarts als die aanwezig is bij het lossen, geef anders zelf een inschatting. Let op: meerdere redenen per dier zijn mogelijk. Maak een aantekening indien er niet wordt gesepareerd maar wel de genoemde problemen zich voordoen.
- Vr. 8 Met dit tijdstip en starttijd kan de duur van het lossen worden berekend.

Na het lossen

- Vr. 9 Als niet de hele wagen is gelost, dan aangeven hoeveel dieren er wel zijn gelost
Vr. 10 Geef de juiste keuze aan
Vr. 11 Tel het aantal personen die bezig zijn om de dieren af te voeren naar de wachthokken

Bij Vr. 12 t/m Vr. 15 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 12 Zie toelichting Vr. 11 van Fase 1.
Vr. 13 Zie toelichting Vr. 12 van Fase 1.
Vr. 14 Zie toelichting Vr. 13 van Fase 1.
Vr. 15 Zie toelichting Vr. 14 van Fase 1.

Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij de wachthokken

De in de wachthokken beoordeelde dieren zijn in principe niet dezelfde dieren als de dieren die bij het lossen zijn beoordeeld. Daarom wordt nu wederom gevraagd het aantal en soort dieren te noteren. Zorg ervoor dat bij het naderen van het te observeren wachthok de dieren niet worden verstoord of zo min mogelijk reageren op de waarnemer.

- Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie)
Vr. 2 De eerste 3 cijfers zijn onderdeel van het UBN, en daarmee te koppelen door nakijken van de administratie van de slachterij
Vr. 3
Vervolgens wordt het wachthok gescand op 4 onderdelen (dit duurt naar inschatting ongeveer 5 minuten):
Vr. 4 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt gescoord wat de houding van individuele dieren is (staan, liggen of zitten; alles anders dan liggen of zitten wordt gescoord als "staan", samen 100%). Beoordeel ieder dier éénmalig.
Vr. 5 Scan voor hetzelfde aantal dieren of de volgende verschijnselen worden vertoond:
 - Rillen: Langzame en onregelmatige vibratie van het lichaam, of deel van het lichaam
 - Hijgen: Snel en met korte stoten ademen door de mond
 - Op elkaar liggen: Huddling; dier ligt voor meer dan de helft op ander(e) dier(en)
 - Beoordeel wederom ieder dier éénmalig, deze aantallen hoeven niet op te tellen tot 100% van de dieren.
Vr. 6 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt het actuele gedrag genoteerd in één van de vijf klassen (samen optellend tot 100%):
 - Positief: Interactie met soortgenoot, zoals snuffelen, likken, porren e.d., zonder dat soortgenoot agressief reageert of wegvlucht
 - Negatief: Interactie met soortgenoot, zoals bijten, stoten, porren e.d., waarbij soortgenoot wél agressief reageert of wegvlucht
 - Exploratie: Snuffelen, likken, bijten e.d. aan hokonderdelen, vloer of strooisel
 - Overig: Elk ander actief gedrag, zoals lopen, vreten, drinken, rondkijken, lucht snuiven etc.
 - Rusten: Geen activiteit, niets doen, zoals stil staan, stil liggen, rusten, slapenOok deze score betreft een individuele eenmalige scan.
Vr. 7 Deze laatste waarneming wordt gecombineerd met een telling gedurende exact 2 minuten van hoe vaak high pitched vocalisaties voorkomen (gillen en krijsen). Anders dan bij Welfare Quality wordt de incidentie geturfd, niet dieren. Aanhoudend gegil of gekrijs telt bij elke nieuwe ademhaling opnieuw mee):
Vr. 8 – 11 Voer dezelfde beoordelingen niet eerder dan 5 minuten na begin van de eerste ronde (maar indien mogelijk wel gelijk daarna) nogmaals uit.
Zoek later in het kantoor bij de losplaats de aankomst- en losdatum en tijd van de dieren in deze hokken op en vul deze in op het formulier (alleen zinvol indien er variatie is in verblijfsduur in de wachthokken tijdens het waarnemen van de gedragingen). Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij uitgang wachthokken en op weg naar de verdover

- Vr. 1 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur.
- Vr. 2 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 8 van Fase 1.

Bij Vr. 3 en 4 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

Vr. 3 Zie toelichting Vr. 11 van Fase 1.

Vr. 4 Zie toelichting Vr. 12 van Fase 1.

- Vr. 5 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur.
- Vr. 6 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 8 van Fase 1.

Bij Vr. 7 en 8 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

Vr. 7 Zie toelichting Vr. 11 van Fase 1.

Vr. 8 Zie toelichting Vr. 12 van Fase 1.

Vr. 9 Noteer tijdstip

Vr. 10 Indien dieren groepsgewijs worden verdoofd (met name bij gasverdoving) dan alleen het interval tussen verdoven en steken van het laatste dier per groep meten!

Vr. 11 Leg indien de slachtsnelheid afwijkt van de bij algemene informatie opgegeven waarde ook het aantal in deze 10 minuten verdoofde dieren vast.

Noteer onderaan het formulier eventuele opmerkingen.

7.2 Bijlage 2 AWCP Protocol Varkens

Fase 1: laden

Datum _____ Waarnemer _____
Transportbedrijf _____ te _____
Laad adres: _____
type *primair bedrijf / verzamelplaats / anders:* _____

Vóór het opladen

1. Is het aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend bij de chauffeur *exact / circa / nee*
2. Wat is het beoogd en werkelijk aantal te laden dieren (indien categorie overig: licht toe)

	b	w		b	w		b	w
vleesvarken gelt/borg			vleesvarken beren			Overig:		

kolom b = beoogd te laden (vraag 2), kolom w = werkelijk geladen (vraag 16)

3. Wat is het ras of vaderlijn van de op te laden varkens: _____
4. Hoeveel uur voor aanvang laden heeft de meerderheid van de te laden dieren niets meer kunnen
 - a. Drinken _____ *uur / onbekend*
 - b. Vreten _____ *uur / onbekend*
5. Hoeveel te laden dieren zijn er voor aanvang laden gemengd met minstens één onbekend dier
 - c. tussen 0 en 1 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*
 - d. tussen 1 en 24 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*

Opmerkingen omtrent mengen en overige met betrekking tot periode voorafgaand aan opladen:

Tijdens het opladen

6. Tijdstip aanvang laden (klep open) in uu:mm _____:_____ *donker / schemering / dag*
7. Wie doet de dierkeuring tijdens het opladen *veehouder / chauffeur / niemand / anders:* _____

8. Aantal keren dat het volgende gedrag wordt gezien in de waarnemingszone:

Groep no	Aantal dieren	Opdrijven uit stal						Op de klep				Verlaten klep					
		uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	uitglijden	vallen	vocaliseren	omhoog komen	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	
21																	
22																	
23																	
24																	
25																	
26																	
27																	
28																	
29																	
30																	
31																	
32																	
33																	
34																	
35																	
36																	
37																	
38																	
39																	
40																	

9. Hoeveel van de aangeboden dieren zijn er niet meegegaan op transport n: ____

10. Tijdstip einde laden (laatste klep dicht) in uu:mm ____:____ *donker / schemering / dag*

Opmerkingen omtrent het opladen, bijvoorbeeld redenen om dieren niet mee te nemen of mate waarin omhoog komen gevolg is van sexuele drift):

Na het opladen

Bij vragen 11 t/m 14 gaat het uitdrukkelijk om een *globale en subjectieve indruk* van de waarnemer

11. Ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet verboden handelingen):

- a. door de veehouder *ja / nee*
- b. door de chauffeur *ja / nee*
- c. bij hoeveel van de dieren kwam het voor *een deel / alle / nvt*

12. Oordeel werkwijze bij opladen van

- d. Veehouder *rustig / normaal / ruw*
- a. chauffeur *rustig / normaal / ruw*

13. Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de stal

- a. dieren met last *géén / een deel / alle*
- b. ernst van last *nvt / enigszins / veel*

14. Was de klep voldoende stroef tijdens het laden

- a. bij aanvang *ja / nee*
- b. aan het einde *ja / nee*

15. Waar of wanneer werden de dieren geblikt *niet / vooraf / stalhok / opdrijftraject / klep / wagen*

16. Hoeveel dieren zijn er daadwerkelijk geladen *in te vullen in kolom 'w' bij vraag 2*

17. Over hoeveel wagen compartimenten zijn de geladen dieren verdeeld n: ____

18. In hoeveel wagen compartimenten zijn er onbekende dieren bij elkaar gekomen (vraag aan veehouder) n: ____

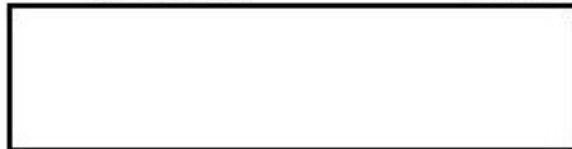
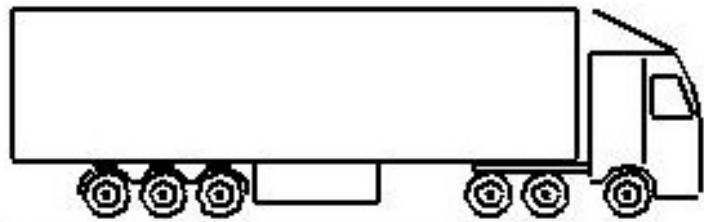
19. Kentekens en schets van plaatsing van de geladen dieren in de vrachtwagen per compartiment (volgorde van laden 1, 2, 3,... met het aantal geladen dieren, bv. 1.13, 2.12,...). Geef ook het aantal lagen aan.

kenteken: _____

kenteken: _____

oplegger:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift

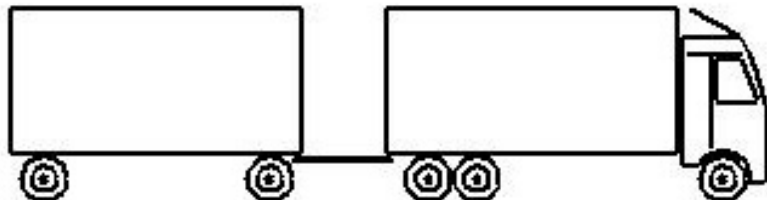
bovenaanzicht

kenteken: _____

kenteken: _____

aanhanger:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift

bovenzicht

voorwagen:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift

20. Wat waren de overheersende weersomstandigheden tijdens het laden

Zonneschijn	Neerslag	Wind	Buiten temperatuur
☐ bewolkt	☐ geen	☐ geen, zwak	geschat min. °C:
☐ halfbewolkt	☐ weinig, af en toe	☐ matig	geschat max. °C:
☐ zonning	☐ veel, voortdurend	☐ veel, hard	
☐ nacht			
☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend

Overige opmerkingen:

Fase 3: slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Algemene informatie:

Datum	
Waarnemer(s)	
Los adres: Naam bedrijf	
Adres	
Type	<i>slachterij / anders: _____</i>

Informatie mondeling op te vragen bij personeel slachterij:

Gegevens t.b.v. schatting verblijfsduur in de wachthokken van de dieren:

a	Wat is de huidige slachtsnelheid (dieren/uur) voor vleesvarkens gelt/borg	<i>n: _____</i>
b	Wat is de gemiddelde wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>
c	Wat is de minimale wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>
d	Wat is de maximale wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>
e	Wat is de huidige slachtsnelheid (dieren/uur) voor vleesvarkens beren	<i>n: _____</i>
f	Wat is de gemiddelde wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>
g	Wat is de minimale wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>
h	Wat is de maximale wachtduur voor deze diercategorie	<i>____uu: mm</i>

Overige gegevens over verblijf in de wachthokken:

Voervoorziening	
Komt het voor dat dieren meer dan 3 uur in de wachtruimte verblijven	<i>dagelijks / soms / nooit</i>
Krijgen de dieren in dat geval gewoonlijk voer tot hun beschikking	<i>ja / nee / n.v.t.</i>
Watervoorziening	
Hoeveel werkende drinkpunten zijn er per groep/wachthok	<i>n: _____</i>
Reinheid van alle drinkpunten op het moment van inspectie	<i>vuil / deel(s) vuil / schoon</i>
Vloeroppervlak per wachthok (eventueel van plattegrond)	<i>m²</i>
Aantal dieren per wachthok	<i>n: _____</i>

Zelf eenmalig te beoordelen en eventueel na te vragen:

Aantal stop- of parkeermomenten tussen wachthok en verdover	<i>n: _____</i>

Naderhand in kantoortje op te zoeken informatie van beoordeelde transporten:

Aankomsttijd en lostijd van geobserveerde hokken (**in te vullen op de wachthokformulieren!**)

Informatie over weersomstandigheden tijdens het lossen:

Zonneschijn	☐ bewolkt	☐ halfbewolkt	☐ zonnig	☐ nacht	☐ onbekend
Neerslag	☐ geen	☐ weinig	☐ veel		☐ onbekend
Wind	☐ geen/zwak	☐ matig	☐ veel/hard		☐ onbekend
Buiten temperatuur	geschat min.	°C	geschat max.	°C	☐ onbekend

Algemene opmerkingen:

Waarnemingen bij lossen van de dieren (informatie per transporteenheid/vrachtauto)

Datum _____	Waarnemer _____
Transportbedrijf _____	te _____
Kenteken truck / voorwagen _____	en oplegger / aanhanger _____
Soort vrachtauto: truck +oplegger / auto + aanhanger / auto zonder aanhanger / anders	

Bij aankomst bij de losplaats

1	Aantal/soort dieren op de wagen (gebruik zo mogelijk info van medewerker NVWA bij lossen)				
	Vleesvarken gelt/borg		Vleesvarken beer		Overig:
2	Wie doet de dierkeuring tijdens lossen <i>niemand / chauffeur / NVWA / anders: _____</i>				

Tijdens het lossen

3	Tijdstip start lossen (uu:mm)							
4	Gedrag	uitglijden	vallen	vocalisere n	omkere n	niet willen lopen	omhoog komen	
	Telling							
5	Aantal dieren dood op de vrachtauto							
6	Bij lossen direct gedood of met voorrang geslacht							
7	Aantal dieren apart gestald							
	redenen voor separeren volgens NVWA (meerdere per dier mogelijk!)							
		aantal						aantal
	te mager			tekenen van koorts (<i>rillen, hijgen</i>)				
	ernstige diarree			ademhalingsproblemen				
	ernstig kreupel			neus- of ooguitvloeiing				
	zwellings, bult, breuk			blind aan beide ogen				
	prolaps			staartbijten / staartverwonding				
	ernstige wond of ontsteking			niet ambuland				
	overig, nl:							
8	Tijdstip laatste dier uit de wagen (excl. dood of gedood) en van klep af in uu:mm							

Voor overige vragen en opmerkingen over het lossen: zie ommezijde formulier!

Na het lossen

9	Zijn alle dieren die op de wagen zaten gelost. Zo nee, hoeveel wel	<i>alle / aantal: _____</i>
10	Werden de dieren per compartiment of laag uit de wagen gedreven?	<i>compartiment / laag</i>
11	Hoeveel personen waren bezig de dieren na uitladen naar de wachthokken te drijven?	<i>aantal: _____</i>
Bij vragen 12 t/m 15 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve indruk</i> van de waarnemer		
12	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. door de chauffeur	<i>ja / nee</i>
	b. door medewerkers losplaats	<i>ja / nee</i>
	c. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
13	Oordeel werkwijze bij uitladen van	
	a. de chauffeur	<i>rustig / normaal / ruw</i>
	a. medewerkers losplaats	<i>rustig / normaal / ruw</i>
14	Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de wagen	
	<i>dieren met last:</i>	<i>géén / een deel / alle</i>
	<i>ernst van last:</i>	<i>nvt/ enigszins / veel</i>
15	Was de klep voldoende stroef tijdens het lossen:	
	<i>bij aanvang:</i>	<i>ja / nee</i>
	<i>aan 't einde:</i>	<i>ja / nee</i>

Eventuele bijzonderheden geconstateerd bij lossen van dieren (zoals bijvoorbeeld dieren die verkoeling zoeken zodra ze de kans hebben of lossen van een voorwagen door de aanhanger). Omschrijf **wat** je hebt gezien, of het betrekking heeft op het beoordeelde transport (ja/nee) en **waar** het zich heeft voorgedaan.

Wat:

Betreft beoordeelde transport: ja / nee

Waar (indien van toepassing!):

Waarnemingen bij de wachthokken (informatie per wachthok)

Waarnemer _____

1	Aantal/soort dieren in het te observeren wachthok						
	vleesvarken gelt/borg		vleesvarken beer		Overig:		
2	Slachtbliknummer (cijfer 1-3) (zoek later de lostijd voor bijbehorend UBN op!)						
3	Tijdstip start waarnemingen in uu:mm						
	Geef hieronder het aantal dieren wat genoemd gedrag vertoont						
4	1 ^e scan rustgedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Staan	Liggen	Zitten			
5	1 ^e scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Huddling			
6	1 ^e scan sociaal en exploratief gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Positief	Actief Negatief	Actief Exploratief	Actief Overig		Niet actief Rust
7	1 ^e telling vocalisaties (precies 2 min)						
	Start 2 ^e scan z.s.m. maar niet eerder dan 5 minuten na begin met 1e scan!						
8	2 ^e scan rustgedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Staan	Liggen	Zitten			
9	2 ^e scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Huddling			
10	2 ^e scan sociaal en exploratief gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Positief	Actief Negatief	Actief Exploratief	Actief Overig		Niet actief Rust
11	2 ^e telling vocalisaties (precies 2 min)						

Aankomsttijd (uu:mm):

Lostijd (uu:mm):

Opmerkingen over dit wachthok:

Waarnemingen bij uitgang wachthok en op weg naar verdoover (10 minuten observeren per onderdeel)

Waarnemer _____

Uitgang wachthok

1	Tijdstip start observeren (uu:mm)							
	Aantal dieren waarop waarneming betrekking heeft							
2	Gedrag	uitglijden	vallen	vocalisere n	omkere n	niet willen lopen	omhoog komen	
	Telling							

Bij vragen 3 en 4 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve</i> indruk van de waarnemer		
3	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. is het voorgekomen	<i>ja / nee</i>
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
4	Oordeel omgang met de dieren	<i>rustig / normaal / ruw</i>

Naar de verdoover

5	Tijdstip start observeren (uu:mm)							
	Aantal dieren waarop waarneming betrekking heeft							
6	Gedrag	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	
	Telling							

Bij vragen 7 en 8 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve</i> indruk van de waarnemer		
7	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. is het voorgekomen	<i>ja / nee</i>
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
8	Oordeel omgang met de dieren	<i>rustig / normaal / ruw</i>

Na verdooving

9	Tijdstip start observeren (uu:mm)							
10	Meet 10 keer het interval tussen verdoven en steken en noteer hieronder							
11	Turf gedurende 10 minuten hoeveel dieren worden naverdoofd							
	Bij wisselende slachtsnelheid: aantal dieren verdoofd in 10 minuten							

Eventuele opmerkingen:

7.3 Bijlage 3 AWCP Protocol Pluimvee Toelichting

Algemeen: Indeling in fasen

Het vervoer van slachtdieren naar een slachterij is voor project AWCP opgedeeld in 3 fasen:

- fase 1: laden
- fase 2: transporteren (deze fase wordt voorlopig niet ingevuld)
- fase 3: lossen, met aansluitend verblijf op slachterij

Fase 1 is niet per definitie synoniem aan 'primaair bedrijf', en eerste deel van fase 3 is niet synoniem aan 'slachterij'. Laden en lossen kan ook elders gebeuren, want binnen één transportbeweging kunnen er diverse dierverplaatsingen zijn. Er worden bijvoorbeeld dieren op verschillende locaties geladen, er worden dieren overgeladen, er worden dieren tussentijds gestald, en uiteindelijk wordt er volgeladen en naar een slachterij gereden. We beschouwen dit als één transport met meerdere ritten.

Het rijden met een lege wagen is geen diertransport.

Het gebruik van de vragenlijsten is als volgt:

Protocol fase 1 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar dieren worden geladen.

Protocol fase 3 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar wordt gelost, indien het een slachtlocatie betreft kunnen ook de onderdelen die specifiek betrekking hebben op een slachterij worden gebruikt.

Voor AWCP worden de fasen in principe los van elkaar beoordeeld en hoeven niet op dezelfde transporten betrekking te hebben. Ook de onderdelen die op het slachthuis worden beoordeeld kunnen op verschillende diergroepen betrekking hebben, omdat het veelal niet mogelijk is om diergroepen vanaf lossen tot en met verdoven en steken te volgen. Vaste gegevens per bezoek aan een slachthuis hoeven slechts eenmalig per beoordelingssessie te worden ingevuld.

Fase 1 - laden

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen. Als dit niet mogelijk is dan op basis van interview b.v. met dierhouder, dierversorger, vangploeg of chauffeur. Dit zal met name nodig zijn bij de gegevens vóór laden.

Heading

Laad adres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Vr. 1 Noteer het identificatienummer de stal (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier). Bedenk hierbij goed dat de formulieren *per stal*, *per laadadres* moeten worden ingevuld. Een koppel kan bestaan uit meerdere stallen per laadadres, dan zijn dus meerdere formulieren nodig.

Kengetallen stal

- Vr. 2 Noteer het aantal dieren dat in deze stal is opgezet (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier)
- Vr. 3 Noteer het aantal dieren dat in deze stal is uitgevallen (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier)
- Vr. 4 Noteer de opzetdatum (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier)
- Vr. 5 Noteer het gemiddelde gewicht van de kuikens in grammen (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier)
- Vr. 6 Noteer het vanaf tijdstip (kloktijd in uren en minuten), dat de kuikens zonder voer zitten (volgens opgave pluimveehouder)
- Vr. 7 Noteer het vanaf tijdstip (kloktijd in uren en minuten), dat de kuikens zonder water zitten (volgens opgave pluimveehouder)
- Vr. 8 Eventuele overige opmerkingen en bijzonderheden over de stal hier invullen

Kengetallen op transport

- Vr. 9 Noteer het aantal dieren dat op transport gaat (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier), en geef aan of het uitladers of wegladers zijn (doorhalen wat niet van toepassing is)
- Vr. 10 Noteer het aantal dieren dat niet op transport gaat (volgens opgave pluimveehouder of VKI formulier)
- Vr. 11 Noteer de reden waarom ze niet op transport gaan (volgens opgave pluimveehouder)
- Vr. 12 Noteer op welke wijze deze dieren zijn gedood (volgens opgave pluimveehouder)
- Vr. 13 Eventuele overige opmerkingen en bijzonderheden over het transport

Kengetallen vangen

- Vr. 14 Geef aan welke vangmethode wordt toegepast (doorhalen wat niet van toepassing is)
- Vr. 15 Noteer het totaal aantal personen dat de dieren daadwerkelijk vangt / in handen heeft (exclusief de heftruckchauffeur); en daarvan het aantal mensen dat in vaste dienst is en het aantal mensen dat in tijdelijke dienst is bij een vangploeg, en het aantal mensen eigen personeel van het bedrijf (volgens opgave hoofd vangploeg en bedrijfsleider)
- Vr. 16 Noteer wat het minimum en maximum aantal kippen per persoon per loop is (volgens opgave hoofd vangploeg)
- Vr. 17 Indien gebruik vangmachine: noteer type (volgens opgave)
- Vr. 18 Indien gebruik vangmachine: noteer snelheid in kuikens per uur (volgens opgave)
- Vr. 19 Noteer starttijd (kloktijd in uren en minuten) van vangen hele koppel (indien mogelijk eigen waarneming, anders volgens opgave vangploeg)
- Vr. 20 Noteer eindtijd (kloktijd in uren en minuten) van vangen hele koppel (indien mogelijk eigen waarneming, anders volgens opgave vangploeg)
- Vr. 21 Eventuele overige opmerkingen en bijzonderheden over het vangen

Kengetallen laden

- Vr. 22 Noteer de starttijd (kloktijd in uren en minuten) van het laden, waarbij de eerste container op de wagen staat (voorkeur voor eigen waarneming, anders volgens opgave chauffeur)
- Vr. 23 Noteer de eindtijd (kloktijd in uren en minuten) van het laden, waarbij de laatste container op de wagen staat (voorkeur voor eigen waarneming, anders volgens opgave chauffeur)
- Vr. 24 Geeft aan of de dieren worden geladen in kratten of in containers (doorhalen wat niet van toepassing is)
- Vr. 25 Geef type of omschrijving van de kratten of containers (bijvoorbeeld containers van slachterij X)

- Vr. 26 Noteer hoogte van de container in cm (eigen meting)
- Vr. 27 Noteer het aantal dieren dat per lade wordt geladen (volgens opgave vangploeg)
- Vr. 28 Noteer het aantal laden per container (volgens eigen waarneming)
- Vr. 29 Noteer het aantal containers per vrachtwagen of per vrachtwagencombinatie (volgens eigen waarneming)
- Vr. 30 Noteer de lengte, breedte en hoogte van de lade in cm (eigen meting)
- Vr. 31 Noteer de plaats van de opening: zijkant of bovenop (doorhalen wat niet van toepassing is) en bepaal de lengte en de breedte in cm (eigen meting); bij variabele lengte en/of breedte de meest voorkomende waarde noteren
- Vr. 32 Eventuele overige opmerkingen en bijzonderheden over het laden

Waarnemingen tijdens het vangen

Bij het vangen en laden van vleeskuikens wordt uitgegaan van een gemiddelde duur van 35-40 minuten per vrachtwagencombinatie. Tijdens het vangen en laden worden er op 2 plaatsen waarnemingen gedaan: a) bij het daadwerkelijke vangen van de dieren en b) wanneer de dieren in de containers zitten vlak voordat ze op de wagen gaan. Voor de waarnemingen tijdens het vangen (a) en het laden (b) wordt telkens 15 minuten lang waargenomen.

Voor de volgende vragen worden de gegevens *per vrachtwagen(combinatie)* genoteerd. Maximaal 3 vrachtwagen(combinatie)s per stal.

- Vr. 33 Noteer starttijd (kloktijd in uren en minuten) dat met de 15 minuten waarnemingen wordt begonnen
- Vr. 34 Noteer de eindtijd (kloktijd in uren en minuten) wanneer de 15 minuten waarnemingen zijn gestopt
- Vr. 35 Noteer de minimale waargenomen loopafstand van de vangers in meters
- Vr. 36 Noteer de maximale waargenomen loopafstand van de vangers in meters

Voor de volgende vragen worden de aantallen per container genoteerd. Probeer per vrachtwagen(combinatie) bij 3 of 4 containers waarnemingen te doen (binnen de totaal 15 minuten):

- Vr. 37 Klok de tijd (in minuten en seconden) totdat 1 container vol is (vanaf het openen van de eerste lade(n))
- Vr. 38 Bereken op basis van het aantal dieren per lade (vraag 27) en het aantal laden per container (vraag 28) het aantal dieren per container
- Vr. 39 Noteer het aantal lopen dat wordt waargenomen waarbij de dieren lang (meer dan 5 sec) worden vastgehouden omdat de vanger moet wachten
- Vr. 40 Noteer het aantal lopen dat wordt waargenomen waarbij de dieren boven de lade worden losgelaten (de dieren vallen in de lade in plaats van dat ze in de lade worden neergezet; dit is inclusief het aantal lopen waarbij de dieren als het ware met een boogje in de lade worden gegooid)
- Vr. 41 Noteer het aantal dieren dat uit de lade valt of vliegt en op de grond terecht komt
- Vr. 42 Eventuele overige opmerkingen over de waarnemingen tijdens het vangen en in de container plaatsen

Waarnemingen tijdens het laden

Nadat de dieren zijn gevangen en in de laden zijn geplaatst wordt er gedurende in totaal 15 minuten geobserveerd bij maximaal 4 containers per vrachtwagen(combinatie).

- Vr. 43 Noteer starttijd (kloktijd in uren en minuten) per vrachtwagen(combinatie) dat met de 15 minuten waarnemen wordt begonnen
 - Vr. 44 Noteer de eindtijd (kloktijd in uren en minuten) per vrachtwagen(combinatie) wanneer de 15 minuten waarnemen zijn gestopt
- Voor de volgende vragen worden de aantallen per container genoteerd. Probeer per vrachtwagen(combinatie) bij 3 of 4 containers waarnemingen te doen (binnen de totaal 15 minuten):
- Vr. 45 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt waarbij de tenen klem zitten
 - Vr. 46 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt waarbij de vleugel(s) klem zit(ten) of waarvan de vleugel gebroken is
 - Vr. 47 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat over elkaar heen kruipt
 - Vr. 48 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat ondersteboven ligt
 - Vr. 49 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat uitglijdt
 - Vr. 50 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat langer dan 2 sec met de bek open zit
 - Vr. 51 Eventuele overige opmerkingen over de waarnemingen tijdens het laden
- Vr. 52 Noteer de weersomstandigheden tijdens het laden: kruis aan wat van toepassing is bij zonneschijn, neerslag, wind; en noteer de buitentemperatuur (minimum en maximum)

Fase 3 slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, voor en na verdover en na aansnijden.

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen, daar waar aangegeven kan ook informatie van de NVWA-dierenarts worden overgenomen. Als eigen waarneming op onderdelen niet mogelijk is dan op basis van interview met verantwoordelijken en/of op basis van opgave op de formulieren. In principe moeten per onderdeel in alle niet grijs gearceerde vakken antwoorden worden ingevuld!

Heading:

Losadres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

De formulieren in het slachthuis worden per koppel ingevuld. Hierbij wordt een koppel gezien als afkomstig van één laadadres. Dit kunnen meerdere vrachtwagen(combinaties) zijn. Het aantal vrachtwagen(combinaties) voor dit koppel hier invullen.

Vr. 1 Noteer het identificatienummer van het koppel (volgens opgave pluimveehouder of slachterij).

Kengetallen transport en lossen

Vr. 2 Noteer tijdstip vertrek (kloktijd in uren en minuten) dat de 1e vrachtwagen(combinatie) van het betreffende koppel is vertrokken van de vorige locatie (volgens opgave personeel of formulier)

Vr. 3 Noteer tijdstip van aankomst (kloktijd in uren en minuten) dat de 1e vrachtwagen(combinatie) is gearriveerd op de slachterij (volgens opgave personeel of formulier)

Vr. 4 Noteer tijdstip aanvang lossen (kloktijd in uren en minuten) dat de 1e container van het koppel in de wachtruimte komt te staan (volgens opgave personeel of formulier)

Vr. 5 Noteer tijdstip einde lossen (kloktijd in uren en minuten) dat de laatste container van het koppel in de wachtruimte komt te staan (volgens opgave personeel of formulier)

Vr. 6 Noteer tijdstip verlaten wachtruimte 1e container (kloktijd in uren en minuten) van het betreffende koppel

Vr. 7 Noteer tijdstip verlaten wachtruimte van de laatste container (kloktijd in uren en minuten) van het betreffende koppel. Indien dit niet met eigen waarneming kan, dan naderhand navragen of van te voren vragen of het personeel dit wil noteren.

Vr. 8 Eventuele overige opmerkingen over kengetallen transport en lossen

Vr. 9 Noteer de weersomstandigheden tijdens het lossen: kruis aan wat van toepassing is bij zonneschijn, neerslag, wind; en noteer de buitentemperatuur (minimum en maximum)

Waarnemingen in de wachtruimte

Probeer maximaal 8 verschillende containers per koppel te bekijken.

Vr. 10 Noteer de tijd (kloktijd in uren en minuten) dat gestart wordt met het observeren van de dieren in de containers in de wachtruimte

Vr. 11 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt waarbij de tenen klem zitten

Vr. 12 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt waarbij de vleugel(s) klem zit(ten) of waarvan de vleugel gebroken is

Vr. 13 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat over elkaar heen kruipt

Vr. 14 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat ondersteboven

Vr. 15 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat uitglijdt

Vr. 16 Noteer het aantal dieren dat waargenomen wordt dat langer dan 2 sec met de bek open zit

Vr. 17 Noteer het aantal DOA's dat gezien wordt in de containers

Vr. 18 Eventuele overige opmerkingen over de waarnemingen tijdens het laden

Kengetallen verdoven en doden

De volgende vragen steeds voor hetzelfde koppel invullen.

Vr. 19 Geef aan welke methode van verdoven wordt toegepast. Doorhalen wat niet van toepassing is.

Vr. 20 Indien elektrisch verdoven: geef aan welk type (doorhalen wat niet van toepassing is)

Vr. 21 Indien elektrisch verdoven: geef aan wat stroomsterkte is (volgens opgave)

Vr. 22 Indien elektrisch verdoven: geef aan wat frequentie is (volgens opgave)

Vr. 23 Indien elektrisch verdoven: geef aan het aantal dieren dat tegelijk in het waterbad is (volgens opgave)

Vr. 24 Indien elektrisch verdoven: geef aan wat de tijdsduur is van verdoving (in seconden, volgens opgave)

Vr. 25 Indien elektrisch verdoven: geef aan het aantal dieren per minuut (volgens opgave)

Vr. 26 Indien gasverdoven: geef aan wat de CO₂ waarden zijn in % voor fase 1 t/m 5

Vr. 27 Indien gasverdoven: geef aan wat de O₂ waarden zijn in % voor fase 1 t/m 5

Vr. 28 Indien gasverdoven: geef aan wat de tijdsduur is in minuten van de fasen 1 t/m 5

Waarnemingen verdoven en doden – elektrisch verdoven

Bepaal vooraf hoe groot het koppel is (in aantal dieren) dat je wilt / kunt beoordelen. Op basis van dit aantal en de slachtlijnsnelheid kun je dan de totaal benodigde slachttijd voor het koppel uitrekenen. En dan kun je de 20, 40, 60 en 80% bepalen.

Vr. 29 Noteer de grootte van het koppel (= aantal dieren)

Vr. 30 Neem de slachtsnelheid over van vraag 25

Vr. 31 Bepaal wanneer (welke tijden, in uren en minuten kloktijd) 20, 40, 60, 80% van het koppel aan de lijn hangt

Vr. 32 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats vlak voor het waterbad, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met vleugelslag of convulsies. Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel. Doe dit tegelijkertijd met de waarneming voor vraag 33.

Vr. 33 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats vlak voor het waterbad, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met gebroken vleugel(s). Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel. Doe dit tegelijkertijd met de waarnemingen voor vraag 32.

Vr. 34 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats vlak na het waterbad, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met vleugelslag of convulsies. Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel.

Vr. 35 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats vlak na het aansnijden, in de bloedgoot, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met vleugelslag of convulsies. Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel.

Vr. 36 Eventuele overige opmerkingen elektrisch verdoven.

Waarnemingen verdoven en doden – gasverdoven

Bepaal vooraf hoe groot het koppel is (in aantal dieren) dat je wilt / kunt beoordelen. Op basis van dit aantal en de slachtlijnsnelheid kun je dan de totaal benodigde slachttijd voor het koppel uitrekenen. En dan kun je de 20, 40, 60 en 80% bepalen.

Vr. 37 Noteer de grootte van het koppel (= aantal dieren)

Vr. 38 Bepaal slachtlijnsnelheid

Vr. 39 Bepaal wanneer (welke tijden, in uren en minuten kloktijd) 20, 40, 60, 80% van het koppel aan de lijn hangt.

Vr. 40 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats na de verdoving, wanneer de dieren net aan de lijn hangen, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met vleugelslag of convulsies. Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel. Doe dit tegelijkertijd met de waarneming voor vraag 41.

Vr. 41 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats na de verdoving, wanneer de dieren net aan de lijn hangen, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met gebroken vleugel(s). Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel. Doe dit tegelijkertijd met de waarneming voor vraag 40.

Vr. 42 Observeer 5 minuten op een geschikte plaats vlak na het aansnijden, in de bloedgoot, en noteer het aantal dieren dat je langs ziet komen met vleugelslag of convulsies. Doe dit in totaal per koppel 4 maal, namelijk op 20% van het koppel, op 40%, op 60% en op 80% van het koppel.

Vr. 43 Eventuele overige opmerkingen gasverdoven.

Noteer onderaan eventuele overige opmerkingen.

7.4 Bijlage 4 AWCP Protocol Pluimvee

Fase 1: laden

Datum	_____	Waarnemer	_____
Transportbedrijf	_____		
Laad adres	_____		
Vleeskuikenbedrijf	_____		
Adres	_____		
Kipnummer	_____		
UBN	_____		
# stallen	_____		

1. Identificatie stal _____

Kengetallen stal

2	# dieren opgezet	
3	# dieren uitval	
4	Opzet datum (dd-mm-jjjj)	
5	Gewicht kuikens (grammen)	
6	Zonder voer vanaf (uu:mm)	
7	Zonder water vanaf (uu:mm)	
8	Overige opmerkingen stal	

Kengetallen op transport

9	# dieren op transport		uitladers / wegladers
10	# dieren selectie (niet op transport)		
11	Selectie redenen		
12	Selectie dieren gedood middels		
13	Overige opmerkingen op transport		

Kengetallen vangen

14	Vangmethode	vangploeg / vangmachine			
15	Vangploeg # personen	Totaal:	Vaste dienst vangploeg:	Tijdelijke dienst vangploeg:	Eigen personeel bedrijf:
16	# kippen per loop per persoon	Minimum:	Maximum:		
17	Type vangmachine				
18	Snelheid vangmachine (kuikens/uur)				
19	Start vangen (uu:mm)				
20	Einde vangen (uu:mm)				
21	Overige opmerkingen vangen				

Kengetallen laden

22	Start laden (uu:mm)			
23	Einde laden (uu:mm)			
24	Dieren worden geladen in	kramen / containers		
25	Type/omschrijving kramen/containers			
26	Container hoogte (cm)			
27	# dieren per lade			
28	# lades per container			
29	# containers per vrachtwagen(combinatie)			
30	Formaat lade (lengte x breedte x hoogte(cm))	Lengte	Breedte	Hoogte
31	Opening	zijkant / bovenop	Lengte	Breedte
32	Overige opmerkingen laden			

Waarnemingen tijdens vangen

Tijdens het vangen van de dieren 15 minuten aaneengesloten waarnemingen uitvoeren . Streven om in die tijd het vangen voor 3 tot 4 containers te volgen.

	Vrachtwagen	1				2				3			
33	Starttijd waarnemen (uu:mm)												
34	Eindtijd waarnemen (uu:mm)												
35	Minimale loopafstand (meters)												
36	Maximale loopafstand (meters)												
	Container	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
37	Tijdsduur container vol (mm:ss)												
38	# dieren per container												
39	# lopen lang vasthouden (> 5 sec)												
40	# lopen vroeg loslaten												
41	# vliegen/vallen uit lade												
42	Overige opmerkingen waarnemingen vangen												

Waarnemingen in de containers

Nadat de dieren zijn gevangen wordt 15 minuten aaneengesloten waargenomen rondom de containers voordat ze op de vrachtwagen worden geplaatst. Streven om in die tijd in 3 tot 4 containers de dieren te observeren.

Vrachtwagen		1				2				3			
43	Starttijd waarnemen (uu:mm)												
44	Eindtijd waarnemen (uu:mm)												
Container		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
45	# Tenen klem												
46	# Vleugels klem / gebroken												
47	# Kruipen over elkaar heen												
48	# Liggen ondersteboven												
49	# Dieren glijden uit												
50	# Dieren hijgen												
51	Overige opmerkingen waarnemingen containers												

52 Wat waren de overheersende weersomstandigheden tijdens het laden?

Zonneschijn	Neerslag	Wind	Buiten temperatuur
☐ bewolkt	☐ geen	☐ geen, zwak	geschat min. °C:
☐ halfbewolkt	☐ weinig, af en toe	☐ matig	geschat max. °C:
☐ zonnig	☐ veel, voortdurend	☐ veel, hard	
☐ nacht			
☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend

Overige opmerkingen:

Fase 3: lossen

Datum	_____	Waarnemer	_____
Transportbedrijf	_____		
Slachterij	_____		
Losadres	_____		
# wagens	_____		

1. Identificatie koppel _____

Kengetallen transport en lossen

2	Tijdstip vertrek 1 ^e wagen van vorige locatie (uu:mm)	
3	Tijdstip aankomst 1 ^e wagen op slachterij (uu:mm)	
4	Tijdstip aanvang lossen 1 ^e wagen (uu:mm)	
5	Tijdstip einde lossen laatste wagen (uu:mm)	
6	Tijdstip verlaten wachtruimte 1 ^e container (uu:mm)	
7	Tijdstip verlaten wachtruimte laatste container (uu:mm)	
8	Overige opmerkingen transport en lossen	

Zonneschijn	Neerslag	Wind	Buiten temperatuur
☐ bewolkt	☐ geen	☐ geen, zwak	geschat min. °C:
☐ halfbewolkt	☐ weinig, af en toe	☐ matig	geschat max. °C:
☐ zonnig	☐ veel, voortdurend	☐ veel, hard	
☐ nacht			
☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend

9. Wat waren de overheersende weersomstandigheden tijdens het lossen?

Waarnemingen in de wachtruimte

	Container	1	2	3	4	5	6	7	8
10	Starttijd waarnemen (uu:mm)								
11	# Tenen klem								
12	# Vleugels klem / gebroken								
13	# Kruipen over elkaar heen								
14	# Liggen ondersteboven								
15	# Dieren glijden uit								
16	# Dieren hijgen								
17	# DOA's (tellen)								
18	Overige opmerkingen waarnemingen containers								

Kengetallen verdoven en doden

19	Methode verdoven	elektrische verdoving / gasverdoving					
20	Elektrische verdoving	Type	Single bird / multi bird				
21		Stroomsterkte (Ampère)					
22		Frequentie (Hz)					
23		Dieren in waterbad (#)					
24		Tijdsduur verdoving (ss)					
25		Lijnsnelheid (dieren/min)					
	Gasverdoving		Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4	Fase 5
26		CO2 waarden (%)					
27		O2 waarden (%)					
28		Tijdsduur (min)					

Waarnemingen verdoven en doden – elektrisch verdoven

29	Grootte van het koppel	# dieren				
30	Lijnsnelheid	Dieren/ minuut				
31	Bepalen tijdstip van 20, 40, 60, 80%		20%	40%	60%	80%
		Moment van observatie	20%	40%	60%	80%
32	Vlak vóór waterbad	# vleugelslag/convulsies				
33		# gebroken vleugels				
34	Vlak na waterbad	# vleugelslag/convulsies				
35	Vlak na aansnijden (in de bloedgoot)	# vleugelslag/convulsies				
36	Overige opmerkingen elektrisch verdoven					

Waarnemingen verdoven en doden – gasverdoven

37	Grootte van het koppel	# dieren				
38	Lijnsnelheid	Dieren/minuut				
39	Bepalen tijdstip van 20, 40, 60, 80%		20%	40%	60%	80%
		Moment van observatie	20%	40%	60%	80%
40	Na ophangen	# vleugelslag/convulsies				
41		# gebroken vleugels				
42	Vlak na aansnijden (in de bloedgoot)	# vleugelslag/convulsies				
43	Overige opmerkingen gasverdoven					

Overige opmerkingen:

7.5 Bijlage 5 AWCP Protocol Schapen Toelichting

Algemeen: Indeling in fasen

Het vervoer van slachtdieren naar een slachterij is voor project AWCP opgedeeld in 3 fasen:

- fase 1: opladen
- fase 2: transporteren (deze fase wordt voorlopig niet ingevuld)
- fase 3: lossen (3A), met aansluitend verblijf op slachterij (3B)

Fase 1 is niet per definitie synoniem aan 'primaire bedrijf', en fase 3A is niet synoniem aan 'slachterij'. Laden en lossen kan ook elders gebeuren, want binnen één transportbeweging kunnen er diverse dierverplaatsingen zijn. Er worden bijvoorbeeld dieren op verschillende locaties geladen, er worden dieren overgeladen, er worden dieren tussentijds gestald, en uiteindelijk wordt er volgeladen en naar een slachterij gereden. We beschouwen dit als één transport met meerdere ritten.

Het rijden met een lege wagen is geen diertransport.

Het gebruik van de vragenlijsten is als volgt:

Protocol fase 1 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar dieren worden geladen. Gebruik indien meerdere wagens op hetzelfde bedrijf worden geladen een apart formulier voor iedere vrachtauto.

Protocol fase 3 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar wordt gelost, indien het een slachtlocatie betreft dan kunnen ook de onderdelen die specifiek betrekking hebben op een slachterij worden gebruikt.

Voor AWCP worden de fasen in principe los van elkaar beoordeeld en hoeven niet op dezelfde transporten betrekking te hebben. Ook de onderdelen die op het slachthuis worden beoordeeld kunnen op verschillende diergroepen betrekking hebben, omdat het veelal niet mogelijk is om diergroepen vanaf lossen tot en met verdoven en steken te volgen. Vaste gegevens per bezoek aan een slachthuis hoeven slechts eenmalig per beoordelingssessie te worden ingevuld.

Bij een aantal vragen is het keuze antwoord: géén / een deel / alle

Géén - is geen enkel dier, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: géén of minder dan 5%.

Alle - zijn alle dieren, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: alle of meer dan 95%.

Een deel - is alles daartussen in.

Fase 1 - laden

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen. Als dit niet mogelijk is dan op basis van interview b.v. met veehouder, dierversorger of chauffeur. Dit zal met name nodig zijn bij de notities vóór opladen.

Heading

Laad adres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe laadlocatie met een nieuw formulier. Gebruik ook indien op hetzelfde adres meerdere vrachtwagens worden geladen voor iedere vrachtwagen een nieuw formulier. Let daarbij op dat de bij elkaar horende formulieren bijeen blijven!

Vóór het opladen

- Vr. 1 Aangeven hoe precies het beoogd aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend is. Ook indien bij het laden wordt besloten een ander aantal te laden kan het beoogde aantal exact bekend zijn.
- Vr. 2 Vul in kolom b het aantal te laden dieren in, exact dan wel circa in deze vrachtauto. Vul na het opladen onder "w" het aantal werkelijk geladen dieren in (vraag 20).
- Vr. 3 Deze vraag is toegevoegd vanwege de sterk uiteenlopende grootte van de vervoermiddelen, vraag aan de chauffeur
- Vr. 4 Vraag deze informatie zo nodig aan de veehouder
- Vr. 5 idem
- Vr. 6
- Vr. 7 Brijvoeding wordt gerekend tot voer, maar dit zal bij schapen/geiten waarschijnlijk niet aan de orde zijn.
- Vr. 8 'Bekend' wordt hier gedefinieerd als zijnde twee dieren die tenminste de laatste 24 uur voor mengen loslopend dezelfde leefruimte hebben gedeeld. Zo niet, dan noemen we dat bij mengen 'onbekende' of 'vreemde' dieren.
Beschouw de telling vanuit de positie van elk te transportereren dier afzonderlijk. Bij voorbeeld: als er één onbekend dier in een hok van 10 dieren is geplaatst, en ze gaan allemaal op transport, dan zijn er 11 te transportereren dieren gemengd met een onbekend dier. Wanneer alleen dat ene dier op transport gaat dan is er 1 te transportereren dier gemengd. De grens van 1 uur maakt verschil tussen het (ruim) van tevoren klaarzetten van de dieren, en het kort van tevoren klaarzetten, b.v. nadat de chauffeur heeft gebeld dat hij onderweg is. Let ook op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.
- Vr. 9 Let op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.

Tijdens het opladen

Waarnemingszone en -periode: Tijdens het opladen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het opladen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone vanaf 3m voor de klep tot het moment dat ze over de drempel in de wagen gaan. Dit is de zone waarin de gedragsobservaties worden gedaan. Er wordt onderscheid gemaakt waar de waargenomen gedragingen plaatsvinden: tussen de stal en de klep of vanaf het betreden van de klep tot het einde van de waarnemingszone.

Scope: Alle dieren die en voor zolang ze zich in de waarnemingszone bevinden.

- Vr. 10 Aanvang van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk van start gaan, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip dat de klep voor het eerst open gaat. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.
- Vr. 11 Geef ook "veehouder" aan indien het een medewerker/dierversorger in dienst van de veehouder is.
- Vr. 12 Scoor de incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Noteer de aantallen per groepje dieren zoals ze worden geladen voor 2 fasen van het laden (voor zover van toepassing, zie scoreformulier): opdrijven uit de stal en vanaf de klep tot in de wagen. Noteer ook om welke diersoort het gaat.

Gedrag	Definities
uitglijden	Verlies van evenwicht, zonder dat deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt
vallen	Verlies van evenwicht, waarbij deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt
vocaliseren	Blaten of mekkeren
omkeren	Meer dan 90 graden omdraaien naar waar dier vandaan komt. Exploratief teruglopen (b.v. einde traject) telt niet mee.
niet willen lopen	2 sec of langer stokstijf stil blijven staan ('freeze')
omhoog komen	Zelf opspringen, of de voor- of achterhand wordt omhoog geduwd. Seksueel bespringen telt mee!
Kreupel	Aarzeling bij het belasten van 1 of meer poten, onregelmatige belastingsduur voor de verschillende poten

- Vr. 13 Dieren die wel zijn aangeboden voor transport, maar die tijdens het laadproces alsnog zijn teruggetrokken door het management ter plaatse, of die zijn geweigerd (door chauffeur of NVWA), of die niet in staat bleken om mee te gaan.
- Vr. 14 Einde van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk klaar zijn, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip van laatste klep dicht. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.

Na het opladen

Bij vragen 15 t/m 18 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 15 Beoordeeld wordt of sprake is van door de wet verboden handelingen door de veehouder (of een medewerker) of door de chauffeur. Prikkergebruik is bij schapen en geiten niet toegestaan. Dieren sleuren aan oren, poten, kop of vacht is verboden, evenals dieren schoppen of hard slaan. Geef ook een schatting welk deel van de dieren met deze handelingen is geconfronteerd (zie ook de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting).
- Vr. 16 Dit betreft een meer algemene beoordeling van de werkwijze van genoemde personen, dit geeft de mogelijkheid om ook positief gedrag te noteren.
- Vr. 17 Dieren hebben vooral moeite met overgang van licht naar donker, maar als in de stal weinig licht is en bij de klep is het helder verlicht dan kan het zijn dat de ogen tijd nodig hebben om zich aan te passen. Let op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.
- Vr. 18 Het gaat hier om de begaanbaarheid / glibberigheid i.v.m. vervuiling.
- Vr. 19 Met scannen wordt bedoeld: het uitlezen van oornummers t.b.v. de I&R registratie
- Vr. 20 Het aantal geladen dieren kan in de tabel van vraag 2 worden genoteerd.
- Vr. 21 Schapen worden soms individueel opgeladen, dan kan bij het scoren van de gedragingen tijdens laden het beste bij vraag 12 niet voor ieder dier een regel worden ingevuld maar kan bij deze vraag worden vastgelegd dat de dieren individueel zijn geladen.
- Vr. 22 Aantal compartimenten correspondeert met schets bij vraag 26
- Vr. 23 Onbekende dieren die in voorbereiding op transport korter dan 24 uur bij elkaar zaten (zie toelichting bij vraag 8) worden hier nog steeds als 'onbekend' met elkaar beschouwd.
- Vr. 24 Er kunnen al dieren in de wagen zitten of later nog geladen worden, met deze vraag kan worden vastgelegd of schapen en geiten gezamenlijk worden vervoerd ook al wordt op de laadlocatie slechts één diersoort geladen.
- Vr. 25 Geef aan of de genoemde combinaties zich voordoen.
- Vr. 26 Zo mogelijk in het plaatje dat van toepassing is schetsmatig aangeven waar de dieren van dit bedrijf werden geplaatst. Geef per ingetekende laag en compartimenten de volgorde van laden aan [1, 2, 3, ...] met het aantal geladen dieren, bv. 1.13, 2.12,). De kenteken informatie is handig voor eventuele navraag. De schets is vooral voor eigen referentie.
Een wagen kan meerdere klep en liftvoorzieningen hebben, kruis aan welke bij het opladen gebruikt zijn. Van een etagelift is sprake indien niet de klep maar een hele etage na opladen omhoog gaat (voor alle lagen behalve de onderste).
Als er op de huidige laadlocatie dieren die al op de wagen stonden worden overgeplaatst naar andere compartimenten dan kan dit op de schets van de huidige laadlocatie worden aangeven.
- Vr. 27 Geef een globale indruk van de weersomstandigheden

Fase 3 slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen, daar waar aangegeven kan ook informatie van de NVWA-dierenarts worden overgenomen. Als eigen waarneming op onderdelen niet mogelijk is dan op basis van interview met chauffeur, stalmeester, of manager op bestemming. De opzet van het formulier is nu zodanig dat per slachterijbezoek meerdere transporteenheden kunnen worden beoordeeld, daarom bevat het eerste blad algemene informatie die voor alle beoordeelde transporten van belang is en de volgende bladen de unieke informatie per transporteenheid. In principe moeten in alle niet grijs gearceerde vakken antwoorden worden ingevuld!

Algemene informatie

De algemene informatie op de 1^e pagina hoeft slechts eenmalig te worden ingevuld per dag van waarnemen op dezelfde locatie.

Losadres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe loslocatie met een nieuw formulier.

Informatie op te vragen bij personeel slachterij:

Bij gegevens over schatting verblijfsduur in de wachthokken wordt onderscheid gemaakt tussen schapen en geiten omdat deze vaak in aparte batches worden geslacht. Indien andere categorieën moeten worden onderscheiden pas dit dan aan in het protocol. Omdat niet altijd een NVWA-dierenarts toezicht houdt tijdens het lossen is een extra vraag ingevoegd naar het aantal dieren in separatiehokken, dit geeft dan een indruk van het aantal dieren wat gesepareerd wordt.

Stop- of parkeermomenten zijn de momenten of plaatsen van oponthoud, waarbij de dieren niet naar believen kunnen doorlopen. Automatische opdrijfhekken zijn ook stopplaatsen (voor de volgende groep).

Waarnemingen bij lossen

Gebruik voor iedere transporteenheid een apart scoreformulier, vul daarbij ook de header in! Schapen en geiten worden niet altijd met een echte vrachtwagen aangevoerd, dit kan worden aangegeven.

Bij aankomst

Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie). Leg indien mogelijk ook het ras vast.

Vr. 2 Geef de juiste keuze aan, geef bij keuze "anders" een korte tekstuele toelichting. Probeer indien er geen NVWA toezicht is tijdens lossen zelf te beoordelen in hoeverre afwijkingen vermeld bij vraag 7 voorkomen! Geef ook aan of de genoemde categorieën dieren zijn gemengd.

Tijdens het lossen

Tijdens het lossen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het lossen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone die bestaat uit de wagenklep en de losklep van het losperron. Indien er geen losklep is dan loopt de zone tot het begin waar de voer vlak loopt. Als de vloer direct vlak loopt na de wagenklep wordt er 3m van het losperron meegerekend. Wordt er gelost met een kleplift, dan wordt er gerekend vanaf het moment dat de klepdeurtjes open gaan. Dit is de zone waarin de waarnemer de dieren beoordeelt op geschiktheid na transport, en waarin de gedragsobservaties worden gedaan.

Vr. 3 Het lossen start zodra het eerste dier de laadklep betreedt

Vr. 4 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij vraag 12 van Fase 1.

Vr. 5 Dead on arrival

Vr. 6 Dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet en direct zijn gedood of met voorrang zijn geslacht

Vr. 7 Overige dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet maar die later worden gedood en geslacht. Vraag de redenen na bij de NVWA-dierenarts als die aanwezig is bij het lossen, geef anders zelf een inschatting. Let op: meerdere redenen per dier zijn mogelijk. Maak een aantekening indien er niet wordt gesepareerd maar wel de genoemde problemen zich voordoen.

Vr. 8 Met dit tijdstip en starttijd kan de duur van het lossen worden berekend.

Na het lossen

- Vr. 9 Als niet de hele wagen is gelost, dan aangeven hoeveel dieren er wel zijn gelost
Vr. 10 Geef de juiste keuze aan
Vr. 11 Tel het aantal personen die bezig zijn om de dieren af te voeren naar de wachthokken

Bij vragen 12 t/m 15 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 12 Zie toelichting Vr. 15 van Fase 1.
Vr. 13 Zie toelichting Vr. 16 van Fase 1.
Vr. 14 Zie toelichting Vr. 17 van Fase 1.
Vr. 15 Zie toelichting Vr. 18 van Fase 1. Toegevoegd is een vraag over de stroefheid van de losvloer.

Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij de wachthokken

De in de wachthokken beoordeelde dieren zijn in principe niet dezelfde dieren als de dieren die bij het lossen zijn beoordeeld. Daarom wordt nu wederom gevraagd het aantal en soort dieren te noteren.

- Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie) en enkele overige gegevens
Vr. 2 Vraag per slachterij na of en zo ja hoe per wachthok kan worden achterhaald wanneer (datum en tijd) de dieren in het betreffende wachthok zijn gelost. Mogelijk moet per wachthok een nummer worden genoteerd.
Vr. 3
Vervolgens wordt het wachthok gescand op 4 onderdelen (dit duurt naar inschatting ongeveer 5 minuten):
Vr. 4 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt gescoord wat de houding van individuele dieren is (liggen of niet liggen; alles anders dan liggen wordt gescoord als "niet liggen", samen 100%). Beoordeel ieder dier éénmalig. Tel hierbij ook het aantal dieren dat aan het herkauwen is, de overige gescande dieren zijn niet aan het herkauwen. Dit telt ook op tot 100%.
Vr. 5 Scan voor hetzelfde aantal dieren of de volgende verschijnselen worden vertoond:
 - Rillen: Langzame en onregelmatige vibratie van het lichaam, of deel van het lichaam
 - Hijgen: Snel en met korte stoten ademen door de mond
 - Zweeten: zweetplekken of een nat haarkleedBeoordeel wederom ieder dier éénmalig, deze aantallen hoeven niet op te tellen tot 100% van de dieren.
Vr. 6 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt het actuele gedrag genoteerd in één van de vijf klassen (samen optellend tot 100%):
 - Agressief: Interactie met soortgenoot, zoals bijten, stoten, porren e.d., waarbij soortgenoot agressief reageert of wegvlucht. Ook bespringen valt hier onder!
 - Positief: Interactie met soortgenoot, zoals snuffelen, likken, porren e.d., zonder dat soortgenoot agressief reageert of wegvlucht
 - Exploratie: Snuffelen, likken, bijten e.d. aan hokonderdelen, vloer of strooisel, stro vreten
 - Overig: Elk ander actief gedrag, zoals lopen, vreten, drinken, rondkijken, lucht snuiven etc. zonder interactie met soortgenoot
 - Rusten: Geen activiteit, niets doen, zoals stil staan, stil liggen, rusten, slapenOok deze score betreft een individuele eenmalige scan.
Vr. 7 Deze laatste waarneming wordt gecombineerd met een telling gedurende exact 2 minuten van hoe vaak vocalisaties voorkomen (blaten of mekkeren). Anders dan bij Welfare Quality wordt de incidentie geturfd, niet dieren. Aanhoudend vocaliseren telt bij elke nieuwe ademhaling opnieuw mee.
Vr. 8-11 Voer dezelfde beoordelingen niet eerder dan 5 minuten na begin van de eerste ronde (maar indien mogelijk wel gelijk daarna) nogmaals uit.
Zoek later in het kantoor bij de losplaats de aankomst- en losdatum en tijd van de dieren in deze hokken op en vul deze in op het formulier (alleen zinvol indien er variatie is in verblijfsduur in de wachthokken tijdens het waarnemen van de gedragingen). Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij uitgang wachthokken en op weg naar de verdover

- Vr. 1 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur.
- Vr. 2 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 12 van Fase 1.

Bij Vr. 3 en 4 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 3 Zie toelichting Vr. 15 van Fase 1.
- Vr. 4 Zie toelichting Vr. 16 van Fase 1.

- Vr. 5 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur
- Vr. 6 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 12 van Fase 1.

Bij Vr. 7 en 8 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 7 Zie toelichting Vr. 15 van Fase 1.
- Vr. 8 Zie toelichting Vr. 16 van Fase 1.

- Vr. 9 Noteer tijdstip
- Vr. 10 Indien dieren groepsgewijs worden verdoofd (met name bij gasverdoving) dan alleen het interval tussen verdoven en steken van het laatste dier per groep meten! Indien eerst enkele dieren individueel worden verdoofd en dan gestoken meet dan per individu (met voor ieder dier ook een eigen tijdstip van verdoving).
- Vr. 11 Leg indien de slachtsnelheid afwijkt van de bij algemene informatie opgegeven waarde ook het aantal in deze 10 minuten verdoofde dieren vast.

Noteer onderaan het formulier eventuele opmerkingen.

7.6 Bijlage 6 AWCP Protocol Schapen

Fase 1: laden

Datum _____ Waarnemer _____
 Transportbedrijf _____ te _____
 Laad adres: _____
 type *primair bedrijf / verzamelplaats / anders*: _____

Vóór het opladen

1. Is het aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend bij de chauffeur *exact / circa / nee*
2. Wat is het beoogd en werkelijk aantal te laden dieren

	Schaap mannelijk		Schaap vrouwelijk		Geit mannelijk		Geit vrouwelijk	
	b	w	B	w	b	w	b	w
Slachtlam								
Weidelam								
Uitstoot dieren								
Overig								

kolom b = beoogd te laden (vraag 2), kolom w = werkelijk geladen (vraag 20)

3. Wat is het (maximale) aantal van deze dieren wat in deze wagen kan worden geladen? _____
4. Wat is het ras van de op te laden dieren: _____
5. Wat is de leeftijd van de op te laden dieren in maanden: min: _____ max: _____
6. Was de meerderheid van de te laden dieren bij aankomst van de veewagen individueel vastgezet (bijv. aangebonden of in een vastzethok) *ja / nee / onbekend*
7. Hoeveel uur voor aanvang laden heeft de meerderheid van de te laden dieren niets meer kunnen
 c. Drinken _____ uur / onbekend
 d. vreten _____ uur / onbekend
8. Hoeveel te laden dieren zijn voor aanvang laden gemengd met minstens één onbekend dier
 c. tussen 0 en 1 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*
 d. tussen 1 en 24 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*
9. Hoeveel te laden dieren zijn voor aanvang laden in afzondering gezet zonder mogelijkheid tot visueel contact met één of meer soortgenoten
 e. tussen 0 en 1 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*
 f. tussen 1 en 24 uur voor aanvang laden *géén / een deel / alle / onbekend*

Opmerkingen omtrent mengen en overige met betrekking tot periode voorafgaand aan opladen:

Tijdens het opladen

10. Tijdstip aanvang laden (klep open) in uu:mm _____:_____ *donker / schemering / dag*
11. Wie doet de dierkeuring tijdens het opladen *veehouder / chauffeur / handelaar / niemand / anders: _____*
12. Aantal keren dat het volgende gedrag wordt gezien in de waarnemingszone:

Groep no	Diersoort (S/G)	Aantal dieren	Opdrijven uit stal							Vanaf klep tot in wagen						
			uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	kreupel	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	kreupel
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																

13. Hoeveel van de aangeboden dieren zijn er niet meegegaan op transport n: _____

14. Tijdstip einde laden (laatste klep dicht) in uu:mm _____:_____ *donker / schemering / dag*

Opmerkingen omtrent het opladen, bijvoorbeeld redenen om dieren niet mee te nemen:

Na het opladen

Bij vragen 15 t/m 18 gaat het uitdrukkelijk om een *globale en subjectieve indruk* van de waarnemer

15. Ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet verboden handelingen):
- d. door de veehouder *ja / nee*
 - e. door de chauffeur *ja / nee*
 - f. bij hoeveel van de dieren kwam het voor *een deel / alle / nvt*
16. Oordeel werkwijze bij opladen van
- c. veehouder *rustig / normaal / ruw*
 - d. chauffeur *rustig / normaal / ruw*
17. Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de stal
- c. dieren met last *géén / een deel / alle*
 - d. ernst van last *nvt / enigszins / veel*
18. Was de klep voldoende stroef tijdens het laden
- c. bij aanvang *ja / nee*
 - d. aan het einde *ja / nee*
19. Waar of wanneer werden de dieren gescand *niet / vooraf / stalhok / opdrijftraject / klep / wagen*
20. Hoeveel dieren zijn er daadwerkelijk geladen in te vullen in kolom 'w' bij vraag 2
21. Zijn de dieren per groep of individueel opgeladen? *groep / individueel los / individueel vast*
22. Over hoeveel wagen compartimenten zijn de geladen dieren verdeeld *n: _____*
23. In hoeveel wagen compartimenten zijn er onbekende dieren bij elkaar gekomen (vraag aan chauffeur) *n: _____*
24. Worden met dit transport schapen en geiten gezamenlijk vervoerd *ja / nee / onbekend*
25. Zijn binnen compartimenten in de vrachtauto de volgende dieren gemengd
- a. Dieren met en zonder hoorns *ja / nee*
 - b. Aangebonden en niet-aangebonden dieren *ja / nee*
 - c. Geslachtsrijpe mannelijke en vrouwelijke dieren *ja / nee*
 - d. Dieren van verschillend ras of grootte *ja / nee*
 - e. Verschillende diersoorten (schapen en geiten gemixt) *ja / nee*

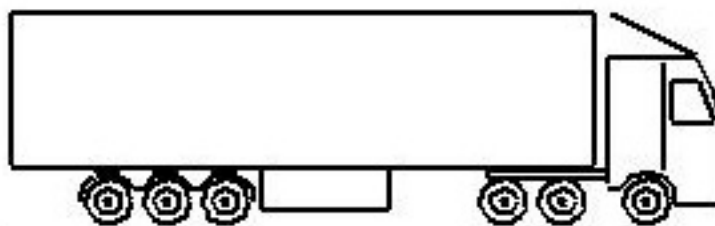
26. Kentekens en schets van plaatsing van de geladen dieren in de vrachtwagen per compartiment (volgorde van laden 1, 2, 3,... met het aantal geladen dieren, bv. 1.13, 2.12,...). Geef ook het aantal lagen aan.

kenteken: _____

kenteken: _____

oplegger:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift

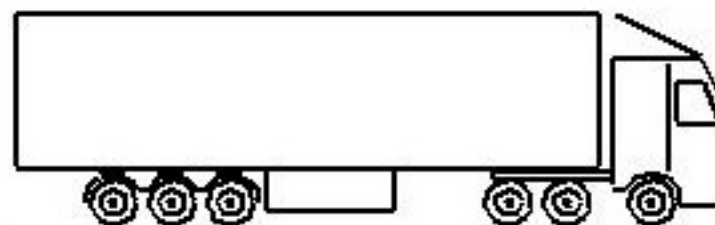
bovenaanzicht

kenteken: _____

kenteken: _____

aanhanger:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift
-

bovenzicht

voorwagen:

- klep zonder lift
- kleplift
- etagelift

27. Wat waren de overheersende weersomstandigheden tijdens het laden

Zonneschijn	Neerslag	Wind	Buiten temperatuur
☐ bewolkt	☐ geen	☐ geen, zwak	geschat min. °C:
☐ halfbewolkt	☐ weinig, af en toe	☐ matig	geschat max. °C:
☐ zonning	☐ veel, voortdurend	☐ veel, hard	
☐ nacht			
☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend

Overige opmerkingen:

Fase 3: slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Algemene informatie:

Datum	
Waarnemer(s)	
Los adres: Naam bedrijf	
Adres	
Type	slachterij / anders: _____

Informatie op te vragen bij personeel slachterij:

Gegevens m.b.t. verblijfsduur in de wachthokken voor relevante diercategorieën:

	schapen	geiten						
slachtsnelheid (dieren/uur)								
gem wachtduur (uu:mm)								
min wachtduur (uu:mm)								
max wachtduur (uu:mm)								

Overige gegevens over verblijf in de wachthokken:

Voervoorziening	
Komt het voor dat dieren meer dan 3 uur in de wachthokken verblijven	<i>dagelijks / soms / nooit</i>
Krijgen de dieren in dat geval gewoonlijk voer tot hun beschikking	<i>ja / nee / n.v.t.</i>
Watervoorziening	
Hoeveel werkende drinkpunten zijn er per groep/wachthok	<i>n: _____</i>
Reinheid van alle drinkpunten op het moment van inspectie	<i>vuil / deel(s) vuil / schoon</i>
Vloeroppervlak per wachthok (eventueel van plattegrond)	<i>m²</i>
Aantal dieren per wachthok	<i>n: _____</i>
Strooisel in wachthokken	<i>geen / stro / anders</i>
Worden dieren van verschillende transporten samengevoegd in wachthok	<i>ja / nee / soms</i>
Aantal dieren in separatiehok(ken)	<i>n: _____</i>

Zelf eenmalig te beoordelen en eventueel na te vragen:

Aantal stop- of parkeermomenten tussen wachthok en verdover	<i>n: _____</i>

Naderhand in kantoortje op te zoeken informatie van beoordeelde transporten:

Aankomsttijd en lostijd van geobserveerde hokken (***in te vullen op de wachthok-formulieren!***)

Informatie over weersomstandigheden:

Zonneschijn	☐ bewolkt	☐ halfbewolkt	☐ zonnig	☐ nacht	☐ onbekend
Neerslag	☐ geen	☐ weinig	☐ veel		☐ onbekend
Wind	☐ geen/zwak	☐ matig	☐ veel/hard		☐ onbekend
Buiten temperatuur	geschat min.	oC	geschat max.	oC	☐ onbekend

Opmerkingen omtrent het opladen, bijvoorbeeld redenen om dieren niet mee te nemen:

Waarnemingen bij lossen van de dieren (informatie per transporteenheid/(vracht)auto)

Datum _____ Waarnemer _____
 Transportbedrijf _____ te _____
 Kenteken truck / voorwagen _____ en oplegger / aanhanger _____
 Soort auto: truck +oplegger / truck + aanhanger / truck zonder aanhanger /
 personenwagen met aanhanger / anders

Bij aankomst bij de losplaats

1 Aantal/soort dieren op de wagen (gebruik zo mogelijk info van medewerker NVWA bij lossen)					
	Schaap mannelijk	Schaap vrouwelijk	Geit mannelijk	Geit vrouwelijk	
Slachtlam					
Weidelam					
Uitstoot dieren					
Overige dieren					
Ras van de dieren					
2 Wie doet de dierkeuring tijdens lossen		niemand / chauffeur / NVWA / anders: _____			
Zijn per compartiment de volgende dieren gemengd:					
Met/zonder hoorns	J / N / ?	Aangebonden/niet aangebonden	J / N / ?	Schapen / geiten	J / N / ?
Geslachtsrijp mnl/vrl	J / N / ?	Verschillende grootte of ras	J / N / ?		

Tijdens het lossen

3 Tijdstip start lossen (1 ^e dier verlaat de wagen) in uu:mm									
4	Schaap of geit	Compartiment (max 5)	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	kreupel
	S / G	1							
	S / G	2							
	S / G	3							
	S / G	4							
	S / G	5							
5 Aantal dieren dood op de vrachtauto									
6 Bij lossen direct gedood of met voorrang geslacht									
7 Aantal dieren apart gestald									
redenen voor separeren volgens NVWA (meerdere per dier mogelijk!)									
			aantal					aantal	
	Schapen en / of Geiten		S / G	Schapen en / of Geiten		S / G			
	te mager		/	tekenen van koorts (<i>rillen, hijgen</i>)		/			
	ernstige diarree		/	ademhalingsproblemen		/			
	ernstig kreupel		/	neus- of ooguitvloeiing		/			
	zwellings, bult, breuk		/	blind aan beide ogen		/			
	prolaps		/	te lang niet gemolken/gezoogd		/			
	ernstige wond of ontsteking		/	niet ambuland		/			
	te dicht bij partus		/	overig, nl:		/			
8 Tijdstip laatste dier uit de wagen (excl. dood of gedood) en van klep af in uu:mm									

Na het lossen

9	Zijn alle dieren die op de wagen zaten gelost. Zo nee, hoeveel wel	<i>alle / aantal: _____</i>
10	Werden de dieren per compartiment of laag uit de wagen gedreven?	<i>compartiment / laag</i>
11	Hoeveel personen waren bezig de dieren na uitladen naar de wachthokken te drijven?	<i>aantal: _____</i>
Bij vragen 12 t/m 15 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve indruk</i> van de waarnemer		
12	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. door de chauffeur	<i>ja / nee</i>
	b. door medewerkers losplaats	<i>ja / nee</i>
	c. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
13	Oordeel werkwijze bij uitladen van	
	a. de chauffeur	<i>rustig / normaal / ruw</i>
	a. medewerkers losplaats	<i>rustig / normaal / ruw</i>
14	Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de wagen	
	<i>dieren met last:</i>	<i>géén / een deel / alle</i>
	<i>ernst van last:</i>	<i>nvt/ enigszins / veel</i>
15	Was de klep voldoende stroef tijdens het lossen:	
	<i>bij aanvang:</i>	<i>ja / nee</i>
	<i>aan 't einde:</i>	<i>ja / nee</i>
	Was de losvloer voldoende stroef tijdens het lossen:	
	<i>bij aanvang:</i>	<i>ja / nee</i>
	<i>aan 't einde:</i>	<i>ja / nee</i>

Eventuele bijzonderheden geconstateerd bij lossen van dieren (zoals bijvoorbeeld dieren die verkoeling zoeken zodra ze de kans hebben of lossen van een voorwagen door de aanhanger). Omschrijf **wat** je hebt gezien, of het betrekking heeft op het beoordeelde transport (ja/nee) en **waar** het zich heeft voorgedaan.

Wat:

Betreft beoordeelde transport: ja / nee

Waar (indien van toepassing!):

Waarnemingen bij de wachthokken (informatie per wachthok)

Waarnemer _____

1		Aantal/soort dieren in het te observeren wachthok			
		Schaap mannelijk	Schaap vrouwelijk	Geit mannelijk	Geit vrouwelijk
Slachtlam					
Weidelam					
Uitstoot dieren					
Overige dieren					
Ras van de dieren					
Zijn in het wachthok de volgende dieren gemengd:					
Met/zonder hoorns		ja / nee / ?	Aangebonden/niet aangebonden		ja / nee / ?
Geslachtsrijp mnl/vrl		ja / nee / ?	Verschillende grootte of ras		ja / nee / ?
2	Nummer waarmee de lostijd voor de groep dieren in het hok kan worden opgezocht				
3	Tijdstip start waarnemingen in uu:mm				

Geef hieronder het aantal dieren wat genoemd gedrag vertoont						
4	1 ^e scan rustgedrag (totalen elk gedrag opgeteld tot 100%).	liggen	niet liggen		herkauwen	Niet herkauwen
5	1 ^e scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Zweten		
6	1 ^e scan sociaal gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Agressief	Actief Positief	Actief Exploratief	Actief Overig	Niet actief Rust
7	1 ^e telling vocalisaties (precies 2 min)					
Start 2 ^e scan z.s.m. maar niet eerder dan 5 minuten na begin met 1 ^e scan!						
8	2 ^e scan rustgedrag (totalen elk gedrag opgeteld tot 100%)	liggen	niet liggen		herkauwen	Niet herkauwen
9	2 ^e scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Zweten		
10	2 ^e scan sociaal gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Agressief	Actief Positief	Actief Exploratief	Actief Overig	Niet actief Rust
11	2 ^e telling vocalisaties (precies 2 min)					

Aankomsttijd (uu:mm): _____ Lostijd (uu:mm): _____

Opmerkingen over dit wachthok:

Waarnemingen bij uitgang wachthok en op weg naar verdoover (10 minuten observeren per onderdeel)

Waarnemer _____

Uitgang wachthok

1	Tijdstip start observeren (uu:mm)							
	Aantal dieren waarop dit betrekking heeft							
2	Gedrag	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	kreupel
	Telling							

Bij vragen 3 en 4 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve</i> indruk van de waarnemer		
3	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. is het voorgekomen	<i>ja / nee</i>
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
4	Oordeel omgang met de dieren	<i>rustig / normaal / ruw</i>

Naar de verdoover

5	Tijdstip start observeren (uu:mm)							-
	Aantal dieren waarop dit betrekking heeft							
6	Gedrag	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	kreupel
	Telling							

Bij vragen 7 en 8 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve</i> indruk van de waarnemer		
7	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. is het voorgekomen	<i>ja / nee</i>
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
8	Oordeel omgang met de dieren	<i>rustig / normaal / ruw</i>

Na verdooving

9	Tijdstip start observeren (uu:mm)							
10	Meet 10 keer het interval tussen verdooven en steken en noteer hieronder de gegevens							
11	Turf gedurende 10 minuten hoeveel dieren worden naverdoofd							
	Bij wisselende slachtsnelheid: aantal dieren verdoofd in 10 minuten							

Eventuele opmerkingen:

7.7 Bijlage 7 AWCP Protocol Runderen Toelichting

Algemeen: Indeling in fasen

Het vervoer van slachtdieren naar een slachterij is voor project AWCP opgedeeld in 3 fasen:

- fase 1: opladen
- fase 2: transporteren (deze fase wordt voorlopig niet ingevuld)
- fase 3: lossen (3A), met aansluitend verblijf op slachterij (3B)

Fase 1 is niet per definitie synoniem aan 'primaair bedrijf', en fase 3A is niet synoniem aan 'slachterij'. Laden en lossen kan ook elders gebeuren, want binnen één transportbeweging kunnen er diverse dierverplaatsingen zijn. Er worden bijvoorbeeld dieren op verschillende locaties geladen, er worden dieren overgeladen, er worden dieren tussentijds gestald, en uiteindelijk wordt er volgeladen en naar een slachterij gereden. We beschouwen dit als één transport met meerdere ritten.

Het rijden met een lege wagen is geen diertransport.

Het gebruik van de vragenlijsten is als volgt:

Protocol fase 1 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar dieren worden geladen. Gebruik indien meerdere wagens op hetzelfde bedrijf worden geladen een apart formulier voor iedere vrachtauto.

Protocol fase 3 wordt gebruikt op elke locatie (postadres) waar wordt gelost, indien het een slachtlocatie betreft dan kunnen ook de onderdelen die specifiek betrekking hebben op een slachterij worden gebruikt.

Voor AWCP worden de fasen in principe los van elkaar beoordeeld en hoeven niet op dezelfde transporten betrekking te hebben. Ook de onderdelen die op het slachthuis worden beoordeeld kunnen op verschillende diergroepen betrekking hebben, omdat het veelal niet mogelijk is om diergroepen vanaf lossen tot en met verdoven en steken te volgen. Vaste gegevens per bezoek aan een slachthuis hoeven slechts eenmalig per beoordelingssessie te worden ingevuld.

Bij een aantal vragen is het keuze antwoord: *géén / een deel / alle*

Géén - is geen enkel dier, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: géén of minder dan 5%.

Alle - zijn alle dieren, maar bij >50 dieren mag hier ook gelezen worden: alle of meer dan 95%.

Een deel - is alles daartussen in.

Fase 1 - laden

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen. Als dit niet mogelijk is dan op basis van interview b.v. met veehouder, dierversorger of chauffeur. Dit zal met name nodig zijn bij de notities vóór opladen.

Heading

Laad adres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe laadlocatie met een nieuw formulier. Gebruik ook indien op hetzelfde adres meerdere vrachtwagens worden geladen voor iedere vrachtwagen een nieuw formulier. Let daarbij op dat de bij elkaar horende formulieren bijeen blijven!

Vóór het opladen

- Vr. 1 Aangeven hoe precies het beoogd aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend is. Ook indien bij het laden wordt besloten een ander aantal te laden kan het beoogde aantal exact bekend zijn.
- Vr. 2 Vul in kolom b het aantal te laden dieren in, exact dan wel circa in deze vrachtauto. Vul na het opladen onder "w" het aantal werkelijk geladen dieren in (vraag 17).
- Vr. 3 Vraag deze informatie zo nodig aan de veehouder
- Vr. 4 Brijvoeding wordt gerekend tot voer, maar dit zal bij runderen waarschijnlijk niet aan de orde zijn. Voor melkkoeien is ook het interval sinds de laatste melking van belang, voor andere diercategorieën is dit niet van toepassing.
- Vr. 5 'Bekend' wordt hier gedefinieerd als zijnde twee dieren die tenminste de laatste 24 uur voor mengen loslopend dezelfde leefruimte hebben gedeeld. Zo niet, dan noemen we dat bij mengen 'onbekende' of 'vreemde' dieren.
Beschouw de telling vanuit de positie van elk te transporteren dier afzonderlijk. Bij voorbeeld: als er één onbekend dier in een hok van 10 dieren is geplaatst, en ze gaan allemaal op transport, dan zijn er 11 te transporteren dieren gemengd met een onbekend dier. Wanneer alleen dat ene dier op transport gaat dan is er 1 te transporteren dier gemengd. De grens van 1 uur maakt verschil tussen het (ruim) van tevoren klaarzetten van de dieren, en het kort van tevoren klaarzetten, b.v. nadat de chauffeur heeft gebeld dat hij onderweg is. Let ook op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.
- Vr. 6 Let op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.

Tijdens het opladen

Waarnemingszone en -periode: Tijdens het opladen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het opladen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone vanaf 3m voor de klep tot het moment dat ze over de drempel in de wagen gaan. Dit is de zone waarin de gedragsobservaties worden gedaan. Er wordt onderscheid gemaakt waar de waargenomen gedragingen plaatsvinden: tussen de stal en de klep of vanaf het betreden van de klep tot het einde van de waarnemingszone.

Scope: Alle dieren die en voor zolang ze zich in de waarnemingszone bevinden.

- Vr. 7 Aanvang van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk van start gaan, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip dat de klep voor het eerst open gaat. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.
- Vr. 8 Geef ook "veehouder" aan indien het een medewerker/dierversorger in dienst van de veehouder is.
- Vr. 9 Scoor de incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Noteer de aantallen per groepje dieren zoals ze worden geladen voor 2 fasen van het laden (voor zover van toepassing, zie scoreformulier): opdrijven uit de stal en vanaf de klep tot in de wagen.

Gedrag	Definitie
Uitglippen	Verlies van evenwicht, zonder dat deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt
Vallen	Verlies van evenwicht, waarbij deel van lichaam (anders dan hoeven en knieën) de grond raakt
Vocaliseren	loeien
Omkeren	Meer dan 90 graden omdraaien naar waar dier vandaan komt. Exploratief teruglopen (b.v. einde traject) telt niet mee.
niet willen lopen	2 sec of langer stokstijf stil blijven staan ('freeze')
omhoog komen	Zelf opspringen, of de voor- of achterhand wordt omhoog geduwd. Seksueel bespringen telt niet mee!
Bespringen	Hier wordt bedoeld op seksueel bespringen.
Kreupel	Aarzeling bij het belasten van 1 of meer poten, onregelmatige belastingsduur voor de verschillende poten

- Vr. 10 Dieren die wel zijn aangeboden voor transport, maar die tijdens het laadproces alsnog zijn teruggetrokken door het management ter plaatse, of die zijn geweigerd (door chauffeur of NVWA), of die niet in staat bleken om mee te gaan.
- Vr. 11 Einde van opladen is het tijdstip (uu:mm) dat de activiteiten met de dieren werkelijk klaar zijn, gewoonlijk gemarkeerd door tijdstip van laatste klep dicht. Markeer ook of het donker, schemerig of dag is.

Na het opladen

Bij vragen 13 t/m 16 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 12 Beoordeeld wordt of sprake is van door de wet verboden handelingen door de veehouder (of een medewerker) of door de chauffeur. Prikkergebruik is bij schapen en geiten niet toegestaan. Dieren sleuren aan oren, poten, kop of vacht is verboden, evenals dieren schoppen of hard slaan. Geef ook een schatting welk deel van de dieren met deze handelingen is geconfronteerd (zie ook de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting)
- Vr. 13 Dit betreft een meer algemene beoordeling van de werkwijze van genoemde personen, dit geeft de mogelijkheid om ook positief gedrag te noteren.
- Vr. 14 Dieren hebben vooral moeite met overgang van licht naar donker, maar als in de stal weinig licht is en bij de klep is het helder verlicht dan kan het zijn dat de ogen tijd nodig hebben om zich aan te passen. Let op de omschrijving van het onderscheid tussen geen, een deel en alle op pagina 1 van deze toelichting.
- Vr. 15 Het gaat hier om de begaanbaarheid / glibberigheid i.v.m. vervuiling.
- Vr. 16 Het aantal geladen dieren kan in de tabel van Vr. 2 worden genoteerd.
- Vr. 17 Aantal compartimenten correspondeert met schets bij vraag 21
- Vr. 18 Onbekende dieren die in voorbereiding op transport korter dan 24 uur bij elkaar zaten (zie toelichting bij vraag 6) worden hier nog steeds als 'onbekend' met elkaar beschouwd.
- Vr. 19 Geef aan of de genoemde combinaties zich voordoen.

Vr. 20 Zo mogelijk in het plaatje dat van toepassing is schetsmatig aangeven waar de dieren van dit bedrijf werden geplaatst. Geef per ingetekende laag en compartimenten de volgorde van laden aan [1, 2, 3] met het aantal geladen dieren, (bv. 1.13, 2.12, .). De kenteken informatie is handig voor eventuele navraag. De schets is vooral voor eigen referentie.

Een wagen kan meerdere klep en liftvoorzieningen hebben, kruis aan welke bij het opladen gebruikt zijn. Van een etagelift is sprake indien niet de klep maar een hele etage na opladen omhoog gaat (voor alle lagen behalve de onderste).

Als er op de huidige laadlocatie dieren die al op de wagen stonden worden overgeplaatst naar andere compartimenten dan kan dit op de schets van de huidige laadlocatie worden aangeven.

Vr. 21 Geef een globale indruk van de weersomstandigheden

Fase 3 slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Alle informatie bij voorkeur op basis van eigen waarnemingen invullen, daar waar aangegeven kan ook informatie van de NVWA-dierenarts worden overgenomen. Als eigen waarneming op onderdelen niet mogelijk is dan op basis van interview met chauffeur, stalmeester, of manager op bestemming. De opzet van het formulier is nu zodanig dat per slachterijbezoek meerdere transporteenheden kunnen worden beoordeeld, daarom bevat het eerste blad algemene informatie die voor alle beoordeelde transporten van belang is en de volgende bladen de unieke informatie per transporteenheid. In principe moeten in alle niet grijs gearceerde vakken antwoorden worden ingevuld!

Algemene informatie

De algemene informatie op de 1^e pagina hoeft slechts eenmalig te worden ingevuld per dag van waarnemen op dezelfde locatie.

Losadres: voor Nederland is postcode en huisnummer ook voldoende, anders bedrijfsadres.

Elk nieuw adres is een nieuwe loslocatie met een nieuw formulier.

Informatie op te vragen bij personeel slachterij:

Bij gegevens over schatting verblijfsduur in de wachthokken wordt onderscheid gemaakt tussen die categorieën omdat deze mogelijk in aparte batches worden geslacht. Indien andere categorieën moeten worden onderscheiden pas dit dan aan in het protocol. Vul alleen gegevens in voor van belang zijnde diercategorieën (die op deze locatie worden geslacht). Indien wachthokken van verschillende grootte voorkomen geef dit dan aan.

Stop- of parkeermomenten zijn de momenten of plaatsen van ophoud, waarbij de dieren niet naar believen kunnen doorlopen. Automatische oprijfhekken zijn ook stopplaatsen (voor de volgende groep).

Aankomst- en lostijden van dieren in wachthokken zijn alleen van belang als er aanzienlijke variatie is in de verblijfsduur in de wachtruimten op het moment dat de waarnemingen bij de wachthokken starten.

Waarnemingen bij lossen

Gebruik voor iedere transporteenheid een apart scoreformulier, vul daarbij ook de header in!.

Bij aankomst

Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie).

Vr. 2 Geef de juiste keuze aan, geef bij keuze "anders" een korte tekstuele toelichting. Probeer indien er geen NVWA toezicht is tijdens lossen zelf te beoordelen in hoeverre afwijkingen vermeld bij vraag 7 voorkomen! Geef ook aan of de genoemde categorieën dieren zijn gemengd.

Tijdens het lossen

Tijdens het lossen neemt de waarnemer een positie in bij de klep zodanig dat het lossen zo min mogelijk wordt verstoord, en er het beste zicht is op de dieren in de zone die bestaat uit de wagenklep en de losklep van het losperron. Indien er geen losklep is dan loopt de zone tot het begin waar de voer vlak loopt. Als de vloer direct vlak loopt na de wagenklep wordt er 3m van het losperron meegerekend. Wordt er gelost met een kleplift, dan wordt er gerekend vanaf het moment dat de klepdeurtjes open gaan. Dit is de zone waarin de waarnemer de dieren beoordeelt op geschiktheid na transport, en waarin de gedragsobservaties worden gedaan.

Vr. 3 Het lossen start zodra het eerste dier de laadklep betreedt

Vr. 4 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 10 van Fase 1.

Vr. 5 Dead on arrival (dood bij aankomst).

Vr. 6 Dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet en direct zijn gedood of met voorrang zijn geslacht

Vr. 7 Overige dieren die tijdens het lossen direct apart zijn gezet maar die later worden gedood en geslacht. Vraag de redenen na bij de NVWA-dierenarts als die aanwezig is bij het lossen, geef anders zelf een inschatting. Let op: meerdere redenen per dier zijn mogelijk. Maak een aantekening indien er niet wordt gesepareerd maar wel de genoemde problemen zich voordoen.

Vr. 8 Met dit tijdstip en starttijd kan de duur van het lossen worden berekend.

Na het lossen

- Vr. 9 Omdat soms wel uitglijden of vallen in de vrachtwagen (buiten de waarnemingszone) wordt gesignaleerd kan een inschatting daarvan hier worden vastgelegd.
- Vr. 10 Als niet de hele wagen is gelost, dan aangeven hoeveel dieren er wel zijn gelost
- Vr. 11 Geef de juiste keuze aan
- Vr. 12 Tel het aantal personen die bezig zijn om de dieren af te voeren naar de wachthokken

Bij vragen 13 t/m 16 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.

- Vr. 13 Zie toelichting Vr. 13 van Fase 1.
- Vr. 14 Zie toelichting Vr. 14 van Fase 1.
- Vr. 15 Zie toelichting Vr. 15 van Fase 1.
- Vr. 16 Zie toelichting Vr. 16 van Fase 1.

Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij de wachthokken

De in de wachthokken beoordeelde dieren zijn in principe niet dezelfde dieren als de dieren die bij het lossen zijn beoordeeld. Daarom wordt nu wederom gevraagd het aantal en soort dieren te noteren.

- Vr. 1 In het kort de diergegevens (aantal en categorie) en enkele overige gegevens
- Vr. 2 Vraag per slachterij na of en zo ja hoe per wachthok kan worden achterhaald wanneer (datum en tijd) de dieren in het betreffende wachthok zijn gelost. Mogelijk voldoet het nummer van het wachthok.
- Vr. 3
- Vervolgens wordt het wachthok gescand op 4 onderdelen (dit duurt naar inschatting ongeveer 5 minuten):
- Vr. 4 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt gescoord wat de houding van individuele dieren is (liggen of niet liggen; alles anders dan liggen wordt gescoord als "niet liggen", samen 100%). Beoordeel ieder dier éénmalig. Tel hierbij ook het aantal dieren dat aan het herkauwen is, de overige gescande dieren zijn niet aan het herkauwen. Dit telt ook op tot 100%.
- Vr. 5 Scan voor hetzelfde aantal dieren of de volgende verschijnselen worden vertoond:
- Rillen: Langzame en onregelmatige vibratie van het lichaam, of deel van het lichaam
 - Hijgen: Snel en met korte stoten ademen door de mond
 - Zweeten: zweetplekken of een nat haarkleed
- Beoordeel wederom ieder dier éénmalig, deze aantallen hoeven niet op te tellen tot 100% van de dieren.
- Vr. 6 Van maximaal 50 dieren in het wachthok wordt het actuele gedrag genoteerd in één van de vijf klassen (samen optellend tot 100%):
- Agressief: Interactie met soortgenoot, zoals bijten, stoten, porren e.d., waarbij soortgenoot agressief reageert of weglucht. Ook bespringen valt hier onder!
 - Positief: Interactie met soortgenoot, zoals snuffelen, likken, porren e.d., zonder dat soortgenoot agressief reageert of weglucht
 - Exploratie: Snuffelen, likken, bijten e.d. aan hokonderdelen, vloer of strooisel, stro vreten
 - Overig: Elk ander actief gedrag, zoals lopen, vreten, drinken, rondkijken, lucht snuiven etc. zonder interactie met soortgenoot
 - Rusten: Geen activiteit, niets doen, zoals stil staan, stil liggen, rusten, slapen
- Ook deze score betreft een individuele eenmalige scan.
- Vr. 7 Deze laatste waarneming wordt gecombineerd met een telling gedurende exact 2 minuten van hoe vaak vocalisaties voorkomen (loeiën). Anders dan bij Welfare Quality wordt de incidentie geturfd, niet dieren. Aanhoudend vocaliseren telt bij elke nieuwe ademhaling opnieuw mee.
- Vr. 8-11 Voer dezelfde beoordelingen niet eerder dan 5 minuten na begin van de eerste ronde (maar indien mogelijk wel gelijk daarna) nogmaals uit.
- Zoek later in het kantoor bij de losplaats de aankomst- en losdatum en tijd van de dieren in deze hokken op en vul deze in op het formulier (alleen zinvol indien er variatie is in verblijfsduur in de wachthokken tijdens het waarnemen van de gedragingen). Indien er bijzonderheden zijn opgevallen noteer dan op het formulier wat is opgevallen.

Waarnemingen bij uitgang wachthokken en op weg naar de verdover

- Vr. 1 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur.
- Vr. 2 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 10 van Fase 1.
- Bij Vr. 3 en 4 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.
- Vr. 3 Zie toelichting Vr. 13 van Fase 1.
- Vr. 4 Zie toelichting Vr. 14 van Fase 1.
- Vr. 5 Omdat de uitstroom uit de wachthokken niet noodzakelijkerwijs constant is in de tijd wordt ook het aantal dieren genoteerd. Streef naar minimaal 25 dieren per waarneming, verleng zo nodig de tijdsduur
- Vr. 6 Incidentie van genoemd gedrag. Herhaald gedrag aan eenzelfde dier wordt herhaald gescoord. Toelichting als bij Vr. 10 van Fase 1.
- Bij Vr. 7 en 8 wordt gevraagd naar een snelle en globale indruk van de waarnemer, en dit zijn daardoor subjectieve beoordelingen met beperkte waarde, tenzij er grondige training en onderlinge afstemming aan vooraf zou gaan.
- Vr. 7 Zie toelichting Vr. 13 van Fase 1.
- Vr. 8 Zie toelichting Vr. 14 van Fase 1.
- Vr. 9 Noteer tijdstip.
- Vr. 10 Indien dieren groepsgewijs worden verdoofd (met name bij gasverdoving) dan alleen het interval tussen verdoven en steken van het laatste dier per groep meten! Indien eerst enkele dieren individueel worden verdoofd en dan gestoken meet dan per individu (met voor ieder dier ook een eigen tijdstip van verdoving).
- Vr. 11 Leg indien de slachtsnelheid afwijkt van de bij algemene informatie opgegeven waarde ook het aantal in deze 10 minuten verdoofde dieren vast.

Noteer onderaan het formulier eventuele opmerkingen.

7.8 Bijlage 8 AWCP Protocol Runderen

Fase 1: laden

Datum _____ Waarnemer _____
Transportbedrijf _____ te _____
Laad adres: _____
type *primair bedrijf / verzamelplaats / anders:* _____

Vóór het opladen

1. Is het aantal en de categorie te laden dieren vooraf bekend bij de chauffeur *exact / circa / nee*
2. Wat is het beoogd en werkelijk aantal te laden dieren

	b	w		b	w
Vleeskalf wit			Nuka		
Vleeskalf rosé			Vleesvee mnl		
Melkkoe			Vleesvee vrl		
Pink			Fokstier		

kolom b = beoogd te laden (vraag 2), kolom w = werkelijk geladen (vraag 17)

3. Wat is het ras van de op te laden dieren: _____
4. Was de meerderheid van de te laden dieren bij aankomst van de veewagen individueel vastgezet (bijv. aangebonden of in een vastzethok) *ja / nee / onbekend*
5. Hoeveel uur voor aanvang laden
 - e. heeft de meerderheid van de te laden dieren niet meer kunnen drinken *___ uur / onbekend*
 - f. heeft de meerderheid van de te laden dieren niet meer kunnen vreten *___ uur / onbekend*
 - g. zijn de dieren voor het laatst gemolken *___ uur / onbekend / n.v.t.*
6. Hoeveel te laden dieren zijn voor aanvang laden gemengd met minstens één onbekend dier
 - g. tussen 0 en 1 uur voor aanvang laden *geén / een deel / alle / onbekend*
 - h. tussen 1 en 24 uur voor aanvang laden *geén / een deel / alle / onbekend*
7. Hoeveel te laden dieren zijn voor aanvang laden in afzondering gezet zonder mogelijkheid tot visueel contact met één of meer soortgenoten
 - i. tussen 0 en 1 uur voor aanvang laden *geén / een deel / alle / onbekend*
 - j. tussen 1 en 24 uur voor aanvang laden *geén / een deel / alle / onbekend*

Opmerkingen omtrent mengen en overige met betrekking tot periode voorafgaand aan opladen:

Tijdens het opladen

8. Tijdstip aanvang laden (klep open) in uu:mm ____:____ *donker / schemering / dag*
9. Wie doet de dierkeuring tijdens het opladen *veehouder / chauffeur / niemand / anders: _____*
10. Aantal keren dat het volgende gedrag wordt gezien in de waarnemingszone:

Groep no	Aantal dieren	Opdrijven uit stal								Vanaf klep tot in wagen							
		uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	bespringen	kreupel	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	bespringen	kreupel
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	

11. Hoeveel van de aangeboden dieren zijn er niet meegegaan op transport *n: ____*
12. Tijdstip einde laden (laatste klep dicht) in uu:mm ____:____ *donker / schemering / dag*

Opmerkingen omtrent het opladen, bijvoorbeeld redenen om dieren niet mee te nemen:

Na het opladen

Bij vragen 13 t/m 16 gaat het uitdrukkelijk om een *globale en subjectieve indruk* van de waarnemer

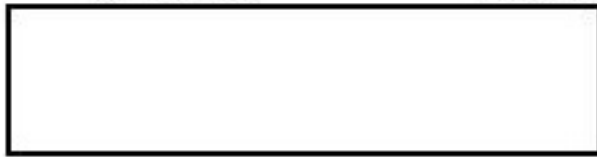
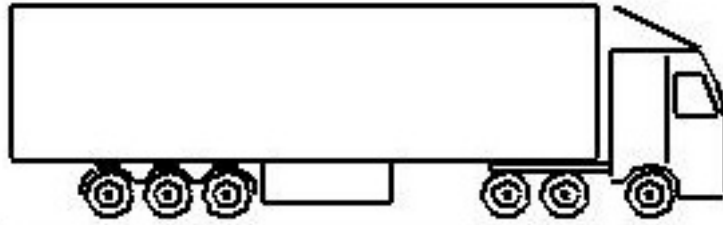
13. Ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet verboden handelingen):
- g. door de veehouder *ja / nee*
 - h. door de chauffeur *ja / nee*
 - i. bij hoeveel van de dieren kwam het voor *een deel / alle / nvt*
14. Oordeel werkwijze bij opladen van
- e. Veehouder *rustig / normaal / ruw*
 - f. chauffeur *rustig / normaal / ruw*
15. Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de stal
- e. dieren met last *géén / een deel / alle*
 - f. ernst van last *nvt / enigszins / veel*
16. Was de klep voldoende stroef tijdens het laden
- e. bij aanvang *ja / nee*
 - f. aan het einde *ja / nee*
17. Hoeveel dieren zijn er daadwerkelijk geladen *in te vullen in kolom 'w' bij vraag 2*
18. Over hoeveel wagen compartimenten zijn de geladen dieren verdeeld *n: ____*
19. In hoeveel wagen compartimenten zijn er onbekende dieren bij elkaar gekomen (vraag aan chauffeur) *n: ____*
20. Zijn binnen compartimenten in de vrachtauto de volgende dieren gemengd
- f. .Dieren met en zonder hoorns *ja / nee*
 - g. Aangebonden en niet-aangebonden dieren *ja / nee*
 - h. Geslachtsrijpe mannelijke en vrouwelijke dieren *ja / nee*
 - i. Elkaar vijandig gezinde dieren of dieren van verschillend ras of grootte *ja / nee*

21. Kentekens en schets van plaatsing van de geladen dieren in de vrachtwagen per compartiment (volgorde van laden 1, 2, 3,... met het aantal geladen dieren, bv. 1.13, 2.12,...). Geef ook het aantal lagen aan.

kenteken: _____

kenteken: _____

- oplegger:
- klep zonder lift
 - kleplift
 - etagelift

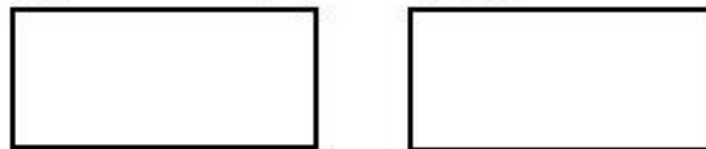
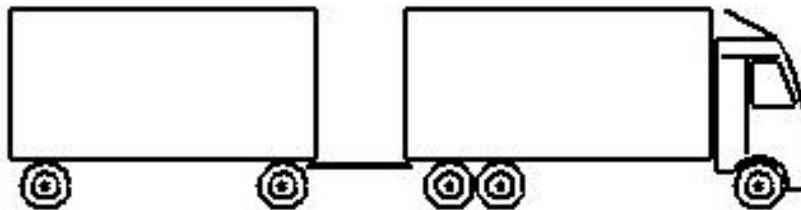

bovenaanzicht

kenteken: _____

kenteken: _____

- aanhanger:
- klep zonder lift
 - kleplift
 - etagelift

bovenzicht

- voorzagen:
- klep zonder lift
 - kleplift
 - etagelift

22. Wat waren de overheersende weersomstandigheden tijdens het laden

Zonneschijn	Neerslag	Wind	Buiten temperatuur
☐ bewolkt	☐ geen	☐ geen, zwak	geschat min. °C:
☐ halfbewolkt	☐ weinig, af en toe	☐ matig	geschat max. °C:
☐ zonning	☐ veel, voortdurend	☐ veel, hard	
☐ nacht			
☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend	☐ onbekend

Overige opmerkingen:

Fase 3: slachterij; observaties bij lossen, in wachtruimtes, naar verdover en bij steken

Algemene informatie:

Datum	
Waarnemer(s)	
Los adres: Naam bedrijf	
Adres	
Type	<i>slachterij / anders: _____</i>

Informatie op te vragen bij personeel slachterij:

1. Gegevens m.b.t. verblijfsduur in de wachthokken voor relevante diercategorieën:

	Vleeskalf wit	Vleeskalf rosé	Melkkoe	Pink	Nuka	Vleesvee mnl	Vleesvee vrl	Fokstier
slachtsnelheid (dieren/uur)								
gem wachtduur (uu:mm)								
min wachtduur (uu:mm)								
max wachtduur (uu:mm)								

2. Overige gegevens over verblijf in de wachthokken:

Voervoorziening	
Komt het voor dat dieren meer dan 3 uur in de wachtruimte verblijven	<i>dagelijks / soms / nooit</i>
Krijgen de dieren in dat geval gewoonlijk voer tot hun beschikking	<i>ja / nee / n.v.t.</i>
Watervoorziening	
Hoeveel werkende drinkpunten zijn er per groep/wachthok	<i>n: _____</i>
Reinheid van alle drinkpunten op het moment van inspectie	<i>vuil / deel(s) vuil / schoon</i>
Vloeroppervlak per wachthok (eventueel van plattegrond)	<i>m²</i>
Aantal dieren per wachthok	<i>n: _____</i>
Strooisel in de wachthokken	<i>geen / stro / anders</i>
Worden dieren van verschillende transporten samengevoegd in wachthok	<i>ja / nee /soms</i>

3. Zelf eenmalig te beoordelen en eventueel na te vragen:

Aantal stop- of parkeermomenten tussen wachthok en verdover	<i>n: _____</i>

4. Naderhand in kantoortje op te zoeken informatie van beoordeelde transporten:

Aankomsttijd en lostijd van geobserveerde hokken (***in te vullen op de wachthok-formulieren!***)

5. Informatie over weersomstandigheden:

Zonneschijn	☐ bewolkt	☐ halfbewolkt	☐ zonnig	☐ nacht	☐ onbekend
Neerslag	☐ geen	☐ weinig	☐ veel		☐ onbekend
Wind	☐ geen/zwak	☐ matig	☐ veel/hard		☐ onbekend
Buiten temperatuur	geschat min.	°C	geschat max.	°C	☐ onbekend

Algemene opmerkingen:

Waarnemingen bij lossen van de dieren (informatie per transporteenheid/vrachtauto)

Datum _____ Waarnemer _____
 Transportbedrijf _____ te _____
 Kenteken truck / voorwagen _____ en oplegger / aanhanger _____
 Soort vrachtauto: truck +oplegger / auto + aanhanger / auto zonder aanhanger / anders

Bij aankomst bij de losplaats

1 Aantal/soort dieren op de wagen (gebruik zo mogelijk info van medewerker NVWA bij lossen)							
Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal
Vleeskalf wit		Melkkoe		Nuka		Vleesvee vrl	
Vleeskalf rosé		Pink		Vleesvee mnl		Fokstier	
2 Wie doet de dierkeuring tijdens lossen				niemand / chauffeur / NVWA / anders: _____			
Zijn per compartiment de volgende dieren gemengd:							
Met/zonder hoorns		ja / nee / ?		Aangebonden/niet aangebonden		ja / nee / ?	
Geslachtsrijp mnl/vrl		ja / nee / ?		Vijandige/verschillende grootte of ras		ja / nee / ?	

Tijdens het lossen

3 Tijdstip start lossen (1 ^e dier verlaat de wagen) in uu: mm									
4	Compartiment (max 5)	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	bespringen	kreupel
	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
5 Aantal dieren dood op de vrachtauto									
6 Bij lossen direct gedood of met voorrang geslacht									
7 Aantal dieren apart gestald									
redenen voor separeren volgens NVWA (meerdere per dier mogelijk!)									
		aantal				aantal			
	te mager					tekenen van koorts (<i>rillen, hiegen</i>)			
	ernstige diarree					ademhalingsproblemen			
	ernstig kreupel					neus- of ooguitvloeiing			
	zwellings, bult, breuk					blind aan beide ogen			
	Prolaps					te lang niet gemolken/gezoogd			
	ernstige wond of ontsteking					niet ambuland			
	te dicht bij partus					overig, nl:			
8 Tijdstip laatste dier uit de wagen (excl. dood of gedood) en van klep af in uu: mm									

Voor overige vragen en opmerkingen over het lossen: zie ommezijde formulier!

Na het lossen

9	Hoeveel uitglijden/vallen was er in de vrachtwagen	<i>niet of nauwelijks / matig / veel / onbekend</i>
10	Zijn alle dieren die op de wagen zaten gelost. Zo nee, hoeveel wel	<i>alle / aantal: _____</i>
11	Werden de dieren per compartiment of laag uit de wagen gedreven?	<i>compartiment / laag</i>
12	Hoeveel personen waren bezig de dieren na uitladen naar de wachthokken te drijven?	<i>aantal: _____</i>
Bij vragen 13 t/m 16 gaat het uitdrukkelijk om een <i>globale en subjectieve indruk</i> van de waarnemer		
13	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):	
	a. door de chauffeur	<i>ja / nee</i>
	b. door medewerkers losplaats	<i>ja / nee</i>
	c. bij hoeveel van de dieren kwam het voor	<i>een deel / alle / nvt</i>
14	Oordeel werkwijze bij uitladen van	
	a. de chauffeur	<i>rustig / normaal / ruw</i>
	a. medewerkers losplaats	<i>rustig / normaal / ruw</i>
15	Hoeveel van de dieren had last van (sterke) lichtovergangen bij het uitkomen van de wagen	
	<i>dieren met last:</i>	<i>géén / een deel / alle</i>
	<i>ernst van last:</i>	<i>nvt/ enigszins / veel</i>
16	Was de klep voldoende stroef tijdens het lossen:	
	<i>bij aanvang:</i>	<i>ja / nee</i>
	<i>aan 't einde:</i>	<i>ja / nee</i>

Eventuele bijzonderheden geconstateerd bij lossen van dieren (zoals bijvoorbeeld dieren die verkoeling zoeken zodra ze de kans hebben of lossen van een voorwagen door de aanhanger). Omschrijf **wat** je hebt gezien, of het betrekking heeft op het beoordeelde transport (ja/nee) en **waar** het zich heeft voorgedaan.

Wat:

Betreft beoordeelde transport: ja / nee

Waar (indien van toepassing!):

Waarnemingen bij de wachthokken (informatie per wachthok)

Waarnemer _____

1 Aantal/soort dieren in het te observeren wachthok							
Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal	Diercategorie	Aantal
Vleeskalf wit		Melkkoe		Nuka		Vleesvee vrl	
Vleeskalf rosé		Pink		Vleesvee mnl		Fokstier	
<u>Zijn per compartiment de volgende dieren gemengd:</u>							
<u>Met/zonder hoorns</u>		ja / nee / ?		<u>Aangebonden/niet aangebonden</u>		ja / nee / ?	
<u>Geslachtsrijp mnl/vrl</u>		ja / nee / ?		<u>Vijandige/verschillende grootte of ras</u>		ja / nee / ?	
2 Nummer waarmee de lostijd voor de groep dieren in het hok kan worden opgezocht							
3 Tijdstip start waarnemingen in uu:mm							

Geef hieronder het aantal dieren wat genoemd gedrag vertoont						
4	1° scan rustgedrag (totalen elk gedrag opgeteld tot 100%)	liggen	niet liggen		Herkauwen	Niet herkauwen
5	1° scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Zweten		
6	1° scan sociaal gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Agressief	Actief Positief	Actief Exploratief	Actief Overig	Niet actief Rust
7	1° telling vocalisaties (precies 2 min)					
Start 2° scan z.s.m. maar niet eerder dan 5 minuten na begin met 1° scan!						
8	2° scan rustgedrag (totalen elk gedrag opgeteld tot 100%)	liggen	niet liggen		Herkauwen	Niet herkauwen
9	2° scan thermo comfort gedrag	Rillen	Hijgen	Zweten		
10	2° scan sociaal gedrag (totaal aantal moet 100% zijn)	Actief Agressief	Actief Positief	Actief Exploratief	Actief Overig	Niet actief Rust
11	2° telling vocalisaties (precies 2 min)					

Aankomsttijd (uu:mm): _____ Lostijd (uu:mm): _____

Opmerkingen over dit wachthok:

Waarnemingen bij uitgang wachthok en op weg naar verdover (10 minuten observeren per onderdeel)

Waarnemer _____

Uitgang wachthok

1	Tijdstip start observeren (uu:mm)				Aantal dieren uit wachthok(ken)				
2	Gedrag	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	bespringen	kreupel
	Telling								

Bij vragen 3 en 4 gaat het uitdrukkelijk om een *globale en subjectieve* indruk van de waarnemer

3	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):								
	a. is het voorgekomen						ja / nee		
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor						een deel / alle / nvt		
4	Oordeel omgang met de dieren							rustig / normaal / ruw	

Naar de verdover

5	Tijdstip start observeren (uu:mm)				Aantal dieren naar verdover				
6	Gedrag	uitglijden	vallen	vocaliseren	omkeren	niet willen lopen	omhoog komen	bespringen	kreupel
	Telling								

Bij vragen 7 en 8 gaat het uitdrukkelijk om een *globale en subjectieve* indruk van de waarnemer

7	Toepassen ongepast veel drang of ongepast gebruik van hulpmiddelen bij het drijven (door wet <u>verboden</u> handelingen):								
	a. is het voorgekomen						ja / nee		
	b. bij hoeveel van de dieren kwam het voor						een deel / alle / nvt		
8	Oordeel omgang met de dieren							rustig / normaal / ruw	

Na verdoving

9	Tijdstip start observeren (uu:mm)								
10	Meet 10 keer het interval tussen verdoven en steken en noteer hieronder de gegevens								
11	Turf gedurende 10 minuten hoeveel dieren worden naverdoofd								
	Bij wisselende slachtsnelheid: aantal dieren verdoofd in 10 minuten								

Eventuele opmerkingen:

7.9 Bijlage 9 Verslag AWCP symposium

De steekproef

Voor het toetsten van het protocol in de praktijk is bewust gekozen voor een steekproef met veel variatie; mede daardoor kan de gekozen steekproef dus als niet representatief voor de praktijk en de respectievelijke diercategorieën beschouwd worden. Bij de presentatie van de verzamelde data werd met name gefocust op diergedrag. Achtereenvolgens werden de data van de praktijkproef van de diersoorten vleesvarkens, vleeskuikens, schapen/geiten, melkkoeien en vleeskalveren gepresenteerd.

Uit de beperkte steekproef kwam naar voren dat het gedrag van beren in de wachtruimten op de slachterij op een aantal punten leek te verschillen van dat van borgen en gelten. De indruk bestond dat beren actiever waren dan borgen/gelten (meer staan en minder liggen), en dat beren meer negatief sociaal gedrag (bijten) vertoonden. Op twee slachtlocaties werd gekeken naar het verschil in gedrag tijdens het opdrijven naar de verdover. Bij dieren die opgedreven werden naar een elektrische verdover (waarbij ze achter elkaar moesten lopen) leek meer onrust voor te komen in termen van meer willen omkeren of omhoog geduwd worden in vergelijking met opdrijven richting een gas verdover (waar dieren in groepjes naartoe liepen).

Ook bij vleeskuikens was het hele proces van vangen tot en met verdoven in kaart gebracht. Als eerste aandachtspunt werd de variatie in het hanteren tijdens vangen genoemd, met name de manier waarop dieren in de lades werden geladen (wel of niet vroeg worden losgelaten, en dus in de lades vallen). Een tweede opvallende waarneming was dat op sommige slachtlocaties dieren in de containers meer aan het hijgen waren dan op andere locaties. Mogelijk speelde klimaatbeheersing en plaatsing van de containers ten opzichte van ventilatoren in de wachtruimte een rol. Tot slot zagen de onderzoekers een grote variatie in tijdsduur tussen het vangen van de dieren op het bedrijf en tot het einde van het lossen van de laatste container. Hier speelden mogelijk wachttijden na transport, bij aankomst op de slachterij, een rol.

Bij de praktijkproef bij de schapen en geiten viel opdat dieren op de wagen vaak gemengd werden. Geiten en schapen, verschillende rassen en groottes en beide seksen. Mogelijk risico van het mengen van dieren is, dat daardoor sociaal negatief gedrag kan ontstaan wat kan leiden tot verwondingen, angst en stress. Daarnaast viel op dat tijdens het laden en lossen dieren uitglijden, omkeren en niet verder willen lopen.

Bij de runderen is voor het opladen gekeken naar het opladen van melkkoeien. Daar werd een grote variatie gezien in met name het wel of niet uitglijden van de dieren van de stal tot aan de klep en op de klep zelf. Ook op het slachthuis, waar is gekeken naar het gedrag van vleeskalveren, is veel variatie gezien in uitglijden en vallen bij het opdrijven richting de verdover. Mogelijk zijn bij deze diercategorie verbeterpunten te vinden in de omgeving, zoals de vloer en/of het design van de routing naar de verdover.

Samengevat is over de diersoorten heen veel variatie in diergedrag waargenomen. Bijvoorbeeld bij het uitglijden en vallen bij risicovolle momenten (Check Points) als het laden, lossen en opdrijven naar de verdover. Bij pluimvee was er daarnaast ook veel variatie in de manier van vangen bij het laden, en hijgen in de containers in de wachtruimte van de slachterij zichtbaar.

Met dit onderzoek zijn instrumenten ontwikkeld die voldoende gevoelig zijn om in de praktijk verschillen tussen groepen dieren waar te nemen. Met deze kleine dataset is een eerste indruk verkregen van de spreiding in dierkenmerken (diergedrag) die in de praktijk te verwachten is en van mogelijke factoren die deze spreiding zouden kunnen verklaren. Dit zonder daarbij een oorzakelijk verband aan te tonen, daarvoor is grootschalig onderzoek noodzakelijk.

Een kijkje achter de schermen van...

Dhr. Gerbert Oosterlaken is varkenshouder en heeft een zogenoemde zichtstal, waar de burger kan komen kijken. Hij vindt het belangrijk begrip te kweken door uit te leggen wat je doet en waarom. Dit moet ook voor wat betreft transport. Rust en waardig met dieren omgaan bij transport vermindert de stress. Voor dierenwelzijn is strooisel, de beladingsgraad en hoeveelheid ruimte van belang. Hoe beter de omstandigheden, hoe minder stress er is, en hoe gezonder en beter uitgerust de dieren van het transport komen. Uiteindelijk is dat ook van belang voor de kostprijs.

De toekomst van transport begint bij het scheiden van diercategorieën. Slachtdieren zouden vervoerd moeten worden in gesloten en geventileerde vrachtwagens. Gebruiksdieren zouden vervoerd moeten worden met gesloten, geklimatiseerde vrachtwagens met "extra" reiniging en ontsmetting na het lossen. De vrachtauto's moet brandschoon zijn. Fokdieren zouden uitsluitend vervoerd moeten worden door een bedrijfseigen vervoermiddel.

Dhr. Arian Oostvogels laat zien hoe het vangen en laden van pluimvee op zijn bedrijf wordt uitgevoerd. Al meer dan 10 jaar maakt hij gebruik van machinaal vangen. Hij legt het automatisch vangstelsysteem uit aan de hand van een demo-filmpje. De aanwezigen zijn onder de indruk. Slechts twee mensen hadden dit systeem eerder in werking gezien. Er is rust in de koppel bij het laden.

Dhr. Oostvogels geeft vier redenen om te kiezen voor automatisch laden boven handmatig laden. Ten eerste vanwege arbeidsomstandigheden. Ten tweede vanwege dierenwelzijn. Ten derde vanwege de hygiëne. Tenslotte vanwege de logistiek. Geen te zware vrachtwagens meer. De snelheid van laden is constant. Er is flexibiliteit rondom laden. Verbeterpunten voor de toekomst zijn containers die nog diervriendelijker geladen kunnen worden en contact houden met de slachterij via een soort Track-and-Trace systeem. Wat is er onderweg, wat komt er nog aan? En hij wijst op het belang van een goed draagvlak bij de consument. "Zorg dat je laat weten wat je doet, houd open dagen" aldus Dhr. Oostvogels.

Dhr. Lex Verhoog is schapenexporteur. Meerwaarde van zijn erkende verzamelcentrum (EVP) is het aanleveren van uniforme koppels, het schoon en op het juiste tijdstip aanleveren en het levend sorteren naar wensen van de klanten. Bijvoorbeeld op leeftijd of gewicht. Grotere aantallen kunnen leveren voor de export is ook een meerwaarde, evenals het feit dat zij goed op de hoogte zijn van de juiste regelgeving. De EVP heeft alle benodigde voorzieningen: een laad- en losplaats, droogvoer ruiven, krachtvoerbakken, waterbakken, weegstelsel en sorteerpaden.

Verhoog stelt dat de schapen zoveel mogelijk gescheiden worden. Oude en jonge dieren apart en mannelijke en vrouwelijke dieren apart. Er wordt rekening gehouden met kuddegedrag, dus nooit wordt één schaap gescheiden van de rest. Verder kan hij melden dat het gedrag van één koppel schapen heel verschillend kan zijn van een ander koppel schapen. De herkomst van ieder schaap is traceerbaar tot aan de slachtlijn. Vervoersdocumenten tijdens transport worden uiteraard gebruikt. Een struikelblok dat dhr. Verhoog in Nederland tegenkomt zijn onder andere de hoge kosten van NVWA wat niet gunstig is voor de concurrentiepositie. Verder moet er veel tijd besteed worden aan papierwerk en controles daarvan.

Dhr. John Borgmeier is veterinaire in het agroveld en heeft een eigen consultancybedrijf. In zijn presentatie schetst hij een historisch perspectief van het transport van runderen. Wat is er veranderd en was dat goed voor dierenwelzijn? De stand van zaken anno 2013 is dat vervoer van ziek en wrak vee sterk gereduceerd is. Dubbeldekkers zijn uit de gratie. Er zijn (entree) controles in de slachterijen. Opleiding van mensen is van belang. Het belangrijkste is dat mensen met elkaar praten en overleggen. Hoe kan je verder verbeteren? De betrokkenheid van overheid, beleid en uitvoering moet dynamischer. Primaire bedrijven treffen geen voorzieningen voor gelijkvloers laden, terwijl ze zien dat koeien uitglijden bij het op de wagen gaan. En voorverzamen op goed ingerichte hygiënische verzamelplaatsen zou ook een verbeterpunt zijn. De duurzaamheid van de koe kan verbeteren, waardoor ze meer lactaties in productie blijft. Verder stelt hij voor dat er een herstel van het 'middenveld' komen. Instanties zoals Landbouwschap en Productschappen behoren tot dat middenveld. Na het verdwijnen hiervan staat het bedrijfsleven rechtstreeks tegenover de overheid. Ze hebben hun kracht daarmee verloren. Dhr. Borgmeier hoopt dat we lering trekken uit het verleden, het goede van het oude pakken en dat combineren met de veiligheid van het heden.

De visie van de overheid

Dhr. Eric van der Sommen deelt namens het ministerie van Economische Zaken de visie vanuit het overheidsbeleid. Veranderingen worden teweeg gebracht door enerzijds wetgeving en anderzijds bewustwording bij zowel consument als overheid. De consument wil graag een fijn stuk vlees zonder schuldgevoel. De producent en overheid hebben hierin een rol. De overheid stelt voor dierenwelzijn minimumeisen in de vorm van wetten en regelgeving. De keten moet echter ook stappen zetten. Daar waar keurmerken vaak als onderdeel van diverse ketens zijn georganiseerd kan dierenwelzijn in het kader van transport ook ruimte geven voor een totale ketengerichte benadering. De veehouder is verantwoordelijke voor de zorg voor zijn dieren. Dit houdt niet op bij zijn bedrijf, maar gaat verder bij de transporteur. Het is belangrijk om inzicht te krijgen in de sterke en zwakke punten van het hele systeem. Daarna kan nagegaan worden waar verbetering is aan te brengen. Kortom, het gaat om het verbeteren van dierenwelzijn. De overheid heeft daar een rol in en geeft kaders via wetten en regelgeving. De 'plus' moet door de producenten zelf worden ingevuld. Dat betekent door de hele keten, want met alleen één schakel gaat het niet lukken. De eerste stap is weten waarop je het systeem in de verschillende fasen kan beoordelen. De tweede stap is het identificeren van kritische punten. De derde stap, tot slot, is beginnen te verbeteren daar waar voor dierenwelzijn het meeste winst is te behalen.

Slotdiscussie

De dag wordt afgesloten met een discussie aan de hand van stellingen. Op de stelling "De verantwoordelijkheid van de veehouder voor zijn slachtdieren houdt op bij de erfgrans" reageerde ongeveer 80% van de aanwezigen met "oneens". Vanuit de dierhouders komt de reactie dat de meerderheid van hun collega's het waarschijnlijk wel "eens" zou zijn met de stelling. Natuurlijk ben je betrokken bij je dier, ook na afvoer, maar de verantwoordelijkheid om goed met je dier om te gaan verschuift dan mee naar de transporteur. Het is wel jouw verantwoordelijkheid om aan de bel te trekken en actie te ondernemen als je merkt dat deze het niet zo nauw neemt met de regels of dierwelzijn. Dan doe je daar geen zaken meer mee! Maar de chauffeur wordt ook afgerekend op beschadigingen aan het vee tijdens transport. Daar kun je de ondernemer niet op afrekenen. Elke schakel heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en zal zijn best doen om de kwaliteit van het product zo goed mogelijk te bewaken. Conclusie: er is een formele en een morele verantwoordelijkheid.

Op de stelling "Objectieve controle van dierparameters zal het welzijn van slachtdieren verbeteren" reageerde meer dan 90% instemmend. Vanuit de slachterijen werd gesteld dat er behoefte is aan welzijnsparameters voor boer en auditor, een meting die je bijvoorbeeld maandelijks kan uitvoeren. Als zaken niet in orde zijn, moet bij zo'n meting het stoplicht op 'rood' springen. De slachterij geeft aan dat ze dit graag als resultaat van het project zien. Vanuit het onderzoek wordt aangegeven dat de tool nu is ontwikkeld, maar dat middels ketenbenadering verder moet worden nagegaan bij welke waarde het stoplicht moet verspringen van groen naar rood. Dit is een proces dat we graag samen met de partijen in de sector volgend jaar willen oppakken.

Op de stelling "Voor dieren is uitglijden bij laden of lossen geen relevant welzijns criterium" reageerde meer dan 90% van het publiek ontkennend. Bij verschillende diersoorten kwam het voor op de primaire bedrijven, maar ook op het slachthuis, dus het is goed dat er aandacht voor is. De NVWA hecht veel waarde aan dit criterium vanuit dierenwelzijns perspectief. In Amerikaans onderzoek wordt een incidentie van minder dan 1 op 100 genoemd als een acceptabele streefwaarde. Dit lijkt de NVWA een goede norm. Een hogere incidentie krijg je als er te gehaast wordt geladen of gelost. Een oplossingsrichting bij runderen kan zijn om gelijkvloers te laden en lossen. Een risicofactor kan ongeschoold personeel zijn. Dat werkt incidenten in de hand.

Tot slot de stelling "Permanent cameratoezicht in de slachterijen zal bijdragen het welzijn van slachtdieren te verbeteren". Bijna 60% was het hiermee eens. Door camera's op te hangen of door te observeren gaan mensen zich beter gedragen. Dat resulteert in een betere dierbehandeling. De NVWA geeft aan dat dan wel iedereen moet weten hoe het moet. Men moet de regels kennen. Dat is nu lang niet altijd het geval. Mensen moeten dus opgeleid worden. En de beelden moeten geanalyseerd worden. Vanuit één van de slachterijen wordt afwijzend gereageerd op cameratoezicht. Men vindt dat daarmee een ongewenst signaal naar de medewerkers wordt afgegeven. Je meet ook geen dierenwelzijn. Je wilt relevante info als je cameratoezicht toepast, anders krijg je geen verbetering. Je moet iets doen met de informatie die er uit komt.

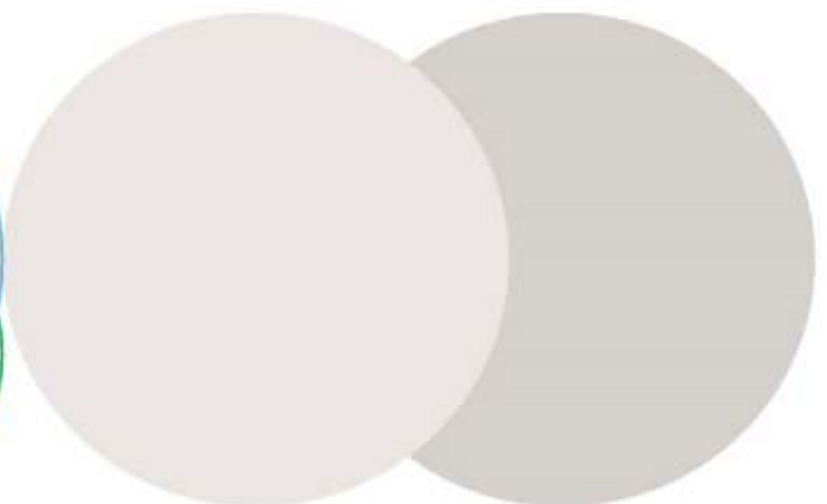
Hoe gaan we verder?

De "Take Home Message" van dit symposium luidt als volgt:

Met dit onderzoek hebben we een waarnemingstool ontwikkeld die in de toekomst in de praktijk gebruikt kan worden. De praktijkproef heeft ons inzicht gegeven in mogelijke risicofactoren en verbeterpunten voor het welzijn van dieren tijdens transport, van primair bedrijf tot in het slachthuis.

De toepassing van een waarnemingstool in de praktijk stelt bedrijven, transporteurs, slachterijen, beleid en toezichthouders in staat om zichtbaar te maken of het dierenwelzijn goed gewaarborgd wordt, en om de effectiviteit van maatregelen in de gehele keten te monitoren.

In 2014 willen we graag samen met keten- en keurmerkpartijen verder werken aan een implementatie van het gebruik van deze protocollen. We hopen, dat onderweg naar beter dierenwelzijn bij slachtdieren veel stoplichten op groen zullen staan.

Wageningen UR Livestock Research
Postbus 338
6700 AH Wageningen
T 0317 48 39 53
E info.livestockresearch@wur.nl
www.wageningenUR.nl/livestockresearch

Wageningen UR Livestock Research ontwikkelt kennis voor een zorgvuldige en renderende veehouderij, vertaalt deze naar praktijkgerichte oplossingen en innovaties, en zorgt voor doorstroming van deze kennis. Onze wetenschappelijke kennis op het gebied van veehouderijsystemen en van voeding, genetica, welzijn en milieu-impact van landbouwhuisdieren integreren we, samen met onze klanten, tot veehouderijconcepten voor de 21e eeuw.

Livestock Research Report 753

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

